

'94/4

Kuminetz Géza: Az anyagi javak felügyelete az egyházban
Templomépítés
Renovabis – Pályázati útmutató
Áldozási tilalom
Máté-Tóth András: Igazságos papi bért?

Pénz, pénz, pénz ...

Egyházforum

Alapítók:

Wildmann János és Paul M. Zulehner

Kiadó:

Egyházforum Alapítvány
Titkár: Mohos Lászlóné

Szerkesztőség és Kiadóhivatal:
1158 Budapest, Thököly u. 74.
(Tel.: 272-24-05)

Szerkesztőbizottság:

Dévény István (Perspektíva, Folyóíratszemle)

Farkas Beáta (Egyház és társadalom)

Hegyi Gyula

Kamarás István

Máté-Tóth András (főszerkesztő, Folyamatok)

Mustó Péter SJ. (Lelkiség)

Winkler Lajos (olvasószerkesztő, Szemlézgető)

Egyes szám ára: 110,- Ft (Nyugaton 7,50 SFr)
Évi előfizetési díj: 360,- Ft (Nyugaton 28,00 SFr)

Bankszámla:

Magyarországon: MHB 225 120 23 51

(deviza: MHB 402-5331-941-31)

Olvasóink leveleit a szerkesztőség címére kérjük. Minden írásért szerzője felelős és nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki. Nem kért kéziratokat nem őrzünk meg és csak kérésre küldünk vissza.

Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta RT.

Árusításban: országosan az egyházi könyvesboltok,
Csongrád megye területén a Délhír RT.

HU ISSN 1215 0630

Kedves Olvasó!

A karácsonyi előkészület végére megjelenő idei utolsó számmunkkal a pénzzel kapcsolatos témákról gyűjtöttünk anyagokat. Rónay György írta, hogy egyházunk „viszonylagos szegénységben találja meg gazdagságát: nem emelhet ugyan pompás templomokat, viszont templomai vásárnap tele vannak és hétköznap sohasem üresek”. Az öt évvel ezelőtti politikai fordulatot eddig nem követte az egyház anyagi ügyeinek rendezése, működése számára még nem teremődött megfelelő anyagi feltételrendszer, pénzgazdálkodása pedig a jószándékú dilettantizmus miatt talán legsebezhetőbb pontja. A pénzügyi hatóságok jószándékán és azon a tényen múlik, hogy vannak még nagyobb halak is, az egyházi pénzkezelés ellenőrzésének türelme. Az egyházon belül a tisztességes szegénység mellett az anyagiakkal kapcsolatos álszentségekkel, gyanúsításokkal, előítéletekkel találkozunk. Miközben a társadalomban a költségvetési vita a legnagyobb nyilvánosság előtt folyik, az egyházi pénzek kezelésébe nem lehet belátni. A Püspöki Kar gazdasági szakemberei már régóta dolgoznak az egyházi pénzgazdálkodás belső szabályozásán, amely legalább az állami hatóságok által előírt minimális bizonylati fegyelmet megkövetelheti az egyházi intézmények felelőseitől. Az viszont még nem tisztázott, ki és milyen módon tanítja meg őket a pénzzel jogkövető módon bánni.

Az elmúlt hónapokban az egyházi pénzügyekkel kapcsolatban több konfliktusnak is tanúja lehettünk: a kaposvári egyházmegye pénzügyi vitájától kezdve az egyházi iskoláknak juttatott állami támogatás mértékén át egészen az egyházi adó kérdéséig. Mi e problémák mögé tekintve gyűjtöttük írásainkat, s megpróbáltunk nyíltan fogalmazni. A pénzzel kapcsolatos kérdéseket ugyanis nem szabad valamiféle szemérmesség miatt háttérbe szorítani, mert ez az egyházzal és a kereszténységgel manicheista képet ad. A pénzzel való helyes bánásmód ellenben az egyház

szentségi vagyis Istenre utaló, az ő megtapasztalhatóságát segítő jellegének része.

A súlyponti témán túlmenően egy igen nagy és egy igen kis terjedelmű római dokumentumra irányítjuk figyelmünket. A katolikus Katekizmus magyar nyelvű megjelenése alkalmából interjút közlünk Christoph Schönborn OP bécsi segédpüspökkel, aki a francia nyelvű etalon szerkesztőbizottságának a titkára volt. A másik, egészen friss dokumentumot, amely tiltja az újraraházasodott elváltak áldozását, kivonatos fordításban közöljük és a vele elindított vitában arra számítunk, hogy valóban növekszik az érintettekkel kapcsolatos megértés. Ebből a számunkból sajnos hiányzik a kedvelt zsinati sorozat következő részlete. Wildmann János szerzőnk felgyülemlett munkái és közgazdasági tanulmányai miatt kénytelen volt felfüggeszteni a sorozatot.

Folyóiratunk nehéz évét zárjuk e számunkkal, amely a korábbiak vastagsága miatt csak vékonyabb lehetett. A következő, jubileumi év, reméljük komoly előrelépést hoz kiadónk, az Egyházforum Alapítvány és folyóiratunk életében.

Boldog karácsonyt kívánunk minden előfizetőnknek és olvasónknak figyelmüket külön is felhíva új könyveinkre és kedvezményes könyvvásárunk kínálatára.

1994 december

A SZERKESZTŐK

Köszönet támogatóinknak

József Attila Alapítvány
Humanitas Civitatis Alapítvány
Veritas Alapítvány (Hollandia)
Rahner Alapítvány (Németország)

*és azoknak,
akik nem kívánták magukat megnevezni.*

SÚLYPONT

HERMANN-JOSEF VENETZ

A szerző a freibourgi egyetem (Svájc) teológiai fakultásának újszövetségi exegézis professzora. A tanulmányt a Theologische Quartalschrift 1994/1-es számából tömörített fordításban közöljük és egyben köszönetet is mondunk a jogok ingyenes átengedéséért.

A MUNKÁS BÉRE Képek az ősegyházából

I Az egyházi tisztségviselők anyagi megbecsülését illetően az Újszövetség egyes helyei első pillantásra különböző, sőt egymásnak ellentmondó megállapításokat tartalmaznak. „Ingyen kaptátok, ingyen adjátok. Ne szerezzetek se aranyat, se ezüstöt, se rézpénzt az övetekbe” – olvassuk a tanítványoknak szóló kiküldési parancsot Máté evangéliumában (10,8-9). Pál apostol több ízben hangsúlyozza, hogy nem volt és nem is lesz igehirdető munkája során gyülekezetei terhére, hanem saját keze munkájával tartja el magát (1Thessz 2,9; 1Kor 4,12; 2Kor 11,7; 12,13-14). Lukács is emlékeztet erre az Apostolok Cselekedeteiben, amikor Milétoszban az efezusi presbiterek előtt beszélő Pál szájába ezeket a mondatokat adja: „Senkinek ezüstjét, aranyát vagy ruháját nem kívántam, sőt ti jól tudjátok, hogy a magam szükségleteiről is, meg a velem levőkéről is ezek a kezek gondoskodtak” (20,33-34). Másfelől viszont itt van a közismert mondat a maga bérére méltó munkásról, amely szintén a kiküldési parancsban hangzik el (Lk 10,7; valamivel árnyaltabban: Mt 10,10). Ezt a mondatot, mely valószínűleg nagyon régi, hagyományrétegek sora örökítette tovább. Pál, aki nyilván ismerte ezt a szabályt, az Úr rendelkezésére hivatkozik, mely szerint azok, akik az evangéliumot hirdetik, éljenek is ab-

ból (1Kor 9,14). Azt a rendelkezést követően pedig, amely a vezetésben bevált presbiterokról szól, akiket kettős megbecsülésben kell részesíteni, különösen, ha az igehirdetésben és a tanításban fáradoznak, ezt olvashatjuk az 1Tim 5,18-ban : „Mert azt mondja az Írás: 'Nyomtató ökörnek ne kösd be a száját', és 'Méltó a munkás a maga bérére'”. Figyeljük meg, hogy a fenti igehelyek az 5Móz 25,4 szavait a nyomtató ökörrel és az Úr parancsát (1Kor 9,14) elmentmondást nem tűrően, „Írásként” idézik. A bennük lévő alapelvet bizonyára már kezdettől fogva óvni kellett a visszaélésektől. Lukács evangéliuma a tanítványoknak szóló kiküldési parancsban hangsúlyozza, hogy a követek ne járjanak „házzal házra” (10,7): talán hogy eszükbe ne jusson felkutatni a legtöbb segítséget és legbősegebb falatokat nyújtó házat. Máté, mint utaltunk rá, árnyaltabban szól a munkás fizetéséről: „Méltó a munkás a kenyérére” (10,10). Az erősen Máté hatása alatt álló Didakhé is inkább természetbeni juttatásra gondol: „Minden igaz próféta, aki le akar telepedni nálatok, megérdemli kenyerét. Hasonlóképpen az igaz tanító is, mint a munkás, megérdemli kenyerét. A csűr, a présház, juhaid és marháid, terményeid zsengejét vedd, és add a zsenget a prófétáknak, mivel ők a ti főpapjaitok” (13,1-3). A pásztorlevelek írói azonban, kik – mint láttuk – a gyülekezeti munkások anyagi megbecsülését „az Írás” alapján szorgalmazzák, nem szűnnek meg ugyanezeket a munkásokat a pénz szeretetétől óvni, püspököket ugyanúgy (1Tim 3,3), presbitereket (Tit 1,7), és diakónusokat (1Tim 3,8). A pásztorlevelek szerint az „aljas nyereség” keresése éppen a tévtanítók egyik ismertetőjele: Tit 1,11-ben például „fecsegőkről és ámitókról” esik szó, akik „egész családokat dúlnak fel azal, hogy aljas nyereség kedvéért olyasmiket tanítanak, amelyeket nem volna szabad”. 2Pét 2,3 is tévtanítóknak bélyegzi azokat, akik „kapzsiságukban szép szavakkal fosztanak ki” másokat. Pál is panaszkodik azokra, akik Isten igéjével üzérkednek, meghamisítva azt (2Kor 2,17), s

ha a thesszalonikabelieknek szükséges volt megírnia, hogy „a mi igehirdetésünk nem tévelygésből ered, nem is tisztátalan szándékból, nem is álnokságból... hiszen soha nem léptünk fel leplezett kapzsisággal”, akkor joggal feltételezhetjük, hogy nem minden igehirdető járt el ugyanígy.

Levonható-e ezekből a – legalábbis látszólagos – ellentmondásokból az a következtetés, hogy az ősegyházban e kérdés kapcsán egyfajta bizonytalanság uralkodott?

II. Az őskeresztény egyházszervezet mintaképeit illetően sokszor említették már azokat a jól működő szervezeti modelleket, amelyek az egyház közvetlen környezetében léteztek, s így bizonyos hatással voltak a keresztény gyülekezetek kialakulására: a zsidó zsinagógára, illetve a más és más célkitűzéssel és szervezeti szabállyal rendelkező pogány kultikus közösségekre.

1. A zsinagógában tulajdonképpen ismeretlenek voltak a fizetett hivatalok. Éppen ellenkezőleg: a zsinagógai előjáró hivatala tiszteletbeli hivatal volt, amely viselőjének komoly anyagi terhet jelenthetett, hiszen nemcsak a zökenésmentes istentisztelet körülményeinek biztosítása volt a feladata, de ő volt felelős az épület karbantartásáért is. Nem véletlen, hogy erre a tisztségre többnyire vagyos családok tagjait jelölték. Elvileg azonban a zsinagógaszolgák és a diakóniáért (vagyis a szegények közötti szolgálatért) felelős személyek sem kaptak fizetséget. Kivételek mindig lehettek. Némely zsinagógaszolga vagy tanító (nem egyszer azonos az előbbivel) fizetését a közösség alalmaznapéntárából kapta, ami arra enged következtetni, hogy ez a fizetés nem lehetett túl nagy. A tanítók tanítványaik szüleitől is elfogadhattak ajándékot vagy pénzt. Sok tanító két keze munkájával kereste meg a kenyerét.

2. Minden jel arra vall, hogy a kultikus közösségekben is csak tiszteletbeli hivatalok léteztek. Miként a városi hivatalok esetében, itt is jelentékeny összegbe került egy-egy ilyen tisztség megszerzése (summa honoraria). Külö-

nösen sok pénzt kellett letenni például a „felszentelésért”. Tisztségviselői fizetésről e kultikus közösségekben sincs tudomásunk, noha bevételi forrásaik sokrétűek voltak: belépti díjak, tagdíjak, ajándékok, alapítványok, stb.

A jézusmozgalom, illetve a korai keresztény közösségek pénzügyi felfogására sem a zsinagógai rend, sem a pogány közösségek nem voltak hatással. Viszonyukat inkább különbségek, esetleg éppen tudatos elutasítás jellemzik. A feladatok ill. tisztségek jómódúakra való ráruházása a keresztény közösségekben bizonyára nem vált szabállyá, summa honoraria fizetéséről pedig nincsen tudomásunk.

III. G. Theissen „Soziologie der Jesusbewegung” (A jézusmozgalom szociológiája) című műve óta már mindenképpen meg kell különböztetnünk a mozgalomban vállalt szerepeik alapján vándorkarizmatikusokat és helyi gyülekezetekben élő szimpatizánsokat. A vándorkarizmatikusok, akik hazátlanul, családról és vagyonról lemondva városról városra jártak, rokonszenvezők kisebb csoportjaira támaszkodhattak, melyek azonban megmaradtak a zsidóság szervezeti keretein belül. Még ha ez a modell a valóság túlzott leegyszerűsítése is, jól szemlélteti, hogy miről van szó: Isten népének összegyűjtése e vándorló tanítványok által, Isten országa eljövételének városról városra való hirdetése rendezett viszonyaikról (otthon, család, vagyon) lemondó férfiak és nők által csak úgy volt lehetséges, ha az ehhez szükséges minimális anyagi támogatást a megtelepedett rokonszenvezők csoportjai nagyjából biztosították. Az „ajándékozás és elfogadás” e szabad összejátékától (Fil 4,15) hosszú út vezetett odáig, hogy az igehirdetők az anyagi támogatást jogos igényüknek tekintsék. Valószínűnek tarthatjuk, hogy ezt a missziói gyakorlat hozta magával, még ha e fejlődés földrajzi és időbeli állomásait nem is tudjuk pontosan nyomon követni. Máté számára nem tűnt ellentmondásnak az igehirdetőknek szóló „ingyen kaptátok, ingyen adjátok”

parancs (10,8) és – immár a gyülekezetek felé fordulva – a „méltó a munkás a maga kenyérére” elvének (10,10) együttes hangsúlyozása (noha valószínűleg Máté a Q-forrás ’bér’ szavát helyettesíti ’kenyérrel’). Az arany- és ezüstszerzésről való lemondás éppen azzal indokolható, hogy a gyülekezetek gondoskodnak az igehirdető ellátásáról. Ám bizonyára már a Q-forrás korabeli igehirdetők felismerték, hogy az evangélium terjedésének nincs jövője, ha hirdetői rendszeres és szabályozott anyagi támogatás híjával vannak. Ezért igen korán megjelenik e kétféle magatartás: az igehirdetők – akik egyúttal a hagyomány legfőbb képviselői – igényt tartanak ellátásra, a gyülekezeti vezetők (illetve maguk a gyülekezetek) viszont óva intenek a kapzsiság bűnétől.

IV. De mi volt azoknak a gyülekezeti vezetőknek, igehirdetőknek, tanítóknak és prófétáknak a helyzete, akik nem vándoroltak helyről helyre? Először is le kell szögeznünk, hogy az egyház legkorábbi történetében még nincs különbség „klérus” és „nép” között. Pál és Máté (vö. pl. 1Thessz 5,12 kk; Mt 10; 28, 16-20; stb), de a többi újszövetségi író is mindig a gyülekezet egészéhez szólnak, beszéljenek akár az igehirdetés, akár a bűnbocsánat, akár a misszió, buzdítás, vagy a vezetés kérdéséről. Túlságosan leegyszerűsítő volna az az elképzelés, mely szerint egyfelől csak vándorló térítők, másfelől pedig csak lakóhellyel rendelkező szimpatizánsok léteztek. Egyesek egy ideig vándoroltak, majd letelepedtek, mások pedig, akik addig lakóhelyükön éltek, téríteni indultak. Did 13 utal olyan esetre, amikor a gyülekezet körében megtelepedő vándorpróféta – később esetleg a gyülekezet vezetője – munkájáért fizetséget szeretne kapni: „Minden igaz próféta, aki le akar telepedni nálatok, megérdemli kenyerét. Hasonlóképpen az igaz tanító is, mint a munkás, megérdemli kenyerét.” (1-2) Tovább olvasva azonban látjuk, hogy itt sem munkaszerződés szerinti bérezésről van

szó: „A csűr, a présház, juhaid és marháid, terményeid zsengejét vedd, és add a zsenget a prófétáknak, mivel ők a ti főpapjaitok. Ha nincs közöttetek próféta, akkor a szegényeknek adjátok. Amikor kenyeret sütsz, vedd a javát és add a parancs szerint. Ugyanígy, ha olajos- vagy borosedényedet megnyitod, vedd zsengejét, és add a prófétáknak. Pénzed, ruhád és mindennemű vagyonod javát vegyed, és add a parancs szerint”. Az 1Tim 5,17kk-ben már bizonyos értelemben lezárulni látjuk ezt a folyamatot: az igehirdetésben és tanításban buzgó gyülekezeti előjáró szolgálata kitüntetett hivatallá válik, amely méltányos anyagi megbecsülést igényel.

V Pál apostolra és gyülekezeteire érdemes külön is figyelmet szentelnünk. Mint említettük, Pál hangsúlyozta, hogy a gyülekezetben senkinek ne legyen terhére, s hogy magát a saját keze munkájával tartsa el (1Thessz 2,9; 1Kor 4,12; 9,6; 2Kor 11,7; 12,13-14). Másfelől tudunk azokról a konkrét juttatásokról, amelyeket Pál a gyülekezetektől kapott. Főként a filippi gyülekezet nyújthatott számára jelentős támogatást. A kölcsönös „ajándékozást és elfogadást” Pál a koinonia (közösség) kifejeződéseként értelmezi (Fil 4,1). Ez egy olyan szempont, amelyről napjaink koinonia-vitáiban szinte alig esik szó. Fil 2,25-ben Pál megemlíti azt a segítséget, melyet a levél címzettjei Epafroditossal küldtek neki, a 4,16-ban pedig megemlékezik arról, hogy a filippiek egyszer-másszor már Thesszalonikába is küldtek szükségleteire ajándékot. Valószínűleg a filippi gyülekezetre gondol akkor is, amikor a korinthusi keresztények tudomására hozza, hogy „hiányomat a Macedóniából jött testvérek pótolták” (2Kor 11,9). 1Kor 9,11kk-ben Barnabás, a többi apostol, és a maga védelmében az igehirdető jogát hangsúlyozza az „evésre és ivásra”, nyilván azért oly szenvedélyesen és oly körültekintő indoklással, hogy kidomborítsa e jogról való lemondás jelentőségét (1Kor 9,15-18).

Annak hangsúlyozása egyfelől, hogy az ember ne legyen senki terhére, hanem keresse kenyerét saját keze munkájával, másfelől a gyülekezetek ajándékainak nemcsak elfogadása, de igénylése is, némi ellentmondást rejt magában.

J. Patscher mutatott rá pár évvel ezelőtt arra, hogy Pál apostol kettős magatartása háttérében a gyülekezetek belső állapota áll. A korinthusi gyülekezetben – szemben a filippibelivel – tartani lehetett attól, hogy az anyagi segítség elfogadását az ellenfelek kihasználják Pál helyzetének meggyengítésére a gyülekezetben, ami az evangélium ügyének veszélybe sodrásával lett volna egyenlő. Döntő tényező Pál számára tehát az evangélium sorsa az adott gyülekezetben. Pál bizonyos szociális érzékenységre vall, hogy felismerte: a pénz korrumpálhatja mind az evangéliumot, mind az igehirdetőket, mind pedig a gyülekezeteket (1Thessz 2,3-5; 1Kor 9,4kk; Fil 4,17). Miként a jeruzsálemi adomány gyűjtésénél látjuk – amelynek részleteivel itt nem foglalkozunk -, az apostol jól tudja, hogy pénzügyekben helyénvaló a rendkívüli gondosság (vö. 2Kor 8-9).

Fizetett gyülekezeti tisztségviselőkről nincs tudomásunk, kivéve Gal 6,6 szavait: „Akit pedig az ígére tanítanak, az minden javából részesítse tanítóját”. Bajosan lehetne ebből a szűkszavú rendelkezésből, mely kissé elüt szövegkörnyezetétől, tárgyunkra nézve bármiféle konkrét következtetést levonni. Nem vitás, itt a tanító munkabéréről van szó. Nehéz volna megmondani, hogy Pál itt vajon arra a korabeli nevelési formára gondol-e, melyben mester és tanítvány egyfajta vagyoni- és életközösségben mindenüket megosztják egymással, miként az akkoriban főként a filozófiai iskolákban széles körben elterjedt volt, vagy pedig közönséges „tandíjfizetési” köteleességről beszél. Egyébként Pál írásai semmit nem árulnak el a tulajdonképpeni tisztségviselők bérezéséről. Aligha elképzelhető, hogy az 1Kor 12-ben felsorolt próféták, bölcsek, csodátévők, nyelveken szólók, stb, akik a szó szoros értelmében nem is voltak a gyülekezet által beiktatott tisztségviselők,

a gyülekezettől fizetést kaptak volna. Más a helyzet a már említett tanítókkal és diakónusokkal, akik szegények közötti szolgálatuk során nem csak idejükből, de anyagi javaikból is sokat áldoztak. Vajon Fébé, a kenkhreai gyülekezet diakónusnője, sokak, köztük Pál segítője, a fizetett tisztségviselők közé tartozott-e? Valószínűbb, hogy az ő esetében egy anyagilag otthonról támogatott asszonyról beszélhetünk, akinek módjában állt idejét és javait a gyülekezeti diakónia rendelkezésére bocsátani. Az is valószínű, hogy a házi gyűlések vezetői vagy a házzal rendelkezők, mint pl. Priszka vagy Akvila, Filemon, Appia vagy Gájusz ingyen áldozták idejüket, erejüket és javaikat a gyülekezet céljaira.

VI. Lukács e kérdésben igyekszik Pál emlékét elevenen tartani. Az Apostolok Cselekedeteiben beszámol Pál kézműves tevékenységéről. Az apostol, aki eredetileg sátorkészítő volt, Priszka és Akvila korinthusi műhelyében dolgozott (18,1-3). „Szombatonként azonban a zsinagógában vitázott, és igyekezett meggyőzni zsidókat és görögöket” (18,4). Amikor Szilász és Timóteus Macedóniából megérkeztek, változott a helyzet: Pál egészen az ige hirdetésének szentelhette magát (18,5). Következtethetünk-e ebből arra, hogy Lukács nemcsak a saját munkájából élő és ünnepnapokon prédikáló presbiter típusát ismerte, hanem a gyülekezetből élő, de naponta prédikáló presbiterét is? Lk 10,7 alátámasztja ezt. Úgy tűnik azonban, hogy Lukács nagyobb hangsúlyt fektet az első típusra. A presbiterek elé magát Pált állítja példaként, amikor az efezusiaktól búcsúzó apostol szájába e híres szavakat adja: „Senkinek ezüstjét, aranyát vagy ruháját nem kívántam, sőt ti jól tudjátok, hogy a magam szükségleteiről is, meg a velem levőkéről is ezek a kezek gondoskodtak. Minden tekintetben megmutattam nektek, hogy milyen kemény munkával kell az erőtlentről gondoskodni,

megemlékezve az Úr Jézus szavairól. Mert ő mondta: Nagyobb boldogság adni, mint kapni” (20,33-35).

VII. Egyes pásztorlevelek alapján nagy valószínűséggel következtethetünk „teljes állásban” betöltött, állandó tisztségek meglétére. A presbiterekről szóló rendelkezésre 1Tim 5,17kk-ben már utaltunk: „A vezetésben bevált presbitereket kettős megbecsülésben kell részesíteni; elsősorban azokat, akik az igehirdetésben és a tanításban fáradoznak. Mert azt mondja az Írás: 'Nyomtató ökörnek ne kösd be a száját', és 'Méltó a munkás a maga bérére'”. Ma már valószínűleg senki sem vitatja, hogy e szakaszban „megbecsülés”-en inkább honorárium értendő – annak konkrét formájától függetlenül -, és nem a presbitereket megillető tiszteletadás. A kérdés legfeljebb az, hogy mi és mennyi is az pontosan, amiből kétszeres részt kell juttatni. Egyesek szerint annak a támogatásnak a megkétszerezéséről van szó, amiről az 5,3 rendelkezik az özvegyekkel kapcsolatban: „Az özvegyasszonyokat, akik valóban özvegyek, tiszteld”. Valószínűbb azonban, hogy azt a juttatást kell megkettőzni, amely egy (átlagos) presbiter honoráriumát általában. Fontos momentum itt, hogy 5Móz 25,4-et (”Nyomtató ökörnek ne kösd be a száját”) és a jézusi rendelkezést (”Méltó a munkás a maga bérére”) – ellentmondást nem tűrő hangsúllyal – egyetlen igeverst foglalja magába.

Vessünk most pillantást a gyülekezet – első látásra talán nem éppen rózsás – pénzügyi helyzetére. 1Tim 5,3-16 nem a gyülekezet özvegyekkel szembeni szociális elkötelezettségét tartja legfontosabbnak (ezt ugyanis magától értődőnek tekinti), inkább az elkötelezettségből adódó szervezeti konzekvenciákat vonja le. Az embernek az az érzése, hogy a levél írója itt egy „rendbe” való felvétel és „rendbe” való tartozás minden addiginál szigorúbb szabályok szerinti gyakorlatát irányozza elő. „Valóban özvegyeknek” a szerző elsősorban nem a gyülekezet szociális támogatá-

sára rászorulókat tekintette, sokkal inkább azokat, akik készek voltak önmegtartóztató (5,9.11-12) és imádkozó (5,5) életet élni, s erre magukat a gyülekezet színe előtt is kötelezni (5,9). A gyülekezet a maga részéről vállalta rendszeres anyagi támogatásukat. Az igeszakaszból egyértelműen kitűnik, hogy az özvegyek körét igyekeztek szűkíteni (5,4.9), és gondjaikat, ha csak lehetett, magánúton megoldani (5,16a), nehogy a gyülekezetet – vagyis nyilván a gyülekezet pénztárát – túlterheljék (5,16b). A takarékosági intézkedéseknek tehát – melyek szükségeségére a tanításban fáradózó előljárók kettős honoráriumáról szóló intézkedés nem enged következtetni – elsőként az asszonyok, illetve az özvegyek estek áldozatul. Természetesen lehetséges, hogy nem csak gazdasági megfontolások játszottak ebben szerepet. Az 5,13 alapján nehéz lenne tagadni, hogy a gyülekezetek tápláltak bizonyos bizalmatlanságot az asszonyok beszédével, illetve nyilvános szereplésével, tanításával szemben. „Olyanokat beszélnek, amilyeneket nem kellene”: erősen emlékeztet ez a tévtanítókkal kapcsolatban mondottakra, akik mint „engedetlenek, fecsegők és ámítók... egész családokat feldúlnak azzal, hogy... olyasmiket tanítanak, amelyeket nem volna szabad” (Tit 1,10-11).

Összegzés

1. Nemcsak általában Jézus tanítása, de a tanítványok tanításai és hivatkozásai is mély bizalmatlanságról tanúskodnak a pénzzel és vagyonnal szemben. Az első igehirdetőket Jézus pénz és biztosítékok nélkül küldte ki. Minden arra utal, hogy a vagyonról való lemondás Isten országa hirdetésének lényeges összetevője.

2. Úgy látszik, erről Pál apostol is meg volt győződve, hiszen a munkabér jogáról való lemondását nem jogi vagy

taktikai megfontolásokkal indokolja, hanem magával az evangéliummal.

3. Bármilyen is volt az oka, a gyülekezetek figyelmét már meglehetősen korai szakaszban felhívták arra, hogy az igehirdetőket (anyagilag) támogassák, noha joggal gondolhatunk arra, hogy ez a támogatás már kezdetől fogva létezett. Ám e felhívásokat, majd valamivel később a munkabér jogos igényéről szóló beszédeket mindig átszövi a figyelmeztetés a nyereségvágy és az evangéliummal való visszaélés bűnére.

4. Az újszövetségi szövegek fent említett látszólagos elmentmondásai aligha vezethetők vissza e kérdésben uralkodó bizonytalanságra. A fizetésre való jog és a fizetésről való lemondás kettőssége a kérdés természetéhez tartozik. Egyrészt megengedhetetlen, hogy az evangélium ügye emberi kapzsiság miatt csorbát szenvedjen, másrészt megengedhetetlen, hogy az igehirdetők munkáját éhség, betegség, megélhetési gondok akadályozzák, harmadrészt a gyülekezeteket anyagi áldozataik révén – mely a koinonia kifejeződése – be kell vonni az evangélium terjesztésének munkájába.

5. Ez tehát az a három tényező, melyeket e kérdésben ma is figyelembe kell venni és össze kell hangolni: az evangélium ügye, az igehirdetők konkrét szociális helyzete, valamint a gyülekezetek felelőssége az evangélium terjedésében és a szegények felé.

(Ford. Magyar István)

MÁTÉ-TÓTH ANDRÁS

Igazságos papi bért?

Ebben az írásban egy gondolati játékra hívom a kedves olvasót. A Phillips cég egyik menedzserével beszélgetve született e játék alapgondolata, s abban bízom, hogy számos beszélgetésben fonódik tovább a felvetett szál.

Minden foglalkozás kapcsán a megítélés elsődleges szempontjává vált, mennyit lehet vele keresni. A papság általánosságban azok közé a szakmák közé tartozik, melyeket „hivatásnak” neveznek. Ezzel azt akarják kifejezni, hogy valami több is van benne, mint egyszerű pontos munkavégzés. A szaktudás mellé a szív is kell hozzá, mint az orvosnak, az ápolónőnek, a tanárnak, stb. A szívvel szemben a másik oldalon a bért emlegetik. Aki hivatással fémjelzett munkakörben dolgozik, attól a pénzre való tekintet nélkül a társadalom mintegy elvárja, hogy száz százalékot nyújtson önmagából. Ennek alapján érvelt egy alföldi plébános a laikusok egyházi alkalmazása ellen: *„Rendes fizetést kérnek. Aki pedig pénzért akar lelkipásztori munkát végezni, ott valami nincs rendjén a hivatással.”* Mások a papi bér kérdését cinkos mosollyal intézik el: az emberek nyelvét beszélő pap úgysis megél, nem is rosszul.

Gondolatkísérletünk első lépésben megpróbálja lefordítani az „átlagos” papi tevékenységet civil szakmákra és ennek alapján kiszámítani, hogy az napi áron mennyi bért jelentene. Második lépésben pedig eljátszik azzal a gondolattal, milyen kikerülhetetlen kérdéseket vet fel az „igazságos” (vagyis a mai társadalmi igazságosságnak megfelelő) papi bér biztosításának kötelezettsége.

A papi tevékenység felbontása civil tevékenységekre

A papi munkában számos, a civil munkaerőpiacon keresett és megfizetett tevékenység fedezhető fel. Ha igazságos bért képzelünk el, akkor ezeknek a civil tevékenységeknek a ma általánosan elfogadott bérezése adhat támpontot az igazságos papi bér kiszámítására. Megkíséreltem ezt a felbontást egy képzelt papi munkanap általános tevékenységeinek civil átfordításával, mellékelve a megfelelő bérösszeget. Abból az alaphelyzetből indulok ki, hogy a pap „kulturális vállalkozó”, aki az egyházmegye nevű nagyvállalattal áll rendszeres megbízásos kapcsolatban.

A plébános reggel szentmisét mond, előtte gyóntat, utána „elbeszélget” a hétköznapi miselátogatókkal. Ez a kapcsolat a hívek szemszögéből nézve terápiás jellegű. Pszichés stabilitásukat szolgálja. Akut krízis esetekben a rendszeres terápiás együttlétet még az intervenció is kiegészíti. Számos pap reggelente nem csak egy szentmisét mond, így nem túlzás erre a reggeli tevékenységre 2 órát szánni, s a mai árakon mértékletes az óránkénti 1500,- forint bruttó óradíj.

A szentmise után a délelőttöt sok pap az irodában tölti. Ez minősített tevékenység, mert nemcsak a pusztá titkárnői feladatokat látja el (levelez, iktat, telefont kezel, stb.), hanem ekkor könyvel is. Egy ilyen munkát végezni tudó titkárnőnek bizony óránként legalább 150,- forintot kell fizetni, különben elmegegy egy jobban fizető vállalathoz.

Ebéd után a papok nagyrésze a plébánián folyó munkák irányítását végzi: tárgyal a különböző közösségek vezetőivel (cserkészlet, ministránsok, oltárdíszítők), sokan pedig a folyó építkezéseket ellenőrzik, anyagbeszerzést irányítanak, stb. Ezeket globálisan menedzseri tevékenységnek nevezhetjük és méltányos 1000,- forintos órabért adni rá. Meg kell hagyni, hogy az ilyen jellegű multifunkcionális menedzserek iránt igen nagy a kereslet.

Az iskolai órák befejeztével a gyermekek kapcsolódó hittanját sokszor pap tartja. Erre a pedagógusi átlagbérből kiszámított óradíjat számíthatjuk. Estére pedig jegyes-oktatás, vagy egyéb felnőttoktatást végez, aminek a díja a piacon 3-4-szerese az iskolai óradíjnak.

Ezeket a tevékenységeket és a hozzájuk rendelt béreket az alábbi táblázatba foglalva megkapjuk egy nem is átlagon felül terhelt pap napi igazságos bérét.

Tevékenység	munkaóra	óradíj	napi összeg
Terápiás ülés	2	1500,0	3000
Irodai munka	4	150,0	600
Menedzseri tev.	3	1000,0	3000
Gyermekoktatás	2	150,0	300
Továbbképzés	2	900,0	1800
Összesen			8700

Ez a napi összeg ráadásul nem csupán 20-22 munkanapon járna neki, hiszen sok pap egyáltalán nem él szabadnap lehetőséggel. A havi bruttó jövedelme tehát mintegy 260.000,- forint lenne. Ebből 50%-ot kellene adóznia. Végösszegként abba a fizetési kategóriába tartozna így, mint egy nagyobb nyereséges vállalat vagy vállalkozás igazgatója.

Nyitott kérdések

A piaci viszonyok az egyházi élet számtalan helyén már jelen vannak: lelkigyakorlatos házak meg kell hogy éljenek; lelkigyakorlatos előadóknak nem csak útiköltséget, hanem rendes napidíjat kell fizetni; a meghívott orgonaművésznek honorárium jár; a lelkipásztori segítő házaspárnak megélhetést kell biztosítani; az egyházmegyei építőbrigádnak gazdálkodnia kell; ha az egyházi nagyberuházások (pl. templomépítés, szociális otthon, iskola fel- vagy

átépítése) a gazdasági racionalitást figyelmen kívül hagyják, az pazarláshoz vezet, stb.

Ennek a bizarr bér-játéknak komoly következményei vannak. A kérdés az, hogyan kezeljük az anyagiakat a papság jövedelmére vonatkozóan. Ez a probléma kimondva, de inkább kimondatlanul ott lappang pl. a diszpozíciók mögött. A jól jövedelmező plébánia nemcsak jobb személyes megélhetést jelent, hanem nagyobb lehetőségeket és több sikerélményt is. De mennyiben szabad az anyagi motiváltságot beengedni az egyház életébe? Hol az a határ, ahol csak az anyagi motívumok álszent tagadásáról van szó? Mi az anyagi biztonságnak az a minimuma, aminek hiánya nem az evangéliumi szegénységet, hanem szolgál-lelkűséget szülő kiszolgáltatottságot eredményez?

Nyitott kérdések ezek, de nem megkerülhetők.

KUMINECZ GÉZA

1959-ben született Nagyatádon. Veszprémi egyházmegyes pap. A Hittudományi Akadémia befejezése után két évig Rómában egyházzogi tanulmányokat folytatott. Jelenleg a veszprémi papnevelő intézet lelki igazgatója.

Az anyagi javak felügyelete az egyházban

1. Az anyagi javak célja

A következőket olvassuk a II. Vatikáni Zsinat *Gaudium et spes* kezdetű lelkipásztori rendelkezésében: földet mindazzal egyetemben, ami hozzátartozik. A teremtetett javaknak méltányos arányban kell tehát eljutniuk mindenkihez, az igazságosság vezetésével, a szeretet kíséretében. A tulajdonnak több formája is lehet, a különféle és változékony körülmények szerint, azaz egyes népek jogrendjének megfelelően, és a javak egyetemes rendeltetésére mindig ügyelni kell. Az ember tehát, amikor a teremtetett javakat használja, köteles úgy tekinteni jogszerűen birtokolt vagyonát, hogy az nemcsak a sajátja, hanem egyúttal közös is; közös abban az értelmében, hogy ne csak neki magának, hanem másoknak is hasznára lehessen. Egyébként mindenkit megillet a jog, hogy önmagának és családjának elegendő része legyen a javakból. Ezen a nézeten voltak már az egyházatyák és egyháztanítók is; azt tanították, hogy az ember köteles segíteni a rászorulókon, mégpedig nem csupán a feleslegéből.” (GS. 69.)

A javak egyetemes rendeltetése megelőzi tehát a magántulajdont. Vagyis a magántulajdonnak jelentős szociális vonatkozása is. Ennek elhanyagolása minden időben súlyos zavarok forrásává válik.

Mindez érvényes az Egyházra is. A világegyház életében is megtalálhatók a javak egyenlőtlen és igazságtalan eloszlásából, elosztásából fakadó feszültségek.

Isten népének tagjai a javak megosztására, közössé tételére hívtak. E közössé tétel különböző szinteken kell, hogy érvényesüljön: érvényesülnie kell a plébánia közösségében, az egyházmegye közösségében és a világegyház közösségében. A tehetősebb egyház-községek, egyházmegyék, népek kötelessége, hogy támogassák a szegényebbeket.

Az egyház alapvető céljai a javakkal a következők: az istentisztelet megrendezése, a klérus és a többi szolgálattevők tisztaságának biztosítása, a szent apostoli tevékenység és különösen a szegényekkel szemben a segítő szeretet cselekedeteinek gyakorlása (1254. kánon 2 *.).

Ahhoz, hogy e sajátos célok megvalósuljanak, ki kell építeni a megfelelő jogi struktúrákat, továbbá meg kell találni, teremteni a hatékony végrehajtás feltételeit.

Ennek alapelvei a következők:

1. Az Egyház jogrendje is ismeri a tulajdon fogalmát, intézményét. E tulajdon határait az egyházi célok képezik, s a tulajdon inkább azt a védelmet jelenti, hogy idegenek jogtalanul ne birtokolhassák azokat a javakat, melyeket az Egyház saját céljai megvalósítására kapott; vagyis zavartalanul e célokra fordíthatja azokat a javakat, melyekkel rendelkezik. Egyházi javaknak azokat a javakat nevezzük, amelyek valamely hivatalos egyházi jogi személyhez tartoznak, tehát ennek tulajdonát képezik. Nem egyházi tulajdon tehát a krisztushívők, akár világinak, akár klerikusok saját vagyona. Ez magánvagyonnak, illetve magántulajdonnak minősül, és az is.

2. A javak szerzése, megtartása, kezelése, elidegenítése az egyház céljai szerint, az evangélium szellemében, az Egyház természetének és küldetésének megfelelően történik.

3. A javak kezelése az egyház nevében történik, a jog előírásai és az egyház törvényei szerint. Aki megsérti az Egyház törvényeit, büntethető. (1377. k.)

4. A vagyonkezelés az előjárók felügyelete alatt történik. Az illetékes előjárók a következők: az Apostoli Szentszék, az egyházmegyei ordinárius, és a szerzetes előjáró.

5. A hívek szándékai céladományok esetén megőrzendők. Tehát a hívek által adott adományok azokra a célokra fordítandók, melyekre a pásztorok megkapták. Egyébként az Egyház alapvető céljainak megfelelően kell velük rendelkezni, azokat kezelni.

6. A javak kezelése okosan és a veszélyek elkerülésével történjék.

A hatályos normatíva alapvetően tükrözi ezt a szándékot. Ez az objektív oldal. A szubjektív pedig az, hogy ismerjük a kötelességeinket és jogainkat, továbbá jogszerűen és erkölcsi értelemben is kövessük. A forradalmak kora után talán ott van már az emberiség tudatában az, hogy a struktúrák megváltoztatása nem hoz megváltást, s a struktúra a benne élő személlyel együtt szemlélendő.

A továbbiakban szűkítjük vizsgálódásunkat a gazdasági kérdéseket illető döntési jogkörökre.

Hangsúlyozzuk, igen fontos problémaköre ez az egyháznak, következésképp az egyházjognak. Az egyház közösségi jellegének egyik nélkülözhetetlen szempontja az anyagi javak elosztása, főleg a rászorulóknak, a szükségét szenvedők tekintetében, következésképp a javak becsületes kezelése.

2. Döntési jogkörök az egyház gazdasági ügyeiben

Az egyházmegyében a megyéspüspök gyakorolja az anyagi javak kezelése terén a felügyeletet. Nem ő maga kezeli az egyházmegye vagyonát, hanem az általa kinevezett vagyonkezelő (ökonómus), aki az ő irányítása, valamint a jog normái szerint köteles hivatalát végezni. Természetesen a püspök is alá van vetve az Egyházi Törvénykönyv normatívájának. Alapvetően szabadság illeti meg őt, a törvények szabta kereteken belül; ez törvényszerű, hisz a kormányzás, a jó kormányzás egyik objektív feltételét kell ebben látnunk. Lelkiismerete és legjobb tudása szerint dönthet és kell is döntenie. Mégis, a dolog súlya, jelentősége miatt szüksége van tanácsra, segítségre. E célra kapott helyet az egyetemes jogban a gazdasági tanács és a vagyonkezelő jogintézménye. Felállítása és kinevezése kötelező. A gazdasági tanács tagjait a püspök nevezi ki. Rajta személyesen, vagy megbízottja által elnököl. Ez a tanács hivatott arra, hogy gazdasági ügyek intézésében segítse. Elsősorban tanácsadói jogköre van: pl. nagyobb jelentőségű vagyonkezelési intézkedések megtörténte előtt meg kell kérdeznie és hallgatnia a gazdasági tanácsot, különben cselekménye érvényteleníthető. A rendkívüli vagyonkezelésbe tartozó intézkedések foganatosítása előtt, továbbá az alapító okmá-

nyokban különlegesen megjelölt eseteken kívül, és az egyetemes jogban előírtak esetén ugyanezen tanács beleegyezésére van szüksége. Vagyis e beleegyezés nélkül a püspök érvénytelenül jár el. Ugyancsak e tanácsnak a feladata bizonyos számadások, a püspök fennhatósága alatt álló vagyongazdálkodások (pl. plébánia, egyházi iskola, szeminárium) számadásainak évenkénti felülvizsgálata. Továbbá az egyházmegyei vagyongazdálkodó is ugyanennek a tanácsnak számol be vagyongazdálkodásáról, s azt e tanácsnak jóvá kell hagynia. Végül minden, a vagyonszerzésben előírt egyéb teendőknél kívül, szintén e testületre tartozik, hogy évente kalkulációt készítsen, a megyéspüspök irányítása szerint, az egyházmegyében várható bevételekről és kiadásokról. Természetesen az egész egyházmegye népének, világiaknak, papoknak, megvan a felelősségük, s lehetnek kritikai észrevételeik, melyet adott esetben a főpásztor tudomására kell hozniuk. A püspök köteles meghallgatni híveit és papjait és mindent megfontolva dönteni.

Nemcsak a kormányzati szabadság címén, de a végzett munka tisztessége és hozzáértése címén is, a megyéspüspök nevezi ki és menti fel a gazdasági tanács tagjait és a vagyongazdálkodót ebbéli tisztségükből. A kinevezés és felmentés a megyéspüspök feladata. Mivel gazdasági tanácsról van szó, ezért a kinevezéskor a jelölt katolikus volta mellett alapvető követelmény, hogy a gazdasági ügyekben és a világi jogban valóban jártas, továbbá fegyelmezett legyen. A püspökkel való negyedfokú vagy közelebbi rokonság, sógorság összeegyeztethetetlen ezzel a feladatkörrel. A kinevezés öt évre szól, mely ismételt meghosszabbítható.

A vagyongazdálkodó szerepe fontos, olykor meghatározó az egyházmegye életében. A püspök, a már említett okok miatt szabadon nevezi ki, a tanácsosok testületének és a gazdasági tanács meghallgatása után; elmozdítása csakis súlyos okból, a gazdasági tanács meghallgatása után történhet. Megbízása szintén öt évre szól, mely meghosszabbítható. Széküresedéskor nem szűnik meg automatikusan hivatala, mivel az anyagi javak kezelése állandó és fokozott figyelmet igényel. Kinevezését illetően ugyanolyan feltételeknek kell megfelelnie, mint a gazdasági tanács esetében: katolikus legyen (a katolikus egyházzal teljes közösségben), lehet laikus is, becsületes, a gazdasági és jogi ügyekben jártas.

Feladata, hogy a megyéspüspök felügyelete alatt igazgassa a gazdasági tanács által szabott rend szerint az egyházmegye javait.

Évente számot kell adnia ténykedéséről. A püspök más, a vagyongezelést érintő ügyek intézésével is megbízhatja. Ilyen feladat a püspöknek alárendelt hivatalos egyházi jogi személyek jogi személyek vagyongezelési felügyelete, vagy ugyanezen javak kezelése, ha az alapító okirat, illetve a szabályzat szerint más vagyongezelő nincs kijelölve.

A plébánia vonatkozásában a következőképp rendelkezik a jog: A plébánia anyagi javainak kezelője hivatalból a plébános. A püspökhöz hasonlóan ő is tanácsra szorul. Ezért és a közös felelősségvállalás miatt a jog előírja a plébániai gazdasági tanács létrehozását. Ez a testület kifejezetten tanácsadó szerepet tölt be, vagyis nincs döntéshozatali joga.

3. Jogorvoslati lehetőségek szakértelem hiánya, hanyag vagyongezelés esetén

Amennyiben a plébános, vagy valamely hivatalos egyházi jogi személy vagyongezelője gyanúsítható a hanyag vagyongezeléssel, a gazdasági tanács (nálunk a plébániáink esetében az egyházközségi előljáróság tagjai alkotják), jogorvoslatért felfolyamodhat a püspökhöz, aki az ügyet kivizsgálja, kivizsgáltatja, s ennek eredményét mérlegelve dönt.

Amennyiben az egyházmegyei vagyongezelő tevékenységében fedeznének fel súlyos hibákat Isten népének tagjai, szintén a megyéspüspök az illetékes az ügy elbírálását illetően.

Meg kell jegyeznünk, hogy aki vádol, annak kell igazolnia állításait. Szigorúan tényeket kell állításunk igazolására felhoznunk. Semmiképp sem célszerű a sértegető hangnem. Ezek a problémák az egyház belügyei, tehát neki kell megoldania. Ha nem sikerül a vitatott kérdést elintézni a sérelmezők és érdekelttek között az ún. békítő beszélgetések során, akkor a vita eldöntésének módja az egyházi bírósághoz fordulás. Ha a püspöknek alávetett fizikai vagy jogi személyről van szó, akkor az egyházmegyei bíróság illetékes ítéletet hozni, első fokon. Ha a püspök által képviselt jogi személy jogairól, vagy anyagi javairól van szó (pl. egyházmegye), első fokon a föllebbviteli bíróság ítélkezik, mivel senki sem lehet bíró a saját ügyében. Amennyiben a püspök intézkedésével kapcsolatban merülne fel az a gyanú, hogy az méltánytalan, netán súlyosan igazságtalan, akkor, mivel a javak

legfőbb felügyelete a Római Pápánál van, a Klérus Kongregációhoz lehet jogorvoslatért felfolyamodni. Ha a püspök tevékenysége a bűntény típusába sorolható, úgy bűnvádi keresettel a Pápához, a Szentszék bíróságaihoz, a Rota Romana-hoz lehet fordulni jogorvoslatért. Természetesen a peres út lényegéhez tartozik az a mozzanat, hogy a vádat bizonyítani kell, éspedig annak, aki vádol.

Ezek a jogorvoslati lehetőségek. Az egyházas magatartás azt javallja (ez a személyes véleményem, vagyis hajlandó vagyok vállalni a dialógust), hogy ezeket a fórumokat és azok fokozatait ne kerüljük meg. Amennyiben ezek döntése után is sérelmesnek érezzük az ítéletet, tanácsos egyházi folyóiratokhoz fordulni publicitásért. Belügyeink nyilván nem titkosak, és mindenre úgyszólván fény derül, mégsem célszerű mindent nyilvánosságra hozni, főleg sértő, személyeskedő hangnemben. Ha másért nem, hát azért, mert a krisztushívő esetleges jogos sérelem esetén sem változik farkassá. Vagyis, amit nem szeretne, hogy vele tegyenek, nem teszi meg mással. Nem engedhetjük meg magunknak, hogy mintegy belekényszerítsük egymást az ellenség szerepébe. Természetesen lehet hivatkozni a mi Urunk Jézus Krisztus prófétai hangjára, magatartására, mely olykor végletekig gúnyos és megsemmisítő volt. Aki ezt a szerepet felvállalja, valóban feddhetetlennek kell lennie. És ki merne vállalkozni erre? Nem igazolni kívánom a fennálló, netán igazságtalan rendet, melynek tendenciája fel-felbukkan egyházunkban, és tudom azt, hogy *Ecclesia et disciplina ecclesiastica semper formanda*, de a módnak, e reformáció módjának is krisztusinak kell lennie, lehetőleg ne megoszlás, hanem egy kivívott mélyebb egység legyen a következménye, mely megsokszorozza amúgy is szétforgácsolódó erőinket.

4. A gazdálkodás rendszeres és folyamatos ellenőrzése

Első alapelvként leszögezhetjük, hogy a becsületesség a legfőbb ellenőr, minden ember, minden krisztushívő számára; akár pápa, püspök, pap, szerzetes, világi krisztushívő legyen az illető, akire javak kezelése bízott. Ez pedig a legjobb tudást, a felelősségteljeséget, a dialógusra és a kompromisszumra való készséget, ugyanakkor megvesztegethetetlenséget jelent. Nem önmeg-

valósítást, de azt az eltökélt magatartást, hogy a javak azon célokra fordíthassanak, melyek megfelelnek Krisztus általános és konkrét akaratának. Ez lenne a jó családapa gondossága, melyet előír az 1284. kánon.

Második alapelvnek tekinthetjük az ellenőrzés vonatkozásában a megyéspüspök szerepét, továbbá a gazdasági tanácsok, esperesek feladatkörét. A püspök megítélésére van bízva, hogy az egyetemes jog előírásain kívül, azokkal nem ellenkezve, létesítsen ellenőrző szerveket, megbízza ilyen feladattal személyeket. Országunkban ilyen feladatkört látnak el az egyházmegyei gazdasági hivatalok.

Harmadik alapelveként jelölhetjük meg azt a jogi kötelezettséget, hogy a megyéspüspök joghatósága alá tartozó egyházi jogi személyeknek évente számadási kötelezettségük van. Amennyiben a felsőbb hatóságtól korrektséget és méltányosságot várunk, úgy ezeket a számadásokat is hasonló szellemben kell elkészíteni. Ezek tükröi annak, hogy a javakat valóban evangéliumi célokra fordítottuk és valóban evangéliumi szellemben kezeltük-e. És ez bizonyos értelemben független a felsőbb hatóság tisztességétől, vagyis a munka nálunk becsület és üdvösség dolga. A felsőbb hatóság esetleges jogtalan eljárásmódja ezt a kötelezettséget nem törli, más jogcímen kell kritikánknak hangot adni.

Az állami hatóságok (APEH) minden államjogilag elismert jogalany vonatkozásában illetékességük területén belül eljárhatnak vagy kötelesek eljárni a tárgykörben érvényes jogszabályok szerint. Így, ha egyházi jogi személy, egyúttal államjogilag is ilyennek minősül, alávetett az illető területen a világi hatóságnak. A világi hatóság csakis a világi jogrendben megjelölt törvények, jogszabályok megsértéséért vonhatja felelősségre az egyházjogi, ill. fizikai személyt. A krisztushívők, (legalábbis a katolikusok) számára alapelv, hogy elsősorban nem világi fórumon szereznek érvényt jogaiknak, s orvosolhatják jogi (peresíthető) sérelmeiket.

Renovabis

A német katolikusok 1993-ban felállított segélyszervezete a közép-kelet-európai országok iránti szolidaritás műve. Az alábbiakban ismertetjük célkitűzését, eddigi történetét és a pályázati feltételeket. Ezennel köszönetet mondunk Iris Brenninkmeijer asszonynak, a Renovabis képviselőjének a megküldött tájékoztatóért.

Információs levél a partnereknek¹

1993 márciusában a német püspökök létrehozták a Renovabis akciót, amely a német katolikusoknak partneri szolidaritását fejezi ki a közép-kelet-európai emberekkel. Egyidejűleg az összes német katolikust arra kérték, hogy vegyenek részt támogatásukkal ebben a szolidaritási akcióban 1993. május 3-án, húsvét negyedik vasárnapján. Ennek alapján fordulunk leendő partnereinkhez bemutatkozás gyanánt és jó együttműködést kérve.

Célkitűzés

Németország lakosai nagy érdeklődéssel, részvétellel és elismeréssel figyelték az Önök országaiban végbement politikai fordulatot. Azok a nagy segélyszervezetek, melyek Önöket eddig támogatták az Europäischer Hilfsfonds és a Kirche in Not/Ostpriesterhilfe ezekben az órákban különösen is Önök mellett álltak. Országunk sok csoportja és

1 Ezt a levelet 1993-ban minden érintett ország összes egyházmegeje megkapta. Enyhén rövidített fordításban közöljük.

magánszemélye minden elképzelhető igyekezettel azon voltak, hogy kifejezzék Önökkel érzett szolidaritásukat.

Németország egyháza, a hívek és a püspökök a Renovabis akcióval személyes válaszukat akarják megmutatni a közép-kelet-európai emberek helyzetére. Amint közölünk sokan az elmúlt évtizedekben kötelezettségünknek éreztük a segítséget dél kontinensei, Afrika, Ázsia és Latin-amerika iránt, ezzel az akciónkkal Európa keleti részén élő szomszédaink felé akarjuk megmutatni különleges szolidaritásunkat. A politikai áttörés, amely az Önök országaiban nagyobb szabadságot hozott, ajándék Önöknek, egész Európának és a világnak. Ugyanakkor esély és kihívás is Önöknek és nekünk, akik az evangélium erejében az igazságosság és a béke új útjait keressük.

Saját országunkban Németország két részének újraegyesítése tanulási folyamatba állított bennünket, amely révén saját bőrünkön érezzük a kommunizmus totalitárius rezsimjének szörnyű hatásait és azt is, milyen nehéz az újjáépítés.

A világegyház tapasztalata arra tanít, amit keresztényekként tudnunk kell, hogy az új utak nem sikerülhetnek, ha nem újulunk meg Isten Lelkében. „Ha kiárasztod lelkedet, fölébrednek, és megújítod a föld színét” „Emitte spiritum tuum, et creabuntur, et renovabis faciem terrae” (Zsolt 104,30). A Renovabis név az egyház ősi imádságára nyúl vissza. Ebben a szellemben és Isten erejében bizakodva szeretnénk Önökkel együttműködni világunk és különösen azon társadalmak megújításában, amelyben élünk.

Alapelvek

1. A Renovabis fennállásukig együttműködik az eddigi segélyszervezetekkel², ezért kéri partnereit, hogy velük kialakított kapcsolatukat tartsák fenn.

2. Vö. az Europäischer Hilfsfondsról szóló információt e számunk Folyamatok rovatában.

2. A Renovabis Németországban különösen is törekszik a fennálló akciókkal és kezdeményezésekkel együttműködni.

3. A Renovabis köteles a helyi katolikus egyházzal, a keresztény testvéregyházakkal és minden más partnerszervezetekkel folytatott állandó tárgyalások révén nagy figyelemmel azon igyekezni, hogy a segélyek fontossági sorrendjét rendszeresen felülvizsgálja és bevesse erejét az egyház és a társadalom megújításába, a hit terjesztésébe, valamint a kiengesztelődés és a béke szolgálatába.

4. A Renovabisnak az „adományok cseréjére” kell törekednie, hogy a közép-kelet-európai egyházak gazdag lelki örökségét a saját országában jelenvalóvá tegye. Tanulni akarunk a testvéregyházak szenvedésben és üldözésben edzett hittapasztalataiból.

5. A Renovabis az egész embert figyelembe véve akar dolgozni és ezért pasztorális és szociális projekteket is támogat.

Túlélési segélyek. Kiegészítő támogatásokat nyújtunk a Német Karitasszövetség segélyeihez.

Élő egyházépítés. Támogatjuk azokat az egyházakat, amelyek a pasztorációban és a társadalomban élni kívánnak esélyeikkel. Eszközeink szűkös volta miatt előnyt élvez a személyes infrastruktúra az anyagival szemben.

Személycentrikusság. II. János Pál pápa vezérgondolatát követve: „Az ember az egyház útja”, támogatunk az élet bármely területén aktív embereket, azok képzését és továbbképzését, szociális-karitatív szolgálataikat, a társadalmi és gazdasági fejlődést szolgáló társulatokat és csoportokat. Ezekben a laikusapostolság támogatása fontos.

6. A Renovabis nemcsak projektek anyagi támogatásával kíván segíteni, hanem személyes tanácsadással is.

Megértésüket kérjük

A Renovabis eszközei korlátozottak, ezért nem, vagy nem teljes egészében tudunk minden beérkezett kérvényt

támogatni. Minthogy azok felé, akik adományaikkal munkánkat lehetővé teszik elszámolással tartozunk, azért az érvényes alapelveket figyelembe véve tárgyszerűen kívánjuk az eszközöket kezelni. A konkrét pályázatok támogatása csak a megújulás és a fejlődés indító lökése lehet. Ezért a támogatás feltétele minden esetben a partnerek lényeges saját hozzájárulása és részvétele. Segítségünk nem helyettesítheti vagy veszélyeztetheti a helyi felelősséget és teljesítményeket. A partneri együttműködéshez fontos, hogy a Renovabis az együttműködési kérvényeket és javaslatokat közvetlenül a helyi felelős személyektől kapja. Ha hozzánk fordulnak, további információkkal állunk rendelkezésükre.

1993 Pütkösdjén

Dr. Friedrich Kronenberg

Leo Schwarz

P. Gerhard Mockenhaupt

ZdK

segédpüspök Trier

Német Püspöki Kar Titkársága

Támogatási területek

Papok, hitoktatók és laikusok képzése arra, hogy országuk társadalmában vagy egyházában felelős funkciókat vállalhassanak képzési költségek részleges átvállalása és tanerők költségtámogatása ill. külföldi tanulmányaikhoz ösztöndíjak adása;

közösségi centrumok támogatása, különösen azokban az országokban, ahol az egyházi struktúrák az előző rendszer idején teljesen felszámolódtak (FÁK, Közép-ázsia, Transkaukázus, Albánia, Románia, Bulgária, Baltikum);

templomok építése ill. renoválása olyan országokban, ahol új egyházközösségek keletkeznek, melyek egyáltalán nem rendelkeznek templomokkal, vagy ahol a meglévő

templomokat más hivatalok eredeti rendeltetésük helyett másra használnak. (Renovabis a korlátozott pénzügyi kereteiből nem képes teljes templomépítési ill. –renoválási terveket támogatni a hagyományosan katolikus országokban³);

akadémiák, képzési központok, és hasonlók alapításához támogatás, amely a laikusokra épül és őket képesíti a társadalomban vállalt feladataik ellátására (nemkeresztény csoportokkal való dialógus, aktuális társadalmi problémák szellemi feldolgozása, mint pl. az igazságos gazdasági rend, a demokratikus struktúrák, a teremtetett világ megőrzése, stb.);

szociális-karitatív helyi kezdeményezések támogatása, pl. gyermekotthonok, öregek otthona, szegénykonyha, melyek az önsegélyezést segítik. Ez annyit jelent, hogy a támogatási kérelem benyújtásakor a kérelmezőknek igazolniuk kell, hogy a folyamatos működést az indító segítség után saját erőből és forrásokból biztosítani tudják;

gazdasági kezdeményezésekre vonatkozó helyi tervek támogatása: pl. letelepítési, szövetkezeti projektek, különösen az agrár szférában, valamint tanácsadó központok a technikai-gazdasági területen.

Benyújtott kérelmek⁴

A Renovabis a közép-kelet-európai országokból három régiót állított fel. Az elsőbe tartozik Lengyelország, Csehország, Szlovákia, Magyarország, Szlovénia; a másodikba Baltikum, Oroszország, Ukrajna, Moldvaország, Románia, Bulgária, Albánia, Kazahsztán, Üzbegisztán és más közép-ázsiai és kaukázusontúli köztársaságok, végül a har-

3 Magyarországot is ide sorolja a Renovabis, ezért külön is kiemeli, hogy elsősorban embereket akar támogatni és nem építkezéseket.

4 Az alábbi információk forrása a Renovabis éves beszámolója, továbbá egy összeállítás, melyet folyóiratunk kérésére készítettek.

madikba a volt Jugoszlávia országai. A benyújtott kérelmek 62%-ban az első, 27,5%-ban a második és 8%-ban a harmadik régióból érkeztek. 1993-ban az összesen 542 kérelemből 142-t részesítettek támogatásban. A támogatott projektek 43%-a pasztorális jellegű, míg 57%-a társadalmi-szociális jellegű. A benyújtók egyharmada egyházmege, egynegyede férfi vagy női szerzetesrend, szintén egynegyede laikusok szervezetei, képző és továbbképző központjai, végül egyötöde egyházközség.

Támogatott kérelmek

A leendő pályázók pontosabb képet kaphatnak az együttműködés formáiról, ha megemlítünk néhány konkrét példát azok közül a projektek közül, melyeket 1993-ban a Renovabis támogatott.

Csehország	katolikus újságíróiskola beindítása	150.000 DM
Kazahsztán	kisszeminarium épületének renoválása	110.000 DM
Lengyelország	ifjúsági központ	400.000 DM
Litvánia	családpolitikai szeminárium	12.000 DM
Oroszország	öreg hajléktalanok ökumenikus otthona	130.000 DM
Románia	angolkisasszonyok tanárképzése (28 fő)	250.000 DM
Szibéria	három pap részvétele egy németországi továbbképzésen a szektákról	4.700 DM
Szlovákia	süketnémák otthona és napközije	155.000 DM
Ukrajna	g-kat. kateketikai centrum	120.000 DM

Ami Magyarországot illeti, a Renovabis legelső támogatását egy kedvesnővér kapta arra, hogy kommunikációelméletet és újságírást hallgathasson Münchenben. Nagyobb támogatást kapott még a KATTA (350.000 DM), a Püspöki Kar által szorgalmazott főiskola nővérek számára (107.800 DM három évre elosztva), a kismarosi tanulmányi ház berendezésre (100.000 DM), továbbá a magyarországi Pax Christi által indított kezdeményezés a harmadik világ szolgálatára (munkatársközvetítés és tanácsadás).

Kérelmezési technika

A kérelmeket a Renovabis által kidolgozott ún. Partner Projektantrag szerint kell kitölteni. Ennek bevezetőjében hangsúlyozzák, hogy csak abban az esetben vállalhatnak részfinanszírozást, ha a benyújtott terv teljes finanszírozása más eszközök hozzáadásával biztosított. Tartozásokat és deficitet nem támogatnak. A kérelmet benyújtóval szerződést kötnek, amelyben a benyújtó fél vállalja a kivitelezés teljes felelősségét. Eleve kijelentik, hogy nem tudnak minden kérelmet teljes mértékben támogatni. A kérelem benyújtásakor a következő információkat kell megadni.⁵

1. A projekt rövid neve;
2. A kérelmező neve, lakcíme, egyházmegyéje
3. A szerződő fél (jogi vagy természetes személy is lehet és nem kell azonos legyen a benyújtóval) intézmény neve, címe, képviselőjének neve, tevékenysége és jogállása a kérelmet benyújtó országban, egyházmegyéjében ill. ezzel való kapcsolatának természete.

⁵ A benyújtáshoz nem szükséges formanyomtatvány, de minden megadott pontnak minden részletére válaszolni érdemes. A hiányos kérelmeket pótlólagos információra visszaküldik.

4. Helyzetjelentés azokról a körülményekről, melyek között a kérelmező tevékenykedik.
5. A projekt célkitűzése (hosszú távra gondolva).
6. Intézkedések a projekt végrehajthatósága érdekében és a projekt tervezett tartama.
7. Személyek: a megvalósítók létszáma, képzettsége és azt is, még hány főre és milyen kiegészítő képzésre van szükség a kivitelezéshez. (Ennél a pontnál kéri lehetőség szerint megadni, milyen szolgáltatást végezhet a projekt Németországban a fentebb említett „adományok cseréje” értelmében.)
8. Költségvetés részletesen (éves bontásban is)
 - anyagi természetű befektetés (építkezés, renoválás, belső berendezés, felszerelés, egyéb);
 - személyi természetű befektetés (képzési költségek, bérek, beiskolázás, konferenciák, tanácsadás, egyéb);
 - folyó költségek a projekt tartama idején
9. Teljes finanszírozás megoszlása (a saját résszel igazolják a helyi közreműködést. Amennyiben harmadik félhez is benyújtanak támogatási kérelmet, itt fel kell tüntetni, s őket is informálni a Renovabis-hoz benyújtott kérelemről.)
 - saját rész (nélkülözhetetlen)
 - harmadik fél része
 - Renovabistól igényelt rész
 - Átváltási kurzus
10. Önfenntartási bevételek (le kell írni, hogy a projekt végeztével milyen módon biztosított az önfinanszírozás saját eszközökből).
11. Helyi konzultáció és szakmai vélemény (a Renovabis lényegéből fakadóan igényli az illetékes püspök állásfoglalásának csatolását, rendek esetében ezen kívül a rendi előjáróét).
12. Szaksegítség (közölni kell, kinek a szaksegítségével készült a beadvány és folyik majd a végrehajtás. Csa-

tolni kell lehetőség szerinti további állásfoglalásokat, véleményeket is.

A német nyelven kitöltött kérvényt és támogató állásfoglalásokat az alábbi címre kell beküldeni. A Renovabis munkatársai eleve kérik a partnerek megértését, ha a beküldött anyagot pontosító információkat még igényelnek.

*Renovabis Geschäftsstelle
Kardinal-Döpfner-Haus,
Domberg 27
D-85354 Freising*

Templomépítés

Még mindig épülnek templomok, holott a templombajárók létszáma ezt nem teszi szükségessé. Persze kis falvakban ez talán így nem egészen igaz, de az autók világában és az egyre fogyó papság létszámát is tekintve nem olyan egyértelmű, hogy a hosszú távú és nagy templomépítési beruházások a hívek milyen igényét kielégítendő történnek. Lehet, hogy másról van szó.

Talán éppen arról, hogy a templomépítés „kihozza” az emberekből az egyházért való anyagi felelősséget és a számos ingyenes munkaóra akár egyházközséget is teremthet; a papnak lehetőséget ad azokkal együttlenni és dolgozni, akik egyébként nem nagyon járnak templomba: férfiakkal, mesterekkel, stb. Talán a tettekre és a hívek (esetlegesen nosztalgias) igényeit is figyelő papság azért fog bele templomépítésbe, mert ez látványosan tanúsítja az egyház jelenlétét és még mindig könnyebb egyházközséget építeni.

Ezeket a gondolatokat forgatva azt terveztük, hogy néhány egyházmegyében felkeresünk templomépítő plébánosokat és egyházközségeket és feltesszük kérdéseinket. A szélesebb körű látogatásokat anyagi eszközök híján szerkesztőségünk nem tudta megvalósítani, ezért egy interjút és egy beszámolót közöl ízelítőül.

Dunaszentgyörgy – pécsi egyházmegye. A település a faddi plébánia filiája. A falu református, de rajtuk kívül él itt százötven katolikus is. Mivel nekik eddig még nem volt templomuk, ők kezdeményezték az építést.

A plébánosnak, Juhász Tibornak nem ez az első építkezése. Tele van vitalitással, amikor találkozunk épp munkásruhában van, s nevetve mondja: ő most csupán egy a kőművesek közül. Tíz éve szentelték pappá, Fadd az ötödik szolgálati helye, s eddig mindenhol épített valamit.

Hol kápolnát újítt fel, hol templombelsőt; irányította már sekrestye és plébánia építését is.

A dunaszentgyörgyi templom építésének igényével a volt faddi plébános, Simon József és Dunaszentgyörgy polgármestere, Patai István megkeresték a megyéspüspököt, Mayer Mihályt, aki támogatta az ötletet.

Az építkezés finanszírozására a község létrehozta a *Dunaszentgyörgyi Római Katolikus Templomért Alapítványt* (MNB 469-98310/227). A kuratórium elnöke a mindenkori faddi plébános, ő tájékoztatja az Egyházforumot az építkezés körülményeiről.

– Az Alapítványba félmillió forintot fizetett a dunaszentgyörgyi önkormányzat, s tízezret az egyházközség. Azóta körülbelül egymillió forint lehet a számlán. Ezzel párhuzamosan a megyéspüspök külföldi és belföldi segítségekkel támogatja az építkezést.

– Mikor kezdődtek a munkálatok, hol tartanak ma?

– Az alapkőletétel 1993. április 25-én, Szent György napján volt. Most úgy 60 százalékos készültségben van a templom. Szeptember 15-én kellett volna átadni, de a kivitelező ezt a határidőt nem tudta tartani. Mindig talál valami kifogást.

– Kit bíztak meg a tervezéssel, kivitelezéssel, s mi alapján választották őket?

– A templom tervezője az egyházmegye főépítésze, Felcsér László volt, s teljesen ingyen vállalta a munkát. A kivitelezésre pályázatot írt ki az egyházmegye, s tízen jelentkeztek. A legkedvezőbb ajánlatot Márhoffer László tette, míg a többiek 15 millióért vállalták volna, addig ő aláíért ennek az összegnek.

– Az Alapítványnak egymillió forintja van. Honnan teremtették elő a hiányzó összeget?

– A telket, ahol a templom épül, ingyen kaptuk az önkormányzattól. Ez 340 ezer forintot jelentett. Székely társközségünk, Gelence ajándékozta a faanyagot az ottani

hívek adományaiból. Sajnos négy hónapig tartott, amíg a román hatóságok kiengedték az országból a szállítmányt. A templom átadását ez is késleltette. Fő szponzorunk azonban a Paksi Atomerőmű. Tőlük kaptuk a teljes vasbeton szerkezetet. Sőt, a plébánia renoválásához is hozzájárultak 200 ezer forinttal.

– **Mit várnak cserébe ezek a szponzorok?**

– Az erőmű vezetése érzi a felelősséget, hisz a faluból csaknem mindenki náluk dolgozik, tőlük ment nyugdíjba. Végsősoron a saját embereink adják a pénzt. Meg hát a környéken nincs is másnak pénze, csak az erőműnek.

– **Konkréten hogyan történik a finanszírozás? A vállalkozó kihez viszi a számlákat?**

– A püspökség Gazdasági Hivatalához kell benyújtani a számlát. S ha Felcser főépítész úr elfogadja, akkor fizetik csak ki. Hibás, rossz munkát nem fogadnak el. Azért nem a plébánia intézi ezeket, mert én nem tudnám visszaigényelni az ÁFA-t, míg a püspökség ezt meg tudja tenni. Másrészt a külföldről befolyt segélyeket és az állami támogatásokat is a püspökségen osztják el. Ebbe én nem látok bele.

– **Az eddigi munkálatokat ki fizette?**

– A püspökség. Az alapítványi pénzt a belső munkálatokra tartogatjuk.

– **A bankszámlán tartott pénz jól jövedelmez?**

– Á! Kétszázalékos kamatot kapunk rá. Ez semmi, teljesen elromlik a pénzünk.

– **Mivel tudnak lefaragni a költségekből?**

– Az emberek rengeteget segítenek társadalmi munkában. A szervezés motorja Molnár Imre nyugalmazott tanító. Ő nevelte az egész falut, ismer mindenkit, s toborozza az embereket a munkára. Ezzel persze az egyházközség emberi oldala is épül. Amikor már álltak a falak, volt egy kis ünnepség. A féligkész templomban terítettek, asztalaink a még beépítetlen ajtók voltak. Az emberek száz forintként adták össze az ebédrevalót. S akik együtt dolgoz-

tak, azok mind együtt lettek megbecsülve. Ezen az ebéden vetődött fel, hogy szentségi tárgyak is kellenének a templomba, oltárfölszerelés. S a községben két hét alatt 125 ezer forintot adtak össze erre.

– Előfordulhat, hogy az építkezés akkora költséggel jár, hogy adósságaik lesznek?

– Nem. A Gazdasági Hivatalában úgy forgatják a pénzt, hogy az a legjobb legyen. Wolf Gyula a hivatal vezetője vigyáz a közösség pénzére, minden fillérre.

– Mit remélnék a templom felépítésétől?

– Mindenképpen ökumenikus jellege lesz, a reformátusok is nagyon várják, hogy elkészüljön.

Andok Mónika

Hegyesd a monostorapáti plébánia filiája. A település lakosainak száma alig éri el a 200 lelket, katolikus falu. 1991. november 24-én készült el templomuk, addig alkalmi misézőhelyen tartották a szertartásokat. A helybenlakók már az ötvenes évek óta elkezdtek Isten háza építéséhez az előkészületeket. A falu jelenlegi plébánosa, Illés Sándor elmondása szerint: „A falusiak az első világháború után egy malac áráért vették egy zalahalápi embertől, aki a hátizsákjában hozta haza az olasz frontról. Akkortájt, ha harangoztak, azt mondták: Hegyesden szól a malac...”

1957 óta csak a remény élt az emberekben a templomépítésre. Akkoriban Fábos Pál volt a plébánosuk, aki különleges karizmával bírt az ifjúság irányában, s kiváló szervezője volt. Az említett dombon kiásták az alapokat, ahová egy mai értelemben is modern, 20 m-es tornyú kőtemplomot terveztek megépíteni. Az atya munkássága azonban szemet szúrt az akkori államgépezetnek, s Fábost hamarosan elhelyezték a plébániáról. A templom építéséhez az utolsó szögig minden készen állt, de a téész széthordta teljes egészében.

Misézésre az iskolaépületben kaptak helyet, s az az intézmény körzetesítés utáni megszűntével is megmaradt. 1986-ban az épületet az egyházközség megvásárolta a tanácstól, lakóval („tanácselnök, aki azonban soha senkit nem bántott...”) együtt, 150 ezer forintért. A tanterem körben zöld olajfestékkel volt festve, falai kopottak, a tető rossz volt, a kántor az előtér ablakán énekelt befelé. Az évtizedek során aprócska oltár is került oda, valamint kiszuperált rossz templompadok. Akkoriban kb. 25-30 fő látogatta a vasárnapi szentmisét.

1991-ben kezdődött az építkezés, melyek nyomán ugyan a régi iskolafalakkal, de belső falbontással, új tetőkészítéssel, toronyépítéssel és teljesen új templombelső kialakításával valósult meg az ősök álma. Miután az egykori iskolaépületet is pénzért vette meg az egyházközség, így az építkezés nyomán megvalósult Isten háza mindenképpen új templomként értékelhető. Bár a létrehívás elhatározása csak fokozatosan alakult ki az emberekben, s a lelkesedés, a szolgálat, az áldozatvállalás szponzorálta azt. Eredetileg csak a tetőt akarták rendbehozni, s újrafesteni a belső falakat. Költségvetési terv tehát nem készült, a munka szakaszosan, de folyamatos belső inspirációkra történt, egyetértéssel. A munkálatokat az önkormányzat 200 ezer forinttal támogatta, az 1,3 millió forintos anyagköltséghez részint a helyi egyházközség adományai, részint a plébánosnak ígért külföldi támogatás felajánlása a szent célra (intenció – 150 ezer schilling egyházaktól, autója kicseréléséhez) járultak hozzá. Megjegyzendő, hogy az ígért intenció elmaradt, a déli háború miatt oda csoportosították át a segélyeket, s az előzetesen a monostorapáti egyházközség pénztárából kölcsönvett összeg rendezéséhez az egyházmegye segítséget nem adott. Végül Valentin prelátus megértve az ügy hátterét, a hegyesdiek és papjuk küzdelmét, segített. Kifizette a tartozást. A munkadíjakra minimális összeg fogyott, szinte alig, mert mint alább olvasható, a falu, a környék mesteremberei s bará-

taik, a helybenélő és elszármazott hívek két kezük munkájával valósították meg a megálmodott kápolnát.

1991 júniusában 4 nap alatt kicserélték az egész tetőt. Ezután lebontották a belső válaszfalat, majd parkettáztak, kialakították a szentélyt. A villanyszerelési munkákat a plébános végezte (szakmája). Oltár, szószék tervezéséhez Pápai Éva szobrászművészt kérték meg. (Pénzt nem kért). Az asztalosmunkákat Kiss János hajdani hegyesdi lakos végezte. Idézet a Historia Domusból: „Közben Rózsa Jenő világi elnök megjegyezte: 'Milyen templom lesz ez, tornya nincs. Kellenel!' Gyenge József monostorapáti kőműves (68 éves) szavát adja: 'Ha itt torony épül, felrakja.' A kimondott szó után két héttel: állja...”

Előkerültek az '56-os korábbi tervek, de használhatatlannak bizonyultak. Domonkos István templomatyja országjáró útján talál egy kis templomot a székesfehérvári Öreghegyen. A tervező, Schulcz István ingyen átadja annak terveit adoptálásra. Egy este elkészül a torony-makett rézdrótból forrasztva, 1:200 arányban. Rajz nincs, mert módosítani kellett, a makett ellenben pontos. A torony a monostorapáti plébánia udvarán készül. Sisak, középrész külön. Közben telefonon adják meg a méretet Kiss Jánosnak a torony oldalairól. Kormon Géza kaposfüredi villanyszerelő a harangok villamosításán dolgozik otthon. November végén szakadó esőben egy este felrakják a sisakot egy teherautóra. Daruval húzatnák fel a tetőre, de az elromlik. A tapolcai bauxitbányától érkezik a segítség, ingyen. A szerelést a Fenyő gmk. végzi, aki a monostorapáti templom belső állványozását csak ezzel a munkával egyetemben vállalta fel. November 23-án a helyi bádogos, Horváth János két társával felteszi a keresztet a helyére. Az egész falu segédkezik, ahol tud. A plébános kezében is még délután 3-kor láncfűrész, de 5-kor már gyóntat, mert másnap lesz a templom felszentelése.

November 24-én, Árpádházi Szent Erzsébet emléknapiján 11 órakor dr. Szendi József püspök elindul a kész templomba...

Részlet a Historia Domusból: „Bevégeztük, amit az ősök elkezdtek. Isten adjon békességet és egészséget! Öröm. Mi más lenne? Isten kő-háza a lelket is építi, ez a fontos.”

Azóta kb. ötvenen vannak vasárnaponként a templomban. Két lány olvas fel. Elkészült a gyóntatószék a helyi iparosok munkájával, keresztutat hozott hátizsákjában egy hegyesdi lakos (Balázs Pista) Erdélyből, elkészült a kerítés, a külső vakolás a nép munkájával. Készül az Erzsébet-szobor. Gyenge József viccel: addig beáll helyére, ő volt a templom egyedüli kőművese.

Nevek és névtelenek sora segített az építésben. A pasztorációs munka sokrétű, s Illés Sándor karizmája nem kisebb, mint Fábos atyáé lehetett. Vallja: „Bármit tesz az ember, csak tegye, a növekedést a Lélek adja...”

(Összeállította: Toldi Éva)

Templomot Jenő községnek

Az 1200 lelket számláló nagymúltú község templom-építésre szánta el magát. Az építés költségeihez hozzájárult a helyi önkormányzat, Jenő község lakossága, a Veszprémi Érsekség és a környező községek azon hívei, akik egyetértenek e nemes tervvel.

A község jegyzője, **Csóka György**, ezúton is kéri az egyetértők támogatását.

Az adományokat a **székesfehérvári OTP 299-98001** vagy **Jenő község önkormányzata 679-364430** sz. számlájára lehet befizetni „**TEMPLOM ÉPÍTÉS**” megjelöléssel. Az adományokról igazolást adnak, mert az adóalapból levonhatók.

PERSPEKTÍVA

Összeállította Dévény István

A századfordulón, 1900-ban jelent meg egy német társadalomtudós, Georg Simmel könyve a pénz filozófiájáról (legújabb kiadása „Philosophie des Geldes”, Frankfurt, 1989). Mit lehet a pénzről filozofálni, kérdezheti a mindennapok gondjaival küszködő ember, aki az ismert közmondást így alakítja át: „Beszélni ezüst, hallgatni arany – de jobb, ha ezüst vagy arany van a zsebben.”

Georg Simmel: A pénz filozófiája

A filozófia fogalmát persze tágan kell vennünk, ha a pénz átvilágításáról, lényegének és működésének meghatározásáról van szó. Sokrétegű témával foglalkozott ezért az az előadássorozat, amelyet 1988-ban, Georg Simmel halálának hetvenedik évfordulóján nem csupán filozófusok, hanem szociológusok, pénzügyi és gazdasági szakemberek részvételével szerveztek Luxemburgban. Az előadások gyűjteményes kötete a közelmúltban jelent meg.

A középpontban természetesen Simmel könyve állt, s 17 előadásban tételeit, kijelentéseit értelmezték. A közel százéves „pénzfilozófia” azonban csak kiindulópont volt a mai helyzetfelmérés számára. Néhány gondolatra, megfigyelésre szeretnék rámutatni.

Az „arany” azokban a társadalmakban is jelentős értéket képviselt, ahol pénznek – tehát fizetőeszköznek – nem használták. A Bibliából ismerős a történet: Mózes a kőtáblákkal érkezik vissza, de a nép egy aranyborjút imád. Az ókori legendák világából megemlíthető Midas király, akinek kívánsága teljesült, s keze érintésére minden – még az étel is, amit meg akart enni – arannyá változott. Ma nem vagyunk messze attól, hogy ez a szemléletmód, most már dollárt mondva arany helyett, általános érvényűvé váljon. Egy amerikai gazdasági szakembertől származik ez a helyzetjelentés: „The almighty dollar, the object of

universal adoration” a mindenható dollárt mindenki imádja.

A pénz valóban az értékelés középpontjába került. Nemcsak a világgazdaság érzi meg, ha a dollár árfolyama ingadozik: könyvek, képek, hangversenyek belépőjegyeinek ... ára is csökken (vagy éppen növekszik). A „mindenhatóság” lassan kezdődő, de egyre gyorsabban erősödő fejlődés eredménye. A háttér a középkorban keresendő, állítja Norbert von Kunitzki gazdasági szakember, különböző kutatóintézetek munkatársa. A városok, tehát nagyobb létszámú zárt települések akkor alakultak ki, amikor (a termelés és közlekedési technika fejlődése révén) növekedtek az igények. Ez olyan munkamegosztást igényelt, amelyet a nemeseknek alávetett jobbágyok már nem tudtak kielégíteni.

Egy új társadalmi réteg keletkezett, a kereskedőké és kézműveseké. Ezek már nem álltak hűbéri viszonyban a nemesekkel, nem kellett termésük jelentős részét „beszolgáltatni”. Munkájuk eredményét eladták, így, ha ügyesen kereskedtek, egyre nagyobb vagyonnal rendelkeztek. Építkezések, kultúrértékek, a tudomány intézetei is jelzik, hogyan használták fel vagyonuk egy részét. A jelentős rész azonban „tőkebefektetési” bázist jelentett. Ezzel párhuzamosan megerősödnek a vagyonkezelő pénzintézetek, a bankok is. Most már nem a jobbágyok száma, hanem a pénzben mérhető vagyon a mérvadó.

A nagyon nagy vonalakban ismertetett fejlődéstörténet vége: „Ma már ott tartunk, hogy a pénz minden érték mértékévé vált. Az évi dollárbevétel alapján jelölik ki az év legjobb sportolóját, legyen az teniszező, golfjátékos vagy sakkozó. A labdarúgásban már nem annyira a gólkirály érdekes, hanem hogy mekkora összeget fizetett a csapat egy-egy játékos átigazolásaért. Az íróknál az eladott könyvek példányszáma dönt, legjobb énekes az, akinek egymillió lemezét adták el. Legyen az tudós vagy szektahirdető, érdemeit azon mérik, hogy mennyi az évi jövedelme.”

Azok, akik társadalmi hatalommal rendelkeznek, tehát a politikusok, látszólag kívülmaradnak a „pénzimádaton”. Eltekintve attól, hogy általában a jól megfizetett réteghez tartoznak, alig van ország, ahol ne történtek volna vesztetési botrányok az elmúlt időszakban. Persze leleplezés után megbotrányozik a nép, a bíróságok is foglalkoznak az ügygel. Mégis: „Nem lehet tagadni, hogy a nyugati, kapitalista világ elérkezett a dollár imádásához. A legújabb történések azonban jelzik, hogy a 'keleti tömb' is a pénzhez mér minden értéket. A Harmadik Világ lakói pedig a kerítésnél állnak és vágyakozva néznek kifelé.”

Arról viszont nem szabad megfeledkezni, hogy a pénz által gyakorolt hatalom messzemenően személytelenebb, mint az, amelyet a hűbérúr gyakorolhatott hűbéresei felett. „A munkaadó rendelkezhet ugyan, de a munkavállaló személyisége felett nincs hatalma.” Az elvégzett munkáért fizetést ad, s ezzel a pénzzel mindenki szabadon rendelkezik. Persze nagyon sokat számít, hogy mennyit kap, de ez a kisebb vagy nagyobb átmérőjű világ az ő világa. Van, aki szinte mindent megengedhet magának, van, aki nagyon keveset. Az alaphelyzet azonban megmarad: az emberek közötti „mennyiségi” különbség ellenére nincs „minőségi” különbség. A pénz személytelen jelenléte nem szünteti meg azt, hogy különböző szabadságkörök vannak – ennek megszűnésére csak a marxi illúzió gondolt – de saját személyi köre mégis mindenkinek kialakulhat. A pénzzé alakult világnak így nem csupán hátrányai vannak, hangzik a következtetés, amelyet Simmel filozófiájából von le Kunitzki.

Klaus Christian Köhnke, tudományos asszisztens a berlini Szabadegyetemen, a pénz egyetemes értékmérő szerepét vizsgálta át. Felismerése: nincs már a világon semmi, ami teljesen független lehetne a pénztől. Önmagában ma már szinte semmi sem értékes, hiszen egyre általánosabbá vált a kérdés: mennyit ér? mennyibe kerül? Ide tartozik a „mennyit keresel?” kérdés is, mert a munka ér-

tékét is pénzben lehet (és kell) kifejezni. Nagyon nehéz ilyen körülmények között magában a munkában, az alkotásban, de egy-egy festmény, szobor, egy lakás vagy ház birtoklásában a benső értékre figyelni.

Így viszont kiüresedik az élet, állítja Köhnke, hiszen lassan mindent a pénzérték mérlegére teszünk. Georg Simmel-t idézi: „Ahol az igazi személyi értékeket kizárólag pénzzel honorálják, s így az eszmei elismerés teljesen kiszorul, ott valami lényeges tűnik el az emberi életből. Tény, hogy a személyi teljesítmény, az alkotó tett csak pénzbeli ellenértéket kap, más semmit.”

A pénzre redukált teljesítmény miatt az ember már nem tud igazán belegyökerezni az életbe, ezért végső értelemben kielégületlen marad – magyarázza a szerző Simmel szavait. „Szabadabbá vált, de nincs tartása, elégedetlen, zavarossá válik minden. Elveszett értékei behelyettesítésére mindennel próbálkozik, bálványokat keres magának, szektákhoz csatlakozik – vagy éppen újabb és újabb vásárlásokba menekül. Reménytelen kísérletek, mert alighogy kielégült, már a következőt keresi, egy pillanat, s máris hiányzik belőle az öröm, hogy életcélját megtalálta.” Ha a munka erkölcsi értékelése eltűnik, a művészi alkotások is elsősorban a pénzérték mérlegére kerülnek, a teljesítménynél az a mérvadó, hogy mit lehet érte kapni ... akkor elkerülhetetlenül jelentkezhethet az érzés, hogy az élet értelmetlen: azért dolgozom, hogy pénzt kapjak, s azért kapok pénzt, hogy dolgozni tudjak. (Georg Simmel *Philosophie des Geldes*. Szerk. Jeff Kintzel és Peter Schneider. Frankfurt, Hain, 1993. 439 o.)

* * *

Falk Wagner:
Pénz vagy Isten

Falk Wagner, müncheni egyetemi tanár még keményebb módon fogalmazta meg a pénz szerepét a mai életben. A teológia

és a gazdaság kapcsolatáról tartott előadásokat, ebből született ez a könyv: „Pénz vagy Isten”. Alcíme: kulturális és vallási életünket milyen módon határozza meg a pénz.

Abszolút létező mindenkor jelen van az ember életében, kérdés csupán, hogy milyen formában. A modern, tehát a gazdaság működésétől függő társadalomban a pénz rálépett arra a pályára, amelyen „ő” határoz meg mindent. Nevezzük ezt pénz-panteizmusnak, amely az isteneszmét kiszorítja helyéről, mert meg tud jelenni az egyéni és társadalmi élet minden szférájában.

Ennek a „karriernek” nem történelmi útját, inkább a ma és a közeljövőben élők mindennapjára gyakorolt hatását – s a hatás teológiai kiértékelését – nyújtja Falk Wagner. Ennek az értékelésnek végső következtetését szeretném idézni.

„Ahol az isteni valóság a pénz panteizmusának formájában uralkodik, ott az emberek nem lépik túl a primitív természeti életformát. Igaz ugyan, hogy a pénzforgalom megakadályozza, hogy mindenki harca mindenki ellen – a megsemmisítés vagy megsemmisülés nyílt erőszak formájában jelentkezzen. A természetben rejlő önfenntartási ösztön azonban jelen van, csak áttételes formában: a világban való elhelyezkedést a pénz diktálja, dolgok és személyek kicserélhetőkké válnak, s csak addig érdekesek, ameddig hasznat hajtanak. A szabadság ilyen körülmények között csak azt jelenti, hogy a pénz korlátlan lehetőséget nyújt személyek és dolgok kizsákmányolására.”

„Ha a teológia egyáltalán vállalkozik arra, hogy Isten és a pénz kapcsolatát tisztázza, akkor – néhány kísérlettől eltekintve (Luther) – általában nem veszi tudomásul azt, hogy a pénz a radikális isteneszme 'vetélytársa'. Háttérben az a tény áll, hogy a pénz (vagyon) kérdéskörében szinte kizárólag etikai szempontokra figyeltek, a teológia elvei fel sem merülnek. A pénz birtoklására vonatkozó erkölcsi előírásokkal a kezdeti időktől találkozunk, de ezek

szinte kizárólag az egyéni életalakítást akarták irányítani, s lemondásra, önfegyelmzésre szólítottak.”

„Aki csupán aszkézist követel a hívektől, elfeledkezik arról, hogy a pénz, mint emberek közötti kapcsolat eszköze, régóta meghatározza a vallásos és az egyházi életstílust is. Nem csupán egyes egyházi cselekmények esetében, mint pl. a bérálásnál (konfirmációnál), kerültek pénzérdekek előtérbe. Ha egyházkritikai vagy szociológiai szempontból tekintünk a szentségek (vagy szentelmények) kiszolgáltatására, akkor könnyen gondolhat a keresztény hívő arra, hogy itt csupán azt a 'szolgáltatást' kapja, aminek 'áruértékét' az egyházi adóban már megfizette.”

„Nem lehet tagadni, hogy az egyházi és vallásos gyakorlatot a pénz mechanizmusa is alakítja. A vallás legsajátosabb értékvilága közömbös atmoszférába kerülhet, mert sub specie pecuniae – a pénz szempontjából – minden mindegy: az a kérdés csupán, hogy mennyit ér. Úgy tűnik, hogy minden megvásárolható, ami azt is jelenti, hogy mással fölcserélhető. A pénz egyetemes jelenléte és mindenhatósága megkérdőjelezi, hogy Isten, az egyedül igaz Abszolút létező, jelen van-e igazán nem csak kiválasztott egyének, hanem sokak, így a társadalom egészében is. Szinte abszolút erővel ma a pénz van jelen, átítatja a társadalmat. Közömbösítő hatása mindenütt érezhető, hiszen ha mindenütt jelen van, akkor minden hozzá hasonlóvá válhat: önértéke nincs semminek, csak pénzértéke. Puskán erkölcsi előírásokkal nem lehet meggátolni azt a folyamatot, hogy a pénz a mindenség normája legyen. Ezzel az egyetemes jelenléttel, és közömbösítő erővel csak úgy lehet szembeszállni, ha a teológia leleplezi: itt egy panteista színezetű isteneszme foglalta el az Abszolútum helyét.” (Falk Wagner, Geld oder Gott. Zur Geldbestimmtheit der kulturellen und religiösen Lebenswelt. Stuttgart, Klett-Cotta Verlag, 1985. 162 o.)

* * *

A pénz és a vagyon erkölcszociológiai szemléletének valóban régi hagyománya van. Ha az első századok kereszténységét vizsgáljuk át, akkor gazdag tabulót kapunk erről a tradícióról. A témával foglalkozó könyvek seregéből egyet választok ki: „A hit és a vagyon”, a szerző a Columbia Theological Seminary egyháztörténésze.

**Justo L. González:
A hit és a vagyon**

Könyvében az újszövetségi írásoktól szent Ágostonig terjedő időszakot – tehát az első négyszáz év történetét – tekinti át: hogyan ítélték meg a gazdagok helyzetét az egyházban és hogyan látták a vagyon és a hit kapcsolatát az üdvösség szempontjából. A kérdés végigvonul az őskereszténység életén. Az Apostolok Cselekedeteiben a vagyon megosztásával találkozunk. „Egyik sem mondott birtokából semmit sem a saját tulajdonának ...” (4,32). De már Pál is csak adományokat gyűjt a szegényebbek számára, nem kötelez senkit. Jakab apostol levelében pedig csak a rászorulóknak megfelelő segítségéről van szó, mert a hit „ha nincsenek cselekedetei, önmagában holt” (4,14-17).

A második századtól kezdve erősödik az erkölcsi probléma. Érdekes a González által ismertetett ókori keresztény írók közül Alexandriai Kelemenre (Kr.u. 150-215) figyelni.

Alexandria az ő korában gazdag város, a gazdagok közül többen csatlakoztak a kereszténységhez, mások megközeledni akartak. Hogyan kell erre az egyháznak reagálnia? – ez volt a nagy, bizonyos szempontból életbevágó kérdés. Egyesek Jézust idézték, hogy „könnyebb a tevének átmenni a tű fokán, mint gazdagnak Isten országába jutni”. Mások kedvezőbb fénybe állítva a gazdagságot arra próbáltak hivatkozni, hogy jólétük az isteni gondviselés ajándéka, emberi értékük elismerését jelenti.

Kelemen egy rövid görögnyelvű értekezést írt „Melyik gazdag fog üdvözülni?” címmel. A tevé meg a tű hasonló

tát megelőző evangéliumi beszélgetésből indul ki, aminek végén „az ifjú szomorúan távozott Jézustól, mert nagy vagyona volt” (Mt 19, 16-30). Kelemen símábbá tette a jézusi mondás életét: nem lehetetlen, hogy üdvözüljön a gazdag – csak Istent kell mindenekfelett szeretnie. Aki gazdagságával dicsekszik, vagy elzárja magát a rászorulóok előtt, az valóban elveszett. De a szegények számára is „életveszélyes” lenne, ha szeretet helyett irigység töltene el szívüket.

Ez persze ellentétben áll a kijelentés szószerinti értelmével – de Kelemen (sok szentírási kijelentésnél) az allegorikus értelmezést szorgalmazta. Nem végzett radikális átértékelést, de a vagyon és a hit kapcsolatát az utolsó ítéleten elhangzó szavakkal hozta kapcsolatba: hogyan adhatnék enni, inni, hogyan adhatnám ruhámat, ha nincs semmim, amit adhatnék? Az erkölcsi megítélés szempontjából ezt az elvet állítja fel: a gazdagság olyan, mint egy szerszám, amely önmagában se nem rossz, se nem jó, minden attól függ, hogyan használjuk. A „szándék-etika” felé tolja el tehát a kérdést: a tettek jó vagy rossz jellege kizárólag a lélek szándékvilágában dől el. „Az üdvösség nem függ attól, hogy evilági dolgokból sok van vagy kevés” – hangsúlyozta, hiszen a szegény is talán jobban ragaszkodik ahhoz a kevéshez, ami az övé, mint a gazdag a vagyonához.

Az új interpretáció következménye González szerint: „Úgy tűnik, hogy Alexandriai Kelemen annyira kitágította a tű fokát, hogy most már a teve (a gazdag) is átfért rajta”. Ez azonban csak részigazság. Az újszövetségi kijelentésekhez és a többi ókeresztény íróhoz hasonlóan ő is keményen bírálta a fényűző életet és a vagyon túlhalmozását. „Aki értékes módon gazdag, tehát erényekben is az, akkor szentté válhat, hiszen ebben az esetben gazdagságát jól fogja felhasználni. Aki test szerint gazdag, az csak arra törekszik, hogy minél többet birtokoljon.” Minden azon múlik tehát, hogy ki mit csinál vagyonával, mert – szerinte –

ami ezen a világon van, az önmagában (erkölcsileg) nem rossz és nem jó, csupán azáltal, ahogy foglalkozunk velük. Az anyagiakkal való hívő „foglalkozás” alfája és omegája az ajándékozásra való készség: ez az összege Alexandriai Kelemen erkölcsi vagyonelemzésének.

Ellenpólusként megjelentek azok a szerzetesi közösségek – s erősödtek a középkor folyamán is – amelyek a teljes szegénység mellett álltak ki. Ennek negatív hatása az volt, hogy a lelkiség teológiája is kettévált: Jézus radikális követői azok, akik a szerzetesi lemondásra kaptak hivatást, vagyont birtokló keresztény hívők (és klerikusok) csupán alamizsnálkodásra vannak kötelezve. Hogy ez mekkora vagyonhalmozást is lehetővé tett, arra bőséges adatot szolgáltat a kereszténység története. (Justo L. González, *Faith and wealth. A history of early christian ideas on the origin, significance and use of money.* San Francisco, Harper, 1990. 240 o.)

* * *

Itt érdemes egy folyóiratcikkre felfigyelnünk, amely a német egyházak jelenkori anyagi helyzetét tárja fel.

**Nikolaus Piper:
A spórolás keresztje**

Az egyházaknak fogyatkozóban van a pénze. Az elmúlt évben a vártnál 1.6 milliárd márkával kevesebb összeg felett rendelkeztek. Ennek egyik oka az hogy az egyházaktól évente meglehetősen sok hívő búcsúzik el (1991-ben 320.000 protestáns és 170.000 katolikus lépett ki egyháza közösségéből). A bevétel csökkenésének másik oka: az egyházi adóbevétel kevesebb lett. A jövedelmi adó 8-10 %-át kell ugyanis pluszként befizetni, így ez magától értetődően függvénye az általános adózásnak (az adóbevétel pedig elsősorban a munkanélküliség miatt csökkent). Harmadik okként az általános elöregedést lehet megjelölni: „Az egyház népe még

gyorsabban öregszik, mint a társadalom egésze”, mert ők nagyobb számban vannak képviselve, mint a fiatalok. A nyugdíjas idősebbek viszont eleve kevesebbet adóznak.

„Nemzetközi összehasonlításban a német kereszténység dúsgazdag, de most először fordul elő, hogy komolyan kell takarékoskodnia.” Vitás témává vált az egyházi szolgálatban állók fizetése, az alkalmazottak számának csökkentése és egyházi intézmények megszüntetése. A Kölni katolikus érsekség 1.3-milliárdos költségvetésében előbb száz, majd újból hatvanmilliós kiadáscsökkentésre kényszerült. „Üdvös folyamatot indított el a takarékoskodási kényszer”, mondta az egyházmegye gazdasági felelőse. Miben állhat ez? Most először kell nagyon megfontolniuk, hogy mire adnak ki pénzt és mennyit. Csökkentették az egyházközségeknek adott juttatást, a plébánosok lakbérkiegészítését megszüntették, renovációs munkákat későbbi (jobb) időkre tolták el, s nincs kizárva, hogy elbocsátásokra is sor kerül.

Ez utóbbi azonban nagyon értékes területet, az egyház szociális szolgálatát érinti. Az összbevétel negyedrésze megy a „Diakonie” és a „Caritas” felé, s ez egyházi vezetés alatt álló kórházakat, öregotthonokat, óvodákat, tanácsadó irodákat, szociális menhelyeket érint. A kényszerhelyzet megítélésére jellemző egy felelős vezető kijelentése: „Nem lehet, hogy mi boldogítsuk az egész társadalmat”.

Egy alapvető teológiai kérdés éleződött így ki: „Az elsődleges feladatról van szó, végeredményben arról, hogy mi az egyház célja.” Az tehát, hogy lényeges és eredményes munkára kell összpontosítani a figyelmet. Egy protestáns vezető számítása: „Egy plébános fizetése annyi, mint egy tanulmányi felügyelőé. Mondjuk, hogy öt órát készül a prédikációra. Az istentisztelet egy óra hosszan tart. Hozzávehetjük még, hogy esetleg utaznia kellett. S akkor hárman ülnek a templomban. Ilyenkor meg kell kérdeznünk: megtehetjük még ezt?” Ki kell építenünk ta-

lán a „társadalmi munkások” csoportját, s az sincs kizárva, hogy valaki ilyen körülmények között „mellékállásban” végez papi szolgálatot. „Nem lenne ez nagy szerencsétlenség, hiszen Pál apostol is sátorkészítéssel kereste kenyerét”. (Nikolaus Piper, *Das Kreuz mit dem Sparen*, in: *Die Zeit*, 1994, szeptember 16. 27-28. o.)

* * *

A pénz egyetemes jelenlétét – körforgását – nem tudjuk megszüntetni, mindenki arra kényszerül, hogy a pénz miniatűr szakembere legyen. Érinti a gyermeknevelés területét is. Ezt hangsúlyozza Sylvia Zwettler „A gyermek és a pénz” című művében (amely egy a több hasonló nevelési tanácsadó mellett).

Sylvia Zwettler:
A gyermek és a pénz

Az író nő német és latin nyelvből, majd pszichológiából végzett egyetemi tanulmányokat, s ez utóbbiból doktorált. Amellett, hogy iskolapszichológus és saját praxisa is van, már jónéhány könyvvel jelentkezett. Mindegyik a gyermekek és fiatalok lélektani gondjaira irányul. Égetően szükségesnek tartja, hogy céltudatos nevelési elvek irányítsák a szülőket, amikor gyermekeik pénzhez való viszonyát alakítják.

Érdekesebb fejezetcímek: A kisgyermeknek adott ajándékok – A pénz értékével kapcsolatos első tapasztalatok – Tolvaj gyermekek – Kielégíthetetlen kívánságok – Gyermekek „megvesztegetése” – Jutalmazás – Szülők közötti feszültség a pénz miatt – Zsebpénz – „Apa nem engedi meg, majd az anya ...” Visszaélések veszélye (alkohol, cigaretta ...) Gyermekek nagyon gazdag családban – A boldog család.

Néhány gondolat az előszóból. „Könyvem azt szeretné bemutatni, milyen jelentős helyet foglal el a pénz a gyermek fejlődésében. A pénz mindennapjainkhoz tartozik. A

gyermek 'pénzes' tapasztalatai elkerülhetetlenül a valósággal való kapcsolatát is befolyásolják. Felfedezi, hogy pénz által kívánságokat lehet teljesíteni, így, amikor vágyait megtapasztalja, közvetlen kapcsolatba kerül a külvilággal. Érett embert többek között az jellemez, ha egyensúlyt teremt a kívánságok és a megvalósítás lehetősége között. További jótanács: pénzügyi kérdéseket nem szabad a családban tabuként kezelni, mert így egy nagyon jelentős valóságrész marad kívül, s a gyermekben hamis világkép alakulhat ki. Nem lesz képes arra, hogy két lábbal álljon a földön, nem tudja felismerni, hogy mit lehet elvárni az élettől. Az is jelentős, hogy gyermeki vágyai ne hatalmasodjanak el olyannyira, hogy később felőrlődjék a tények által meghatározott keretben.

A gyermek fejlődése során tanulja meg, mit jelent adni vagy kérést visszautasítani, elfogadni, vagy követelni. Megtanulja, hogy a szülők vagy a körülmények által meghatározott keretet elfogadja, vagy ellene lázadjon. Ez az érzelmi életre éppúgy érvényes, mint az anyagi dolgokra, hiszen a kettő sokszor közel áll egymáshoz. Néha elmosódnak a határok, de aki ajándékokkal akarja pótolni a gazdagabb érzelmi életet, annak számolnia kell azzal, hogy gyermeke csalódnai fog. Ha a boldogság átélésének képessége hiányzik, akkor a pénz sem tud boldoggá tenni. Egyetlen gyermeket sem tud a pénz megnyugtatni, ha a szülői szeretet és gondoskodás által megteremtett otthon biztonságát és nyugalomát nem éli át."

Sylvia Zwettler gyermekpszichológus. Nem nevelési elméletet ad, hanem tapasztalataiból gyűjt eseteket, ezeket írja le, s ezeket elemzi. Vissza-visszatérő figyelmeztetése: még aki megteheti, az is nagyon okosan járjon el, amikor gyermeke „álmait” teljesíti. Akinek pedig „szorosan” kell élnie, gyermeke egészséges fejlődése érdekében mondjon le irreális álmairól. Egyetlen mondatba összefoglalva: csak kiegyensúlyozott emberek tudnak kiegyensúlyozott új nemzedéket nevelni. A normális egyensúlyhoz persze a

pénz is hozzátartozik, de mindenki megtapasztalhatja, hogy a családban a „légkör” fontosabb, mint az, hogy mekkora lakásban élnek, vagy milyen nagy ajándékot kapnak gyermekeik.

Jacques Tati „Nagybácsim” című filmje nagyszerű egyúttal nagyon meggondolkodtató – karikatúrát festett erről a kettőségről: a gyermek otthon mindent megkap, szülei fényűzően élnek, de nagybácsiját szereti, mert az megőrizte tiszta emberiségét. (Sylvia Zwettler, *Kind und Geld*. Wien, ORAC-Verlag, 1985. 135 o.)

Befejezésül, rendhagyó módon itt egy magyar nyelven megjelent összefoglaló tanulmányra hívjuk fel a figyelmet. A szerző az egyháztámogatási modellek nyugat-európai gyakorlati alternatíváit és a velük kapcsolatos tapasztalatokat tekinti át tömör érthetőséggel. (Balogh Vilmos Szilárd, *Egyháztámogatási modellek és problémák. MÉRLEG* 30(1994)1, 80-91.)

Pinchas LAPIDE Ulrich LUZ

A zsidó Jézus

zsidó tézisek keresztény válaszok
LOGOS Kiadó, Budapest 1994.

Lehet-e hitkérdésekről beszélgetni? Vajon eszmét cserélhet-e a zsidó Írás-tudó a keresztény teológussal úgy, hogy kikerüljék tizenkilenc évszázad megannyi polemikus és apologetikus kelepcejét, vádaskodását, előítéletét és szerepkényszerét?

Igen, lehet. Ezt bizonyítja a könyv, amely az első „kalóz”-kiadás után gondosan szerkesztve, szakirodalmi útmutatóval és szómagyarázattal kiegészítve kiváló karácsonyi ajándék lehet.

Megrendelhető a Kiadónál

Babits Antal, 1125 Budapest Diana u. 8.

Tel.: 1/175-76-27

Ára 672 Ft

Világkatekizmus

*Beszélgetés Christoph Schönborn
segédpüspökkel*

Egyházforum: Segédpüspök úr sokat dolgozott a Világkatekizmuson, melynek hivatalos neve a Katolikus Egyház Katekizmusa. Tulajdonképpen mi volt a feladata?

Schönborn: A szerkesztőbizottság titkára voltam. A bizottság hét olyan megyéspüspökből szerveződött, akik nagy teológiai és kateketikai tapasztalattal rendelkeztek. Ők a katekizmus „szerzői”, helyesebben szólva annak a szövegtervezetnek az összeállítói, amit a világ minden megyéspüspöke véleményezésre megkapott. Az én feladatom ennek a munkának a koordinálása volt, másrészt pedig az egyre szaporodó hozzászólások és szövegvariánsok szerkesztői összefésülése. Például az ismétlések elkerülése vagy az egyes fejezetek felépítése és nyelvi kiegyensúlyozása. Persze megőrizve a szerkesztői szerepet.

Egyházforum: Saját hitét, egyházszeretetét illetően mik voltak legnagyobb élményei?

Schönborn: Legnagyobb élményem szent Ireneus szavával élve a „hit szimfóniája” volt. Eddig még sohasem vált számomra olyan egyértelművé, hogy a hit elsősorban nem a hittételek összessége, melyet fel kell tudni mondani, egyszerűen azért, mert ez a tanítás. Hitünk nem hátizsák, amit egyre görnyedtebben hordunk, mert egyre több hittétel-tégla kerül beléje. A hit élő szervezet, melyet mint egészet próbálunk szem előtt tartani, anélkül, hogy valaha is teljes egészében felfoghatnánk. Tapogatódzunk és leleselkedünk. Intellektuálisan nagy élményt jelentett annak meg tapasztalása, hogy amit a hitben elfogadok, annak hallatlan kognitív ereje is van.

Szintén nagyon boldogító élmény volt a hét szerkesztőpüspökkel való együttműködés. Könnyebben ment, mint

némely teológussal. Az első teljes szövegtervezetet a felkért negyven szakértő darabokra szedte. El is neveztem ezt a változatot „textus martyr”-nak, mert úgy nézett ki, mint az agyonnyilazott szent Sebestyén. Nagyszerű volt látni, ahogyan ezt a számtalan, sokszor lényegbevágó és éles kritikát a szerkesztő-püspökök a közös munkához nélkülözhetetlen, kollegiális alázattal vették tudomásul. Ebben az 1987-es, első konzultációban igazolták azt a készségüket, hogy nem a saját nézeteiket, vagy valamilyen teológiai iskola felfogását kívánják rögzíteni, hanem valóban az egyház tanítását. Ezért következetesen kiiktattuk mindazt, ami nem „doctrina communis”, nem az egyház biztos, közös tanítása. Ezért olyan teológusok sajátos felfogását is héttérbe kellett szorítani, mint Hans Urs von Balthasarét (a pokolraszállással kapcsolatban) vagy akár szent Ágostonét (a Szentháromsággal kapcsolatban).

Egyházforum: A „hit szimfóniájával” és az elmondott csoportmunkával szemben a mi poszt-szocialista országainkban inkább a szétszakítottság és tisztázatlanság diszharmóniája a meghatározó. A társadalom és az egyház újrászervezésének feladata nyomasztóan hat. Sokan keresik a biztonságot, az alapokat ebben az összevisszaságban. Mit emelne ki a Világkatekizmusból az „átszervezés” országai számára?

Schönborn: Krízis esetekben fontos emlékeztetni a biztos alapokra. Ez ugyan nem oldja meg a problémát, de a megoldás egyik igen lényeges eleme. A Katekizmus ehhez segítséget adhat. Elsősorban azzal, hogy az igazságok rangsorát felállítja. Azt hogy mi tartozik a hit lényegéhez és mi áll attól távolabb. Az angyalok például az egyház tapasztalatának és liturgikus életének fontos részei, de ők nem az egyház hitének közepe. A centrum a Szentháromságos Isten titka és az, hogy Jézus Krisztus valóságos Isten és valóságos ember. Nem ragadhatunk le periférikus jelenségeknél, mint például a magánkinyilatkoztatások-

nál, melyektől jelenleg hemzseg az egyház. Sőt maga az egyház is a hit eme centrumához viszonyítva relatív, szemben egyfajta mai ekkleziomonizmussal (az egyház minden), ahogyan P. Congar fogalmazta.

Másik segítség lehet a hit és az élet szoros kapcsolatának hangsúlyozása. A Katekizmus nem alkalmazhatta a modern hitoktatási módszereket, melyek a hétköznapi tapasztalatokból kiindulva nyitnak rá a hit igazságaira, hiszen ezek Honoluluban és Budapesten nagyon eltérnek egymástól. Vannak azonban közös hittapasztalatok is, melyek túl vannak ezeken a meghatározottságokon. A szentek tanúságtételei ezért kaptak olyan nagy teret a Katekizmus megfogalmazásaiban és érvelésében. Ők a hit élő alakjai.

Egyházforum: A Szentatya bevezető konstitúciójában azt olvashatjuk, hogy a Világkatekizmus bátorítani kívánja a helyi egyházak püspökeit a regionális katekizmusok kidolgozására. Hogy működne ez Ön szerint?

Schönborn: A reformáció után a tridenti zsinat katekizmus nagy szellemi-lelki pezsgést idézett elő az egyházban és erőteljes impulzusokat adott az egész katekézis megújulásához. Ennek folyamányaképpen igen jelentős katekizmusok keletkeztek, melyeket egészen a mi évszázadunk elejéig használtak. Gondoljunk csak Canisius vagy Bellarmin nagy katekizmusaira vagy akár ezek latin-amerikai társaira. Abban bízunk, hogy a II. vatikáni zsinat recepciója e katekizmus révén új lendületet kap a helyi egyházakban is. Ennek hogyanját ma nem lehet receptszerűen meghatározni és nem is lenne okos most nyomban mindenütt regionális katekizmusokat kidolgozni. Egyenlőre inkább a feldolgozás, a „megemésztés” ideje van. A napi és ünnepi katekézis megújulása egy-egy helyi egyház belső, saját éleletszentségéből fakadó újjáéledésének függvénye.

Az önök országában is biztosan tapasztalható, hogy negyven vagy ötven év nem haladható meg egyik napról a másikra, az egyház évszázados szokásainak meghaladása is hosszú folyamat.

Egyházforum: E folyamat sikere azon is múlik, hogy milyen kreatívak a keresztyének, a teológusok és a hivatalviselők.

Schönborn: Kétségtelen. Egy fontos megkülönböztetésről azonban nem szabad megfeledkeznünk. Ma azt szokták mondani, hogy mindenkinek saját teológiája van: a pápának, Ratzinger bíborosnak, stb. A Világkatekizmus azonban nem egy sajátos teológia, hanem a dogmatika szavával élve „regula fidei”, az a szabályrendszer, amit a keresztyének, aki Jézus Krisztusban akar élni el kell fogadnia. Nem kell mindent tételesen ismernie, de az egészre igent kell mondania. A különböző teológiák csak ez után következnek. János evangélista ilyen értelemben mondja, hogy „mindent tudtok”. A teológia ennek a „regula fidei”-nek a szolgálja. A Katekizmus az egyház hitállagát akarta rögzíteni. Nem vitatkozni róla, nem a tökéletesség erejével kifejtetni, hanem bemutatni. Arról lehet vitatkozni, hogy ez mennyire sikerült neki, de a szándéka mindenképpen ez volt. A „regula fidei” szimfónia, a teológiáról viszont mindig többszámban kell beszélni.

Egyházforum: A teológia „kakofónia” lenne?

Schönborn: Nem feltétlenül, de mindig vita és verseny a titok egyre árnyaltabb feltárásában.

Egyházforum: Nem lehet, hogy a mai egyházban a „regula fidei” hangsúlyozását sokan a teológiai pluralizmus elleni támadásra használják fel? Különösen azok, akik a mai multikulturális világot a bűnös szekularizáció következményének tartják, most majd a Katekizmusra hivatkozva a keresztyéneket, kivált a teológusokat „Roma locuta, causa finita” felkiáltással passzivitásra fogják inteni?

Schönborn: Kétségtelen, hogy vannak olyan hitigazságok, melyeket nem lehet abszolút értelemben vitatni. Például, hogy Jézus Krisztus feltámadt-e vagy sem. Az már lehet vita tárgya, hogy mit jelent ez a feltámadás és mit nem. Arról is lehetnek eltérő nézetek, hogyan hat ez a feltámadás a társadalmi elkötelezettségemre vagy a személyes életemre, stb. Helytelen az a felfogás, amely szerint a hit bizonyossága a vita végét jelenti. Eppen ellenkezőleg, a hit bizonyossága teszi lehetővé az érdemi és komoly vitákat. A Katekizmus kifejezetten is állítja, hogy a hit bizonyosságáról akar tanúságot tenni és nem a hittel kapcsolatos véleményeket ismertetni. Ezt a bizonyosságot a Szentlélek adja az egyháznak, ez nem az egyház produkuma. Nem az a fundamentalizmus, ha valaki bizonyossággal vallja, hogy Jézus Krisztus valóságos Isten és valóságos ember. A fundamentalizmus ott kezdődik, ha valaki azt mondja: ez így teljesen érthető, világos és tovább ki nem bontható. Szent Ágoston írja egy helyen, hogy a hit kincsesládáját nem azért kaptuk, hogy arra ülve senkit hozzá ne engedjünk. Azért kaptuk, hogy megnyissuk és megosszuk.

(Az interjút készítette Máté-Tóth András)

Katolikus katekizmus

Szerk. Török József

*Kapható:
az egyházi könyvesboltokban*

Ára: 980.- ill. 1180.- Ft

Áldozási tilalom

A Római Hittani Kongregáció 1994. október 15-i dátummal rendelkezést bocsátott ki a újraházasodott elvált hívek áldozásával kapcsolatban. Alábbiakban kivonatos fordításban a számos magyarországi katolikus hívőt érintő dokumentumot. Kérjük az érintetteket és a lelkipásztorokat, hogy írják meg folyóiratunknak, milyen pasztorális megoldásokat alkalmaztak eddig és a dokumentum ismeretében hogyan végzik tovább az újraházasodott elváltak nehéz pasztorációját.

Különös figyelmet érdemelnek a szabálytalan házassági helyzetben élő hívők. A lelkipásztorok közvetítsék nekik Krisztus irgalmas szeretetét és az egyház anyai közelségét, bátorítsák őket arra, hogy bízzanak Isten irgalmában, és tanácsolják nekik azt, hogy kapcsolódjanak be az egyházi közösség életébe. Az igazi megértés és irgalom mindazonáltal nem választható el az igazságtól, ezért a lelkipásztorok kötelessége, hogy figyelmeztessék a híveket az egyház tanítására a szentáldozáshoz való járulással kapcsolatban.

Az elmúlt években voltak olyan lelkipásztori javaslatok, melyek általánosságban nem, de egyes esetekben megengedhetőnek tartották az újraházasodott elváltak áldozását az egyén lelkiismereti döntése alapján. Ilyen eset lenne pl. az egyik fél igazságtalan elhagyása, annak ellenére, hogy mindent elkövetett első házasságának megmentése érdekében, továbbá, amikor fennáll az a meggyőződés, hogy az előző házasság érvénytelen volt, amit azonban külső fórumon nem tudnak igazolni, vagy amikor az elvált és újraházasodott fél már a bűnbánat és a megtérés hosszú időszakát élte át, végül akkor, ha erkölcsileg súlyos okból a különélési kötelezettségüknek nem tudnak eleget tenni. Bizonyos vélemények szerint az újraházasodott elváltaknak fel kell keresniük egy okos és tapasztalt lelkipásztort, aki tényleges helyzetüket objektíve megvizsgálhatja és az érintettek az áldozás mellett hozott lelkiismereti döntését respektálhatja, anélkül, hogy ez magába foglalná az erre vonatkozó hivatalos engedélyt.

Ismeretes, hogy hasonló lelkipásztori megoldásokat már néhány egyházatya is javasolt, de ezek sohasem váltak az egyház

tanításának szerves részévé, minthogy egyedül a tanítóhivatal feladata, hogy a Szentírás és a hagyomány alapján tanítsa és értelmezze a hitletéteményt.

A fenti lelkipásztori javaslatok készítették a Hittani Kongregációt a kérdéssel kapcsolatos egyházi tanítás és fegyelem újbóli hangsúlyozására.

Eszerint: az egyház hűségesen Krisztus szavához (Mk 10,11-12) leszögezi, hogy ha az előző házasság érvényes volt, nem ismerheti érvényesnek az új házasságot. Ha az elváltak új polgári házasságot kötnek, akkor objektíve olyan helyzetbe kerülnek, amely ellenkezik Isten törvényével, nem járulhatnak tehát az áldozáshoz mindaddig, amíg ez a helyzet fennáll. Mindez azért van így, mert életvitelük objektíve ellenkezik Krisztus és egyháza szeretetszövetségével, amit az Eucharisztia tesz láthatóvá és jelenít meg. Azok a hívők, akik ebben a szabálytalan házassági helyzetben kitartanak, „csak akkor bocsáthatók az áldozáshoz, ha szentségi feloldozást kapnak bűneik alól és készek olyan életformára, amely nincs ellentétben a házasság felbonthatatlanságával.

Konkrétan ez azt jelenti, hogy amennyiben komoly okok, pl. a gyermekek felnevelése miatt nem élhetnek külön, vállalják a tökéletes önmegtartóztatást, vagyis eltekintenek a házastársi aktustól.” (Familiaris consortio 84) Ebben az esetben szentáldozáshoz járulhatnak, törekedniük kell azonban a megbotránkoztatás elkerülésére.

Akkor is, ha egyes szabálytalan házassági helyzetben lévő hívők lehetségesnek ítélik a szentáldozást, a lelkipásztoroknak és gyónatóknak az egyházi közösség és a személy lelki java érdekében súlyos kötelességük őket megrovásban részesíteni és arra figyelmeztetni, hogy lelkiismereti döntésük egyértelműen ellenkezik az egyházi tanítással.

Mindez nem azt jelenti, hogy az egyház nem viseli szíven az újracházasodott elváltak sorsát, akiket egyáltalán nem zár ki az egyházi közösségtől. Arra buzdítja őket, hogy vegyenek részt az egyházi életben olyan mértékben, amely összeegyeztethető az isteni törvény előírásaival. Ezek megváltoztatása viszont az egyháznak nem áll hatalmában.

Az egyház életében való részvételt nem szabad az áldozás kérdésére korlátozni, hanem segíteni kell ezeket a személyeket,

hogyan megértsék, a szentmisén való részvétel, a lelki áldozás, az ima, az elmélkedés és az irgalmasság cselekedeteinek értékét.

Az újraházasodott elváltak ama téves meggyőződése, miszerint mégis az eucharistia asztalához járulhatnak, általában azt feltételezi, hogy a lekiismeretük rendelkezik azzal a hatalommal, hogy végső fórumként döntsön az első házasság érvényességéről és a második értékéről. Az egyéni lelkiismeretnek ez a felhatalmatása megengedhetetlen, hiszen a házasság lényegét tekintve nyilvános valóság, amennyiben Krisztus és egyháza jegyesi egységének képmása.

Igaz ugyan, hogy az eucharistia vételéhez szükséges a helyesen kialakított lelkiismereti döntés, egyúttal azonban igaz az is, hogy a házasságkötés nem csupán magándöntés, hanem egyházi és társadalmi aktus is. Ezért a házassági helyzetre vonatkozó lelkiismereti döntés nem csupán az ember és Isten kapcsolatát, hanem a lelkiismeretre vonatkozó kánonjogi törvényeket is érinti. Ha ezt nem ismerjük el, akkor tagadjuk, hogy a házasság, mint egyházi valóság létezik, tehát tagadjuk szentségi jellegét. Kizárólag az egyházi bíróságok hatáskörébe tartozik annak a tisztázása, hogy érvénytelen volt-e adott esetben az előző házasság.

A pasztorációban dolgozók tegyenek meg mindent a szabálytalan házasságban élők megsegítésére, szenvedéseik megértésére, annak megértetésére, hogy az egyház magatartását nem a hátrányos megkülönböztetés szándéka vezeti, hanem kizárólag a Krisztus akaratahoz való hűség, aki a házasság felbonthatatlanságát a Teremtő ajándékaként hagyta ránk. A lelkipásztorok és a hívők közössége legyenek megértéssel az érintett személyek iránt, hogy felismerjék: Krisztus igája édes és terhe könnyű, mert Ő maga és az egész egyház osztozik hordozásában.

*Joseph Ratzinger bíboros,
a Hittani Kongregáció prefektusa
Alberto Bovone érsek,
a Hittani Kongregáció titkára*

FOLYAMATOK

✓ Bolberitz professzor a zsidóságról és az ateizmusról. Az Új Ember november 6-iki számában **Bolberitz Pál**, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Hittudományi Karának dékánja egy vele készített interjúban kitért a zsidóság hitének újkori változataira és az ateizmus felé való elmozdulására. Kijelentéseivel kapcsolatban egy sor katolikus értelmiségi kritikus levéllel kereste meg az Új Ember szerkesztőségét. Állásfoglalásukban rámutatnak az interjúban mondottak tévedéseire és sajnálatukat fejezik ki afőlött, hogy „szájából elhangozhattak ezek a kijelentések, és hogy e kijelentések megjelenhettek az ország legrangosabb katolikus hetilapjában”. **Rónay Lászlónak**, az Új Ember főszerkesztőjének tájékoztatása szerint a lap helyet ad az állásfoglalásnak és Bolberitz professzort felkéri válaszadásra.■

✓ **Erdő Péter** pápai prelátust, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Hittudományi Karának egyházjog professzorát, az Esztergom-Budapesti főegyházmegye püspöki helynökét **II. János Pál** pápa a Katolikus Nevelési Kongregáció tanácsosává, konzultorává nevezte ki. (MK)■

✓ Katekizmus magyarul – A Katolikus Egyház Katekizmusa két évvel ezelőtt jelent meg francia nyelven. Ez év november 9-én a Magyar Katolikus Püspöki Kar titkárságának üléstermében bemutatták a Katekizmus magyar nyelvű változatát. A magyar fordítást végző teológus csoportot **Pápai Lajos** győri megyéspüspök irányította. A tájékoztatón **Török József** és **Gál Ferenc** teológus professorok számoltak be a fordítási munka nehézségeiről. (Vö. ebben a számunkban a Katekizmus francia változatának szerkesztőjével készített interjúnkat)■

✓ Csorbuló egyházi tekintély Magyarországon – 1991-ben a megkérdezettek 72%-a vélte úgy, hogy az egyházak az emberek javát szolgálják, ma már csak 61%. Ennél nagyobb tekintélyvesztést csak a média könyvelhet el, amelynél 75%-ról 58%-ra esett vissza azok száma, akik hasznosnak ítélik tevékenységét. Ezek az adatok az **MTA-ELTE Kommunikációelméleti Kutatócsoportjának** felméréséből származnak, melyből **Vásárhelyi Mária** adott ízelítőt a novemberi Kritikában. Az egyházakról kialakított kedvezőtlenebb értékelést a

szelő azzal magyarázza, hogy az emberek többsége nem nézi jó szemmel az egyházak és vezetőik politikai szerepvállalását. Elgondolkodtatónak tartja azt a tényt is, hogy az egyházak tekintélye csaknem ugyanolyan mértékben csökkent a hívők és a nemhívők körében. (MK)■

✓ **Schillebeeckx** 80 éves – A Magyarországon csak bennfentesek által ismert holland domonkos teológus munkásságának középpontjában az a kérdés áll, hogyan élheti a keresztény a modern világban adott szabadság és egyenlőség lehetőségei és az ebből fakadó következmények közepette a maga keresztény hitét és milyen módon képviselheti ezt intellektuális becsületeésséggel olyan álláspontokkal szemben, melyek a hit plauzibilitását éppen a modern világra való hivatkozással vitatják el. Véleménye szerint a teológusoknak a modern feltételeket előfeltételek nélkül, kritikusan kell elemeznie és az „idők jelei” gyanánt tanulni kell belőlük. A modern üzenete szerint két szempontból is meghatározó a keresztény hit kifejtése számra. A teológiai munkának az élet minden területén ható emancipatorikus folya-

matokból okulva mindig kritikusnak kell lennie saját előtörténetével és az egyházak éppen adott alakjával szemben. Másrészt a világban elterjedt technikai-tudományos civilizáció és az ebből fakadó kölcsönös függőségek az egyetemes felelősséget és szolidaritást követelik.

Nimwegeni munkásságában maga Schillebeeckx két korszakot különít el. Az elsőben rendje klasszikus hagyományát követve a tomista dogmatika elkötelezettje volt. A hetvenes években átütő erővel jelentkező újabb bibliatudományi eredmények azonban figyelmét teológiai hermeneutikai témákra terelték. Ennek eredménye lett két leghíresebb műve: Jézus, az élő története és Krisztus és a keresztények. (Orientierung)■

✓ **Pax Romana, pax Hungarica** – A nyugati katolikus emigránsok értelmiségi mozgalmának (KMÉM) új elnöke **Crouy-Chanel Imre**. Az új elnök aláírásával a KMÉM magyarországi barátai, akik a Pax Romana mozgalom tagjaiként évente nagyszabású katolikus értelmiségi fórumon vesznek részt, a négyéves hazai ténykedésre visszatekintő levelet kaptak. Ebben a levélben bizonyos zavarjelen-

ségekre is kitér az elnök. A magyar tagszervek némely képviselője az eddigi rendezvények szervezésében aránytalanságokat kifogásolt, a magyar Pax Roma tagjai között a magyar politikai élet megosztottsága jelentkezik. Úgy érzik, hogy „több püspök részéről a Mozgalom jószándékú törekvéseit komoly bizalmatlanság övezi”. E feszültségek elhárítása érdekében a tagszervezetek képviselőinek szélesebb körét akarják bevonni az előkészítésbe, javítani a püspökökkel való viszonyt és gazdagítani a tagszervezetek közötti kapcsolatfelvételt, regionális évközi találkozók révén. Ugyanakkor „érvényesülnie kell a tárgyalt témák sokoldalú megközelítésének, az ellentétes vélemények meghallgatásának, a más véleményen lévők zsinati szellemű elfogadásának” – szögezi le a levél. A magyar Pax Romana új elnöke, **Keresztes K. Sándor** elé nehéz feladatok tornyosulnak, ha ezeket a célkitűzéseket meg akarja valósítani, elődjének, **Galambos Gyulának** vonalvezetését követve. A magyarajkú katolikus értelmiség számára ugyanis eddig a Pax Romana konferenciák jelentették szinte az egyetlen olyan találkozási és együtt-

gondolkodási lehetőséget, amely méltó a II. Vatikáni Zsinat szelleméhez és megerősítést nyújthat a világban való értelmiségi tanúságtevésben. Ha benne is leképeződik a magyar katolikus társadalom és egyház öröklött és megörögzött megosztottsága, akkor e tanúságtétel elemi feltételei szenvednek kiköszörülhetetlen csorbát. A következő kongresszusra 1995. Húsvétja utáni héten **Gyulán** kerül sor, ahol az ökumenizmus kérdéseinek tárgyalásakor a belső nézetkülönbségek és feszültségek elemzésére és kezelésére is vállalkoznia kell a szervezőknek. ■

✓ Levél a Bokorból – A Bokor Katolikus Bázisközösség képviselői nyílt levelet intéztek **Seregély István** egri érsekhez, a Püspöki Kar elnökéhez. Sajnálattal és szomorúsággal nyugtázzák a **Kocsi György** és **Lipien Mihály** plébánosokkal szemben foganatosított egyházi intézkedéseket (**Egyházforum** 1994/3). A levél írói nem kívánnak döntőbíróként fellépni a pénzügyi tisztázatlanságok miatt kialakult viszonyban, ugyanakkor kifogásolják, hogy az egyházon belüli pénzügyi intézkedések ellenőrzése megoldatlan, a kritikusokat szankciókkal sújtják

és az egyház vezetése képtelen az önkritikára. Ennek okait abban látják, hogy „a magyar katolikus egyházi vezetés a jézusi testvéri egyházmodell helyett még mindig valami félféudális hatalmi rendszerben látja az egyház lényegét”. Tiltakozásuk egyben felhívás is kíván lenni a názáreti Jézus szelleméhez hű változásokra.■

✓ **Europäisches Hilfsfonds** – Az Osztrák Püspöki Kar őszi konferenciája döntött arról, hogy a kelet-európai egyházakat segítő Europäisches Hilfsfonds 1994 év végével befejezi tevékenységét. A bécsi Pázmáneumban működő segélyszervezet évtizedeken át támogatta a „vasfüggöny” mögött működő „hallgató egyház” papjait. Motorkerékpártól, kályhákon át, egészen az autókig és a toronyóráig felsorolhatatlan hosszúságú listát lehetne összeállítani a támogatásokról. A magyar vonatkozású ügyek különösen **Valentiny Géza** prelátusnál találtak elkötelezett elintéztést. Az **Osztrák Püspöki Kar** ugyanakkor elhatározta azt is, hogy saját eszközeiből továbbra is támogatja a kelet-európai egyházakat. (Ld. ehhez még e számunkban a Renovabis

segélyszervezetről szóló írásunkat.)■

✓ **Főszerkesztőmenés a Magyar Kurírnál** – A magyar katolikus egyház 84. évfolyamát élő sajtószolgálatának főszerkesztője, **Dr. Szántó Tamás**, lemondott. Néhány éves tevékenysége alatt a szerény pénzeszközökkel és sanyarú körülmények között gazdálkodó lap néhány fontos fejlesztésbe kezdett. Jobb minőségű nyomdatechnikával készül, kéthasábos tördelés révén olvashatóbb lett. Az egyszerűen átvett Vatikáni Rádiótól és elsősorban német hírügynökségektől származó jelentéseken kívül saját hírekre is törekedni próbált. A szerkesztőség munkatársai egyre több és igényesebb háttérinformációt közöltek egyházi, teológiai folyamatokról, jeles személyiségekről. Folyóiratunk Folyamatok rovata sokat köszönhet a Szántó Tamás által vezetett Magyar Kurírnak. Utódjának is bizonyára keményen meg kell küzdenie azért, hogy a munkafeltételek felnőjenek a kiadott feladatok nagyságához és hogy a magyar egyház legkülönbözőbb vezetői megtanuljanak élni információszolgáltatási kötelezettségükkel.■

✓ **A magyarországi szerzetesrendek helyzete** - 1943-

ban 23 férfi és 40 női szerzetesrend működött Magyarországon, 2.582 illetve 8.956, összesen 11.538 rendtaggal. A kommunista rendszer 1950-ben - 4 rendet kivéve - feloszlatta az akkor virágzó magyar szerzetesközösségeket.

Az 1993. december 31-i statisztikai adatok szerint Magyarországon 21 férfi és 54 női, összesen 75, Istennek szentelt közösség működik. A tagok összlétszáma 3.787, közülük 273-an a novíciátust végzik.

A 21 férfi szerzetesközösség 1033 tagot számlál, 92 novíciussal. A megszentelt élet női közösségei közül 47 a szerzetesrend, amelyekben 2411 nővér szolgál, közülük 149-en végzik az újoncét; 3 pedig világi intézmény - 72 taggal, közülük 11 az újonc.

Létezik még 4 Apostoli Élet Társaság - 250 taggal, köztük 21 a novícia.

A férfi rendek közül legtöbb, szám szerint 205 tagja van a Kapisztránus és Mariánus rendtartományra osztott Ferences Rendnek; utánuk következik a Jézus Társasága 156 taggal, majd a bencések 142 és a piaristák 106 taggal. Nagyobb létszámú rendek még a szaléziek 87, a

ciszterek 57, a karmeliták 40 és domonkosok 38 taggal.

A női rendek között legtöbb tagja van az isteni Megváltóról nevezett Nővéreknek: 287; utánuk következnek az Irgalmasnővérek 271, majd a Kalocsai Iskolanővérek 170, a Szt. Máriai Irgalmas Nővérek 164, az Angolkisasszonyok 128, a Keresztes Nővérek 121 taggal.

A Világi Intézmények közül a legjelentősebb a Vinculum Caritatis közösség 56 taggal, az Apostoli Élet Társaságai közül pedig a Szociális testvérek 127, és a Népleányok 114 tagot számlálnak.

1993-ban 5 férfi és 13 női rendnek valamint 1 Apostoli Élet Társaságnak nem volt újonca. Ennek ellenére - ami az utánpótlást illeti - a közösségek bizalommal nézhetnek a jövőbe, mivel a férfi rendeknél átlagban több mint 4, a női közösségeknél pedig több mint 3 újonc volt 1993-ban. ■

✓ **„Ottokár püspök Alapítvány”** - 1994. október 4-én

Székesfehérvárott Takács Nándor megyéspüspök és Szabó Ferenc SJ - kuratóriumi elnök, illetve alelnök - vezetésével egy kutatócsoport létrehozta a Prohászka Ottokár püspökről elnevezett ala-

pítványt. Célkitűzése: Prohászka szellemi hagyatékának összegyűjtése és tudományos feldolgozása, a fehérvári püspök műveinek és szellemiségének megismertetése. Az **Alapítvány** nyitott: bármilyen természetes vagy jogi személy, szervezet vagy közösség csatlakozhat hozzá, ha célkitűzésével egyetért és működését támogatni akarja.

Az Alapítvány székhelye a székesfehérvári Püspökség: Székesfehérvár, Városház tér 5. 8000. Az érdeklődők további felvilágosítást kaphatnak a kuratórium titkáranál: **dr. Gärtner József, Székesfehérvár, Kadocsa u. 51. 8000. Tel/Fax: (22) 326-295. (MK.)**■

✓ **Láthatatlan kísértés** – Martin **Scorsese** filmje, a Krisztus utolsó megkísértése immár Magyarországon is viharos indulatokat váltott ki. **Gyulay Endre**, Szeged-Csanádi megyéspüspök tiltakozó levelének hatására **Horváth Ádám** tv-elnök levétette a filmet a műsorról. A sajtóban a levélről és az intézkedésről eltérő vélemények olvashatók. A liberális, szocialista médiumok cenzúrárt és a művészi szabadság megsértését látták a püspök gesztusában. A konzervatívok az erkölcs és a jó

ízlés nevében helyeselték kérését és az elnök döntését. Hogy kinél, melyik érv esik nagyobb súllyal latba, azt beállítottsága dönti el. A moziban néhány éve vetített filmet nem övezte különösebb érdeklődés, most e vita annál nagyobb reklámot csinált neki. Talán oda is eljut egyszer Magyarországon, hogy szakértők és érdeklődők, hívők és nemhívők maguk is eldönthetik: engednek-e a kísértésnek.■

✓ **Ökumenizmus** Magyarországon **Tóth Károly** nyugalmazott református püspök, az **Ökumenikus Tanulmányi Központ** elnöke összefoglalta annak a szerény eszközökkel végzett kutatásnak az eredményeit, melyet **Harmati Béla** evangélikus püspök kezdeményezésére a Központ a magyarországi ökumenizmus helyzetéről készítettett. A jelentés arról tudósít, hogy az ökumenikus imadalkalmak, liturgiák, egyházi asszisztencia stb. iránti igény növekszik, nem utolsósorban a sok vegyesházasság miatt. Az ökumenikus együttműködés nagymértékben a papok és lelkészek készségén, egymáshoz való viszonyán, korán és teológiai műveltségének fokán múlik. „Vannak olyan helyek is,

ahol a római katolikus plébános miatt nem tudják megtartani az ökumenikus imaheftet, de vannak olyan helyek is, ahol az elzárkózó, ökumené ellenes fundamentalista irányzat református részről jelentkezik. Ez a magatartás, ha kisebb mértékben is, de jelen van evangélikus körökben is. A szabadegyházakhoz tartozó csoportok, a történelmi egyházak tapasztalatai szerint, általában elzárkózóak. Az imádságon kívüli leggyakoribb közös fellépések a társadalmi alkalmakkor tartott ökumenikus istentiszteletek. Ezt a „díszökumenét” – írja a jelentés – a lelkészek sokszor helytelenítik. Az ökumenikus fordítású alapimádságokat (Mi Atyánk és Apostoli Hitvallás) egyetlenül használják az egyházak. E tekintetben az evangélikusok előljárnak, mert szinte kivétel nélkül mindenütt az új fordítást alkalmazzák. A Miatyánk új fordítása a katolikusoknál általánosan bevezetett. A baptis-

ták ezt és az Apostoli Hitvallás ökumenikus fordítását is általában bevezették. A katolikus egyház ökumenikus beállítottságáról a jelentés így ír: „mindenütt érezhető az a tapasztalat, hogy a római katolikus plébánosok többsége az ökumenizmus egyoldalú értelmezése következtében a közös alkalmakat saját liturgiai és dogmatikai felfogása érvényesítésére akarja felhasználni. Nagyrészüket még a II. vatikáni zsinat előtti felfogást képviselve az ökumenikus alkalmakat úgy tekinti, mint a hazahívogatás alkalmait”. A zsinati szemlélethez való felzárkózásra utalnak viszont a Budapest-Esztergomi főegyházmegye szinódusának ökumenizmussal foglalkozó ajánlásai. Zárásképpen a jelentés megállapítja, hogy „Magyarországon az ökumenizmust tekintve előbbre vagyunk, mint 50 évvel ezelőtt, viszont bűnbánattal kell megállapítanunk, hogy hátrébb mint Jézus Krisztus akarja”.■

SZEMLÉZGETŐ

Az irodalomtörténész erkölcse

(Rónay László: *Erkölc és irodalom, A magyar irodalom rövid története* című könyvéről, Vigíiai, Budapest, 1993.)

Bevallom a teljes magyar irodalom bemutatásának igényével készült egyszemélyes irodalomtörténet bennem, a tisztelet érzése mellett, először mindig a kételyt ébreszti fel. A magyar irodalom, a kezdetektől máig, hatalmas és súlyos szellemi termés, tisztelet már annak is, aki képes alaposan áttekinteni, hát még annak, aki képes ezen túl meg is írni történetét, rendszerezni, összefüggéseit feltárni, hangsúlyait megfelelően kiemelni, egy-egy korszakát, s a szerzőket külön-külön is bemutatni és értékelni, értékrendet felmutatni, de a maga ízlésbeli szubjektivitását kellőképpen háttérbeszorítani, ám saját egyéniségével azért mégis mindig jelen lenni benne, hogy az irodalomtörténet ne váljék egy könyökvédős főkönyvelő pedáns elszámolásává.

Az irodalomtörténet írás így tehát erkölcsi lecke is mindig, akárcsak maga az irodalom. Mindenek előtt tisztelet és megbecsülés illeti Rónay Lászlót, nemcsak eddigi munkásságáért, de ez utóbbi kötetéért, irodalomtörténeti vállalkozásáért is. E rövid ismertetés során nincs mód könyve erényeit, akárcsak vázlatosan is, leltárba venni, s itt felemlgetni. Legyen elég itt és most csupán annyi, hogy megállapítjuk: ami képességben és erkölcsben, műveltségben és szakmai tudásban az egyszemélyes irodalomtörténet íráshoz szükségeltetik, az Rónay Lászlóban készen van, s aki e könyvet kézbe veszi, meg is győződhet erről.

Az ilyen munkák esetén kiváltképpen természetes az is, hogy a könyv olvasójának azért imitt-amott hiányérzete is támad és a szerző értékrendjét sem kell szükségképpen minden ponton elfogadnia. Azt azonnal tudnia kell – olvasónak, recenzensnek, a könyv bírálójának is –, hogy az irodalomtörténész, aki arra kényszerül (arra vállalkozik), hogy legfeljebb négy-öt gépelt oldalom mutassa be Aranyt vagy Adyt, Babits Mihályt vagy József Attilát, az olyan, mint a katona, aki a mezőn, harcigépek pásztázó reflektorfényében állva, egyedül marad. Rajta egy egész hadsereg teljesítménye számonkérhető, a számonkérőkön semmi. A recenzens etikája tehát, hogy ilyen esetben nem számonkér, legfeljebb kérdez és figyelmeztet. Én magam ez utóbbit választom,

óvatosan, kétkedve, s csupán néhány általam példaértékűnek vélt esetre korlátozódva.

Kölcseyről szólva például, csupán néhány sor bővítéssel megoldható lett volna, hogy említést tegyen a szerző legalább „A szatmári adózó nép állapotáról” írt Kölcsey-jelentésről, amely akár a későbbi szociográfiai irodalom előfutárának is tekinthető a magyar irodalom történetében, és Kölcsey életművében is igazán jelentős mű. A tanulmányok (esszék) közül legalább a Mohács, a Nemzeti hagyományok és a Töredékek a vallásról mindenképpen említést érdemelt volna – már csak ezek erkölcsi értéke és tartalma miatt is –, csakúgy mint az országgyűlési napló, mely egyszerre írói és politika történeti érték a Kölcsey-életműben. Hasonló megjegyzéseket tehetnék Adyval kapcsolatban is, de kiváltképpen hiányosnak érzem az Ady-képet a magyarság-versek és az istenes versek esetében, a című magyar és az istennel is című, az istenkereső Ady megmutatásában. Azt pedig nem hiszem, hogy helyénvaló volna Adyval kapcsolatban a liberalizmus fogalmát használni (főképpen értelmezés nélkül), helyesebb volna alighanem ehelyett inkább plebejus demokratizmusát emlegetni, mert ez egész költészetének lázadó-forradalmas hangját, társadalompolitikai vonulatát mégiscsak jobban jellemzi. Ezzel összefüggésben is érdemes lett volna szólni magartatásának, szemléletének protestáns-kálvinista vonásairól is. Kosztolányi esetében jó lett volna a „részvét” kapcsán a szociális érzés és látásmód megjelenését felvillantani. Szabó Dezsőről szólva talán nem csak az asszimiláció problémaköréről, de például a „harmadik útról”, a programról is kellett volna szót ejteni, akár csak Németh Lászlónál. Kár, hogy Németh Lászlóról szólva például cím szerint sem jelenik meg „a minőség forradalma”, míg Kisebbségben igen, e túlságosan is egyszerűsítő mondat kíséretében: „a nemzet karakterológia veszélyes vizeire tévedt”. És ha már Németh Lászlónál tartunk, megjegyzem, hogy az ésszéírókról szóló részben, mint e század legalábbis egyik legnagyobb ésszéíróját, meg kellett volna említeni, akkor is, ha más helyen már külön szó volt munkásságáról.

Illyés életművének vázlatából nagyon hiányzik néhány nagy vers címe – mintegy az olvasó eligazítására – költészetének abból az igazán nagy vonulatából, amit például a Bartók, A reformáció genfi emlékműve előtt, a Bernáth Aurél egy képe alá, az Óda a törvényhozóhoz jelezhetett volna. Itt jegyzem meg, hogy

mind terjedelmi, mind értékelésbeli szempontból igen szegényes „A népi irodalom” című kis fejezet. Az pedig, hogy a Veres Péter-re szánt néhány sorban egyáltalán helyet kap ez a megállapítás: „hadügyminiszterként szolgálta a Rákosi rendszert”, mélyen igazságtalan az íróval szemben, erkölcsi ítéletként hamis, Rónay Lászlóhoz pedig méltatlan. Kiváltképpen torzító, ha közben az életműről szinte szó sincs, olyan művek, mint a Számadás, a Falusi krónika, vagy a késeiek közül az őszi változatok még csak cím szerint sem szerepelnek.

Ritkán, de néhány ponton határozottan úgy érzi az ember, hogy Rónay Lászlót olykor cserbenhagyja arányérzéke. Érthetetlen például, hogyan kaphat Herczeg Ferenc önálló kis fejezetet, amikor többek között Tamási Áron, Kodolányi nem. Természetesnek is tekinthetjük, hogy minél közelebb kerülünk a mához, annál több kérdés merülhet bennünk – ízlésbeli különbségek, az értékítéletek kortársi bizonytalanságai következtében. Ezzel együtt is súlyos aránytalanságnak érzem, hogy hiányzik a hatvanas évek fellendülő magyar prózairodalmának és prózaírói nemzedékének tekintélyes része, hogy Konrád György helyet kap, Sánta Ferenc nem, és hogy Mészöly Miklós igen, Csurka István (az író) nem, hogy Spiró hangsúlyt kap, másoknak a nevük sem szerepel, többek között például a Szécsi Margité, a Hetek vagy a Kilencek közül senkié, sem Nagy Gáspáré, sem Bertha Bulcsué, sem Karinthy Ferencé, hogy csak ötletszerűen soroljam a neveket, a hiányzókat, akik az utóbbi évtizedek magyar irodalmában mindenképpen jelentettek annyit, mint a könyvben szereplő kortársaik.

Mindezt a Rónay László munkája iránti őszinte tisztelet jegyében tettem szóvá, kívánva, hogy művét olvassa mindenki, akinek szánta, s legyen hasznára tanulásban és tanításban.

Bíró Zoltán

Václav Maly

Václav Maly 1950-ben született, 1976-ban szentelték pappá. 1979 januárjában 7 hónapra bebörtönözték a Jogtalanul Üldözöttek Bizottságában végzett tevékenységéért, majd az állam eltiltotta hivatása gyakorlásától – ezt csak 1989 decemberében függesztette fel. 1981-ben a Charta 77 egyik szóvivője, 1984-ben pedig a Civil Fórum (OF) első szóvivője lett. 1990 januárjában kapott plébánosi kinevezést Prágában (Szt Antal templom). Előadása elhangzott az 1993. decemberi Pax Christi konferencián Antwerpenben.

A katolikus egyház Csehországban

Kivonat

A negyven évnyi elnyomatás alatt az egyház vezetésének keze meg volt kötve. Sok papot kényszermunkába küldtek vagy bebörtönöztek, a laikusok is passzivitásra kényszerültek. Megszűnt a katolikus egyházon belüli „középosztály”. A papok egyetlen lehetséges működési területe a templomépítés volt. Az egyház Tomasek bíboros vezetése alatt az ellenállás bástyájává vált. A kommunista rendszerrel szembeni kitartást három ember szimbolizálta: Tomasek bíboros, A. Dubcek és V. Havel. A bársonyos forradalom óta többen járnak a templomokba. 1990-ben több új püspököt nevezetek ki, akik már a zsinat szellemében gondolkodnak. Az egyház újra nekiláthatott a szabad média és új iskolák szervezésének. Sokakban sajnos a váratlan szabadság a világháború előtti „népegyház” ideálját veti fel.

A katolikus egyháznak ma komoly gondokkal kell szembenéznie. Az egyház sokfelől behatárolt: nincs kapcsolata az értelmiséggel, papjainak felkészültsége sem megfelelő. A cseh társadalom ateista. Az emberek egy jobb világot várnak, ugyanakkor a szellemi értékekre nem fogékonyak. Inkább a pénz és az anyagi

jólét érdekli őket. Az elmúlt negyven év passzivitásra szoktatott mindenkit, sőt a tevékeny emberekre ferde szemmel néznek. Az egyház védekező magatartást alakított ki, s most sokan képtelenek ettől elszakadni. Mások a múlt élményei által rosszul értelmezett mártírságot hangoztatnak. A cseh katolikus egyház tart az új nyugati teológiai irányzatoktól.

Az emberek félnek belekeveredni a „politikai életbe”. Ebbe a társadalmi életre való reflexió is beletartozik. Az egyház gyakorlata is ez: éles társadalmi problémákról (munkanélküliség, idegengyűlölet, nacionalizmus) nem nyilvánít véleményt. Úgy tűnik, a püspöki kar nem tudja elemezni a társadalom ezen jelenségeit. Az országban, de különösen az egyházon belül, hiányoznak a társadalmi és kulturális szervezetek. Az egyház csak most kezd ismerkedni a II. vatikáni zsinat eredményeivel.

A cseh társadalom és egyház fő problémáját abban látom, hogy hiányoznak bizonyos szellemi értékek, melyek igen fontosak egy társadalom számára – mint a megbocsátás, emberiesség stb. Az egyház feladata új értékek felmutatása.

A „Pacem in terris” békepapi mozgalom tagjainak kérdését megoldottnak mondjuk. A szervezetet 1989-ben feloszlatták. A legtöbb hajdani békepapot áthelyezték más egyházközösséghez, s reintegrálódhattak az egyházba. Ugyanakkor azóta sem vallották meg bűneiket, vagy kértek bocsánatot.

Az egyház szervezete személyileg sokat változott. Fiatal, nyitott gondolkodású papok kerültek a püspöki karba. Támogatják az egyházon belüli civil társadalmi és kulturális csoportokat, igyekeznek az egyházba bevinni a II. vatikáni zsinat szellemét.

De sokszor egyedül vannak.

* * *

Interjú

Hogy áll az előző rendszerben titokban felszentelt papok és püspökök ügye?

Maly: Szomorú tény, hogy átfogó megoldás nem született. A püspöki kar kérésére már sokan jelentkeztek. Minden esetet egyénileg bíráltak el. Az esetek többségében megerősítették a felszentelést. A házasságok közül a legtöbben a görög katolikus egyházban folytatják tevékenységüket. Nagyon hiányolom, hogy

egyetlen hajdani „titkos” püspököt sem fogadott be a püspöki kar, hogy a kérdés egy megfelelő ember kezébe kerüljön. Az adatok azonban nem nyilvánosak, a sajtó is hallgatásra kényszerül.

Jelenleg mi az Ön feladata az egyházban?

Maly: Két éve, hosszú kényszerpihenő után, Prága egyik külvárosában kaptam plébánosi kinevezést. A napjaim nagyon zsúfoltak, bár őszintén szólva nálunk egy pap rengeteg olyan dolgot kényszerül csinálni, ami nem az ő feladata, míg a lényeges dolgokra nem jut ideje. Meg kell mondanom, nagy meglepetést okozott számomra a hívekkel való közvetlen kapcsolat. Mindeddig értelmiségiek között mozogtam, velük gondolkodtam, részt vettem a demokratikus mozgalomban. Ismertem az egyház helyzetét és a teológiai folyamatokat. A hívek konzervativizmusa azonban valódi sokk volt számomra. Idegennek éreztem magam közöttük.

A fiatalok közt sem talált partnerre?

Maly: Részben igen. Könnyű volt velük beszélgetnem. Nyitottak és lelkesek. Ha azonban komoly munkára, azaz tanulásra próbálom szorítani őket, elmaradnak...

Hogyan látja az egyházi oktatás helyzetét?

Maly: Két szeminárium van Csehországban. A vidékiben csak hitoktatókat képeznek. A főiskola dékánja széles lőtökörű, nyitott gondolkodású fiatal pap. A papnövendékek nevelése és képzése azonban Prágában folyik. Bár a teológiai fakultás az egyetem része, a szeminárium kapui zártak. Nem csupán a modern teológiai gondolatokat rekesztették kapun kívülre, de a női (levelezős) hallgatókat is.

Mennyire terjedtek el a II. vatikáni zsinat eredményei a cseh egyházban?

Maly: Semennyire. A zsinati dokumentumokat még mindig nem nyomtatták ki. Így a zsinat szellemét nemcsak a laikusok, de még a papok sem ismerik. Az általánosan elfogadott egyházkép hagyományos, tekintélyelvű. Igen csekély szerepet juttat az egyházon belül tevékenykedő civileknek. Vannak egyéni kezdeményezések a zsinat irányában – egy részük az egyház vezetésétől származik – ezek azonban egymástól függetlenek és értetlen közeg veszi körül őket. Az egyházközi párbeszédnek sincs talaja. Az egyházak vezetése ugyan próbálkozik a felekezetek közelítésével, de a bázis nem érzi ennek a szükségességét, a létező kezdeményezéseket a hívek erősen kritizálják.

Milyen a viszonya a püspökével?

Maly: Nagyon jó.

Milyen jövő vár a cseh egyházra?

Maly: Egyházunk jelenleg átmeneti helyzetben van, saját identitását keresi. Legnagyobb erejét pillanatnyilag a múltbeli szenvedésekből nyeri. Eddig fő feladata az ellenállás volt – ma ez már nem elég. Pluralista beállítottságú egyházra van szükség, amely elfogadja, hogy a katolicizmus csupán egy a lehetséges világnézetek között, és mindenkivel együttműködésre törekszik. Nem moralizálni kell most – különösen ami a szexuálerkölcst illeti –, hanem felismerni a társadalomban jelentkező problémákat, állást foglalni olyan kérdésekben, mint a rasszizmus elharpódzása; újragondolni az egyház feladatát a világban: a papok feladatkörét, a hívek szellemi, sőt akár politikai kultúrájának fejlesztését stb. Én optimista vagyok, és hiszek az egyházunk jövőjében, a túlélésben. Hiszen ha az egyház most bezár, akkor mindennek vége. Zárt intézmény marad üres szertartásokkal és kiürült hagyománnyal. A Szentlélek üzenete mindig élő és a jelenre vonatkozik – most pedig a XX. század végén élünk, és épp ideje, hogy visszatérjünk ide.

*Az előadást összefoglalta
és az interjút készítette:
Szilágyi Rita*

FOLYÓIRATSZEMLE

Összeállította Dévény István

Lengyel egyház I.

Jozef Zycinski a lengyelországi Tarnow püspöke. A párizsi „Etu-des” közölte rövid tanulmányát a lengyel katolikus egyház helyzetéről.

Annak ellenére, hogy a nyolcvanas évek győzelmét nem lehet letagadni – írja a püspök – be kell ismernünk, hogy a marxista gondolkodásmód jónéhány negatív tulajdonsága a lengyel társadalom tudatát még ma is irányítja. Azt kell mondanunk, hogy lelkünk mélyén, tudatalatti világunkban még egy kommunista rejtőzködik. Azok a szakadások, feszültségek, amelyek a mai, tehát a marxizmust követő társadalomban jelentkeznek, ezt a szemléletmódot fejezik ki. A hivatalos propaganda hosszú időn át minden társadalmi jelenséget az osztályharccal magyarázott: vereségeinek okát abban látta, hogy a nép ellenségei összefogtak ellene. Ez a gondolkodásmód azonban ma is ural bennünket: keressük rosszindulatú ellenségeinket, a társadalmi feszültségeket manicheus módján úgy értelmezzük, mintha az egyik oldalon a maradéktalan jó, másik oldalon a radikálisan rossz harcolna egymással.

Az egymással szemben tanúsított bizalom eltűnt, s elszakított egymástól olyan csoportokat, amelyek korábban, a kommunizmus ellen, együtt küzdöttek az emberi értékek védelmében. A kölcsönös vádaskodás – s ennek kíséretében jelentkező érzelmi vihar – válságos helyzetbe sodorta a társadalmi tekintélyt, az elmúlt idők jónéhány hőséne értékét is szokás ma megkérdőjelezni. Ez a beköszöntött demokrácia kellemetlen mellékterméke. Sok jószándékú ember adja fel a küzdelmet, mert elveszítette reménységét. Úgy tűnik ezért, hogy könnyebb volt egységesíteni az erőket a kommunista üldözés idején, mint most. Kérdés, milyen feladatot kell itt az egyháznak vállalnia.

Első lényeges feladat: nem szabad összekeverni a társadalmi elkötelezettséget egy-egy politikai párt, vagy akár karizmatikusnak tartott vezető melletti kiállással. Nem kétséges, hogy vannak a keresztény eszmevilághoz közelebb álló pártok, az egyháznak mégis pártonkívülinek kell maradnia. Elegendő, ha kinyilvánítja: szemben áll azzal, ami (vagy aki) az alapvető emberi jo-

gokat akarja megnyirbálni, vagy éles ellentétben áll a keresztény erkölcsi rendszer elveivel. Csak így kerülhető el, hogy a vallás eszközzé váljék azoknak kezében, akik „kereszténységet” emlegetnek, de csak azért, hogy a közvéleményt saját érdekükben mozgósítsák.

Egy másik téma: a püspökök tiltakoztak, hogy az új alkotmány szövegébe kerüljön az a formula, amely „az állam és az egyház teljes különválasztását” fejezi ki. Az a vád érte őket emiatt, hogy a fundamentalista iszlám-államokhoz hasonlóan akarják a vallásos „ideológiát” a társadalmi életben érvényesíteni. A tiltakozás hátterében valójában a közelmúlt története állt: a kommunista uralom alatt hirdették a szétválasztást, ami valójában azt jelentette, hogy az egyházat a párt alá rendelték. Ezért ajánlották a püspökök az új alkotmány szövegezésénél – a *Gaudium et spes* zsinati dokumentumra hivatkozva – inkább a „függetlenség és együttműködés” szavakat.

Ennek, tehát az „autonómia és kooperáció” kifejezésnek azonban lehet negatív csengést is adni. A marxizmus örökségét (akár öntudatlanul) hordozó kritikusok ezt pellengérezték ki. Úgy tűnik tehát, hogy az évtizedeken át szajkózott értelmezést sokan még mindig érvényesnek tartják, amely szerint a vallás magánügy, az egyház pedig ezeknek a „magánügyeseknek” szervezete. Ennek megfelelően tartsa magát oly távol a politikától, amennyire lehet. Durva stílusban (mint a kommunizmus idején) szokás az egyházat bírálni, pedig csak az égetővé vált szociális problémákkal akar foglalkozni úgy, hogy a társadalom peremvidékére szorultak életébe akar a szeretet műveivel beavatkozni.

Ugyanezt a durva visszautasítást kell tapasztalnunk akkor is, ha a mai lengyel kulturális élethez akarunk hozzászólni. A múlt rendszer hívei időben biztosítottak maguknak annyi pénzt, hogy a liberálisnak nevezett gazdasági életben helyet teremtsenek maguknak. Hirdetik azt is, hogy fel kell zárkóznunk Európához – s ez többek között azt is jelenti, hogy újságok, folyóiratok hirdelen a „pornográfia üzletét” akarják jól kihasználni. Ugyanakkor veszélyes lenne – pedig elég sok keresztény ezt szeretné – ha elzárkóznánk mindattól, ami „nyugati”. Olyan témák ezek, amelyek a lengyel társadalom további polarizálódását segítik elő.

Polarizálódik – tehát szélsőséges nézeteket képvisel az egyház hívő népe is. Egyesek a hagyományhoz, a lengyel katolikus egyház hagyományához akarnak maradék nélkül hűek lenni, s

minden változtatást hűtlenségnek tartanak. A Vatikáni Zsinatot megelőző időhöz szeretnének visszatérni, még a liturgiában is. Katolikus értelmiségiek viszont a nyitottságot hirdetik, filozófiai és teológiai párbeszédbe akarnak bocsátkozni a mai kultúrával. Jobban kiemelik az egyén felelősségét, az erkölcsi szabadságot. Ez a két csoport kölcsönösen vádaskodik egymás ellen, s ez nem teremhet jó gyümölcsöt.

Az agresszivitás, türelmetlenség rendkívül erősen megnövekedett a társadalom egészében is. Itt elsősorban a kisebbségek helyzetét kell megemlíteni. Cigányokról, ukránokról és nem utolsósorban zsidókról van szó. A régi, rosszul értelmezett patriotizmus erősödött meg, amelynek alaptétele az, hogy igazi lengyel csak az, aki katolikus. Az üldözések és Lengyelország megosztásának idején ez „életmentő” lehetett, ma azonban fokozódó türelmetlenség forrásává vált. Főlelevenedett az az elképzelés is, hogy „zsidó-szabadkőműves-összeesküvés” irányítja a világot – ők bénítják a demokratikus fejlődést – s velük szemben kell szervezkedni. Az egészben az a meglepő, hogy alig maradtak zsidók Lengyelországban a háború után.

Nem csupán megmaradt, hanem erősödött is az antiklerikális hangulat. Zycinski püspök szerint itt részben a „bűnbak-keresés” játszik szerepet: a társadalmi és gazdasági fejlődés nem halad a remélt úton és remélt gyorsasággal, ezért is felelős az egyház, mert a maga számára különböző privilégiumokat akart biztosítani, s ennek bénító hatása volt. Feszültséghez vezetett az abortusz-kérdésben való – s a parlamentig eljutó – állásfoglalása, továbbá a kötelező iskolai hitoktatás bevezetése (egyúttal a hitoktatók „fizetése”).

A lengyel egyház túlélte a totalitarizmus korszakát, meg fogja oldani a szabad társadalomban jelentkező problémákat is. Ezzel az optimista kicsengéssel zárul a püspök helyzetelemzése. (Etu-des, 1994 október, L'Église de Pologne, 365-373. o.)

Lengyel egyház II.

Ezt az elemzést érdemes Marek Czaplinszki, breslaui teológiai tanár cikkével folytatni: Az egyház Lengyelországban. Történelmi visszapillantását mellőzöm, hogy részletesebben mutathassam be írásából azt a részt, amely az egyháznak a demokratikus társadalomban jelentkező gondjaival foglalkozik.

Az egyház az elmúlt évtizedekben tudta, hogyan kell a kommunista hatalommal hatékonyan szembeszegülni. A harctól sem riadt vissza. A kommunisták azonban hermetikusan elzárták a társadalmat – így közvetetten az egyházat is – külső hatások elől. Nem volt alkalom arra, hogy a szabad társadalom, s benne az egyház életformáját megismerhessük. Ez a zártság még a kommunizmust megelőző évtizedekre is érvényes, ezért talán igazat lehet adni egy angol történésznek (Norman Davies), aki szerint Lengyelország hét évtizedes késéssel ismerkedik meg a demokráciával. Ehhez járul, hogy a papság is zárt világban élt, városokban alig érthette el az értelmiséget. Ennek eredménye az, hogy ehhez a társadalmi réteghez tartozó – tehát egyetemi végzettséggel rendelkező – katolikusoknak mintegy egyharmada áll most, a „szabadság” idején, kapcsolatban azzal a plébániával, amelyhez tartozik.

A kommunista uralom alatt kialakított lelkipásztori módszer ma sokat veszített vonzóerejéből. Néhány példa: érdekes előadásokat mindenütt lehet hallani, a katolikus kultúrhetekre már nem árad a közönség, mint régebben. A fiatalok szervezkedése is profán szintre kerülhetett, a katolikus szervezetek szinte másodlagossá váltak. Önállóságra is többen törekszenek, nem érzik szükségét annak, hogy csoporthoz – vallásos közösséghez – tartozzanak. Szabadságuk korlátozását sem fogadják el szívesen, ugyanakkor az egyház abba a hírbe került, hogy törvényeivel, előírásaival beszűkíti az egyéni felelősség világát. Új utak keresésében, tehát ennek az „emberfajtának” megközelítésében viszont a lelkipásztori munka még a kezdet kezdetén áll.

A klérus bizalmatlansága is aggasztó. Ha nem a papságtól indul ki egy karitatív mű, eleve elfordulnak. Kábítószeres fiatalokkal foglalkozik egy „civil”, Marek Kotanszki, egyedül az egész országban. Az egyháziak fölöslegesnek tartják ezt a munkát. Egy püspök nyilatkozta ki, hogy „ezek – ti. a drogosok – maguk felelősek azért, hogy ebben az állapotban vannak”. Egészen újkeletű, hogy egyháziak is felfigyelnek erre a társadalmi problémára. Egy másik eset: Jerzy Owsziak a rádiónál dolgozik, s gyermekkórházak számára akar alapítványt előteremteni. Ennek érdekében fiatalok számára rendez koncerteket. A klérus nagyrésze elítéli azon az alapon, hogy a „rockzene erkölcsstelenne tesz”.

A médiák egyházi kezelése sem korszerű. Szinte minden egyházmegyének van hetenként vagy havonta megjelenő folyóirata.

Sajnos jellegzetesen konzervatív ezeknek szelleme. Egy, a társadalom egészétől elszigetelődő katolicizmus eszményén dolgoznak. Ami nem katolikus kezdeményezés, azt erősen bírálják. Az ún. „szabad sajtó” is rossz bizonyítványt kap ezekben az egyházi sajtótermékekben. Leggyakoribb bírálat ellenük az, hogy a régi rendszer híveinek birtokában maradt minden. Valójában inkább azt kell mondanunk, hogy „tősgyökeres kapitalista” mentalitás kezébe került a sajtó egy része, s ezeket sem a nívó, sem az erkölcsi érték nem érdekli, hanem kizárólag az eladható példányok száma, tehát a „profit”. Ezzel a mentalitással nem lehet úgy küzdeni, hogy „lekommunistázzuk” őket.

Nem alaptalan az a megállapítás, hogy a püspökök és a papság jelentős része egy, az ellenség által körülvelt várban érzi magát. Gyanakvóan tekintenek másokra, mindenütt ellenük való összeesküvésre, tehát olyan erők működésére gondolnak, amelyek eleve a vallásosság, az egyház ellen irányulnak, s a népet demoralizálni akarják. Igazi nyitottságot még az újonnan kinevezett püspököknél – mint pl. a pápához közelálló Jozef Zycinski, tarnowi püspöknél – sem lehet találni, írja a breslaui professzor az „Etudes”-ből idézett cikk írójáról.

Ugyanakkor olyan problémákkal kell szembesülni, amelyeket a lengyel társadalom – és katolicizmus eddig nem ismert. 1991 óta tapasztalható először, hogy a papi hivatások száma csökken. Egyre gyakrabban kerül sor házastársak (polgári) válására. Az egyházi házasságkötés sem magától értetődő. A hagyományos utat ugyan még mindig többen vállalják, de egyre gyakoribb, hogy fiatalok házassági szerződés nélkül élnek együtt. Mindez nem katasztrófa-jelentés, inkább leszámolás a tényekkel: a lengyel katolicizmust szokás volt „eszményi” szintre helyezni, valójában olyan, mint a többi európai országban. Egyszerűen tudomásul kell venni: a hívő meggyőződésben és cselekedetben hűséges katolikusok kisebbségben vannak a nem-hívőkkel és a szokáskeresztyényekkel szemben.

„Hosszantartó folyamat, amíg sikerül megtalálni annak útját, hogy hogyan kell népművelői munkát végezni egy szabad társadalomban. Ez egy olyan óriási feladat, hogy az egyháznak, ahol csak lehetséges, szövetségesek után kellene néznie. Ha az emberekhez nyitottan közeledünk, szabadságukat tiszteletben tartva akarjuk őket meggyőzni, bizonyosan nagyobb sikerre számíthatunk, mintha dacosan elszigeteljük magunkat, s kijelentjük,

hogy aki nincs velünk, az ellenünk van. Ezen az úton járva remélhető, hogy a most jelentkező feladatokkal is meg fogunk birkózni.” (Stimmen der Zeit, 1994 november, Kirche in Polen, 739-749. o.)

Orosz orthodox egyház

Az orosz orthodox egyház helyzetéről számolt be Gert Stricker, a keleti keresztények intézetének zürichi munkatársa. Arról a feszültségről van szó, amely a nacionalista-zárkózott és a nyitottságot kereső „szárnyak” között keletkezett 1989 után.

A Neue Zürcher Zeitung ez év áprilisában a címlapon hozott egy fényképet, amely Wladimir Sirinowszki-t, a szélsőjobboldalnak vezetőjét ábrázolja: egy orosz pap jóindulatú mozdulattal nyújtja feléje mellkeresztjét, s a politikus alázatosan megcsókolja. Biztos nem jellemzi ez a pap az orosz orthodox egyház egészét – de azt senki sem tudja, hányan gondolkodnak hasonlóan. Tény az, hogy az egyházüldözésnek vége, a politikusok egymást követve sietnek a templomokba, tömegek jelentkeznek, hogy megkeresztelkedjenek ... A veszély mégis nagy, hogy egy belső szakadás készül. Három tendencia jelentkezett az orosz orthodox egyházon belül az utolsó öt évben:

1) Mérsékelt nacionalista irányzatot képvisel Alekszij pátriárka, akit 1990-ben választottak meg. Jelcin reformprogramja mögött áll, s kísérletet tesz arra, hogy azokat az egyházi vezetőket, akik nem egészen „tisztán” vészelték át a szovjet időket, eltávolítsa hivatalukból. Ezt a kísérletet mérsékelt eredmény koronázza. Még a többé-kevésbé nyíltan „kollaborálókat” sem tudta – egy-két kivételtől eltekintve – nyugdíjba küldeni. Alekszij pátriárka volt különben az egyetlen, aki annak a kívánságnak, hogy az egyház kérjen bocsánatot az erőszak és terror idején való hallgatásáért, eleget tett. 1991 novemberében pedig amerikai zsidó-rabbik konferenciáján beszélt arról, hogy az orosz orthodox egyház ellen emelt „antiszemita” vádat nem szabad általánosítani. Mindkettőhöz nagy személyes bátorság kellett.

2) Egy másik nagyon jelentős áramlat „őskommunistákat” és „őskonzervatívokat” egyesít. Erejüket nem lehet igazán felmérni. A Szovjetunió szétesése után „hazátlanná” vált kommunisták egy része egyházas magatartásban keresett magának új „munkaterületet”. Ez könnyen megtörténhetett, hiszen meggyőződés-

ses marxistát már nagyítóval kellett keresni. A nagyhatalmi pozíció vesztesége, a birodalom területi csorbulása egyesítette ezeket az embereket az egyház nacionalistáival. A hagyományos világot akarják most feléleszteni: az egyház, mint a kultúra ápolója, a monarchia, a régi nemesség, a kozákok ... és sajátos módon az antiszemita – vagy óvatosan fogalmazva inkább anticionista szólamok kerültek ismét elő. Sznicev, pétervári metropolita a szóvivőjük, de vele együtt nagyon sok pap is ezt az atmoszférát terjeszti. „Az oroszok a gazdasági, politikai, kulturális és egyetemesen emberi katasztrófák súlya alatt annyira elveszítették tájékozódásukat, hogy ez felülmúlja azt a helyzetet, amely Németországot jellemezte 1933 előtt. Szélsőséges irányzatok mágneses erővel hatnak, különösen ha a nyugat, a szabadkőművesek, a zsidók, a katolikusok és protestánsok, az ökumenikus mozgalom, a kapitalisták vagy demokraták felett mondanak ki megsemmisítő ítéletet. A demagóg szónokok azt hirdetik ugyanis, hogy a nyugat okozta Oroszország összeomlását, a nyugat akarja őket rabszolgaságba hajtani, s az orosz szellemi élet központját, az orthodoxiát megsemmisíteni.”

3) Egy kis számú egyházi értelmiségi csoport is létezik, de ennek esélye az előbb vázolt légkörben alig jelentős. Belső megújulásra törekszenek, s bizonyos értelemben az egyházon belüli demokratizálásra is. A megmerevedett hierarchikus és dogmatikus struktúrát akarják kissé lazítani. A liturgiában is újítás keresnek, hiszen azt még mindig ószláv nyelven tartják, s az ateista propagandában nevelődött emberek értetlenül állnak az istentiszteletek előtt. Nagyon jelentős egyháziak és laikusok tartoznak ehhez a mozgalomhoz, de szinte szünet nélküli támadásoknak vannak kitéve: „szakadárok, reformisták, szektások, árulók, zsidóbarátok ...”, ezt kell állandóan hallaniuk.

Egy pap, Georgij Kocsetkow Moszkvában tartott orosz (és nem ószláv) nyelvű liturgiát, oroszul olvasta fel az evangéliumot is. Olyan hajtóvadászat indult ellene, hogy a pátriárka kényszerítve érezte magát, s 1991 januárjában felfüggesztette. Ez év áprilisa óta újból misézhet – ószláv nyelven. A mégis továbbtartó halálos fenyegetések miatt azonban alig meri elhagyni lakását.

Egy püspök helyzetjelentése: „Legnagyobb problémát nem a szovjet titkosszolgálatlalt annak idején együttműködő főpapok jelentik. Legnagyobb problémát a most megkeresztelt százezrekben látok, akik nem ismerik igazán hitünket, az egyház igazi és

elsődleges célját, s így inkább szélsőséges nacionalista szándékkal áramlanak az egyházba, s politikai céljuk érdekében akarják azt felhasználni.” Klasszikus példája ennek az a fénykép, amelyről e beszámoló első soraiban esett szó. (Publik-Forum, 1994, október 21, 23-24. o.)

Ökumené és misszió

Milyen háttere van ilyen körülmények között az ökumenikus mozgalomnak? – kérdezhetjük, s az említett orosz világon kívül még jónéhány szomorú jelenséget idézhetnénk. A teljes és átfogó találkozás, a vallások egységének lehetőségét vizsgálta át Michael von Brück professzor abból a szempontból, hogy milyen kihívást jelent ez a kereszténység számára (Lebendige Seelsorge, 1994, 1. szám, Einheit der Religionen als Herausforderung für das Christentum, 31-37.o.).

„Nem a tantételekben való megegyezés, hanem az egész életet szem előtt tartó megegyezési szándék játszik döntő szerepet, ha azt keressük, milyen feltételei vannak a vallások egységének. Ez az egység sohasem lesz végeredmény, mindig folyamat marad. Ahogy az emberiség különböző nyelvei sem fognak feloldódni valamiféle egységnyelvben, de a megértéshez való törekvésben közeledhetnek egymáshoz, így a másik nyelv lefordíthatóvá válik. Ehhez hasonlíthatók a vallások is: a megértésre való törekvés olyan egységalapot teremthet, amely mellett a kifejezések sokszerűsége minden további nélkül megmaradhat. Ez olyannyira szükségszerű, hogy egyszerűen nincs más alternatíva. Megszabadítja a vallásokat az egyeduralomra való hatalmi törekvésektől, az identitás beteges féltésétől. Olyan szellemi megújulás forrásává válhatna ez, ha sikerül, amelyre válságokkal gyötört korrunknak végtelen szüksége van.”

Ezzel a bevezető tétellel kapcsolatban Michael von Brück két kérdést vizsgál át: Az evangélium missziós parancsát hogyan kell értelmeznünk, s egyáltalán hogyan fér meg egymás mellett a vallások egysége és pluralizmusa.

1) A missziók története két tényre hívja fel a figyelmet. Mozgatóerejét az evangéliumi felszólítástól kapta. Itt született az az egyházi szándék, hogy az üdvösség útját bemutassa az emberiségnek. Másrészt viszont tény, hogy a misszionálás és a gyarmatosítás történetileg együvé tartoznak. Ez sajnálatosan azt jelen-

ti, hogy a misszió elfedte azt, amire hivatott: „tegyetek tanúságot” a keresztény alapigazságról, vagyis Isten Jézus Krisztusban határt nem ismerő szeretetéről. Ha az említett hatalmi beavatkozásban rejlő bűnt nem ismerjük fel, akkor nem is leszünk képesek arra, hogy elismerjük Isten hatékony üdvözítő akaratát a többi vallásban.

„A korai kereszténység világa aránylag szűk volt. A világról alkotott kép ennek megfelelően azt foglalta magába, amit ismertek, tehát azokat az országokat, amelyek a Földközi-tenger környékén feküdtek. Ez a kép időközben megváltozott.” Az első missziósok áttekinthették, ezért „megtéríthetőnek” tarthatták az egész világot, az „orbis terrarum” előttük feküdt. Az újkor kezdetéhez viszont az is hozzátartozott, hogy kitágult a föld, eltűnt a régi világkép. Évszázadoknak kellett eltelni ahhoz, hogy az ehhez tartozó missziós megfontolások megszülessenek. „Hogy az evangéliumi jóhír minden ember számára jóhír, az ma éppoly igaz, mint régen. Ez azonban nem jelentheti azt, hogy az egyház és a teológia 2000 éves európai fejlődése, tehát az időközben kialakult teológiai gondolkodás- és beszédmód, az az egyházi intézmények kifejlődött struktúrája maradéktalanul kötelező lenne a világ egyetemessége számára. Ha így jönne létre az egység, az egy diktatórikus szörny lenne.”

2) Az egységre való törekvésben azonban problémák merülhetnek fel. „A másokkal való találkozás azt is jelenti, hogy magunk is változunk. Ez egyénileg és közösségben a bizonytalanság érzetét ébresztheti. Éretlen egyének és közösségek éreznek ilyenkor félelmet, s védekezésül ellenségképek mögé menekülnek”, pedig tudomásul kell vennünk: abszurd követelés lenne csak másoktól várni, hogy megváltozzanak. Ha viszont nyitottak vagyunk, akkor elkerülhetetlenül meg kell tapasztalnunk azt is, hogy másként gondolkodnak Istenről, másként közelítenek az életszakaszok ünnepeihez, a születéshez, a házassághoz, a halálhoz.

Az élet megtapasztalásának más és más formája a mi gondolkodásmódunkat is módosíthatja. „A változásra való készség minden vallást kísért történelmi útján. Gondoljunk csak a kereszténységre, mennyit változott a zsidóságból való kiindulástól kezdve a hellenista környezetben, a platonikus és újplatonikus eszmevilágban, mennyit gazdagodott az iszlám által a közepkorban – hiszen az iszlám közvetítésével került újra kapcsolatba

a görög-antik világgal, s ebből bontakozott ki a skolasztikus filozófia és teológia. S mennyi kezdeményezés jött az utolsó száz évben más népek más kultúrájából.”

A változásra való készség nem jelent önfeladást, inkább készséget arra, hogy az emberiségben ne a missziós munka „tárgyát” (objektumát) hanem az egyház „partnerét” lássuk. Kapcsolatot kell keresni mindazokkal, akik szintén beletartoztak és beletartoznak Isten egyetemes üdvözítő szándékának világába. Ez a nyitottság nehéz feladat. „Komoly kísértésünk lehet arra, hogy uralkodni akarunk, hiszen mi vagyunk a gazdagabbak, a mi kezünkben több média-erő gyűlt össze – erősebb propagandával tudunk jelentkezni – s egy látszólagos világnyelvnek, az angolnak is birtokában vagyunk.”

Persze nyitott és sarkalatos kérdés marad ezután is az, hogy miként fér meg egymás mellett az identitás (sajátos mivoltunk megőrzése) és a pluralizmus (az eszmék és szertartások egymás melletti sokasága). Direkt megoldást nehéz erre a problémára találni. Az biztos, hogy egy túlerőltetett „egység-ideológia”, ha sikerrel járna, életképtelen torzszülöttet hozna létre. Minden valóság történelmi fejlődés során gyűjtötte össze életelemeit, s aki ezeket a gyökereket elmetszi, kiszáradt s nem élő fát ültetett el kertjében.

Arra a tényre azonban érdemes felfigyelnünk, hogy legalább egy negatívumban ma minden vallás megegyezik: helyzetük fenyegetetté vált a mai világban. A szekularizáció térhódítása, s az ennek megfelelő „evilági” világnézet és életstílus terjedése minden vallás alapvető értékét kérdőjelezi meg. Mindenütt fel lehet tenni a kérdést, hogy mit jelent a vallásosság a ma élők számára. A fenyegetett helyzetben legalább egy közös nevező adódik minden vallási rendszer számára: az immanens emberképpel szembeszegülve védelmezik az ember transzcendens nyitottságát. „Fel kellene ismernünk, hogy egyetlen imbolygó csónakban ülünk – s akkor a beidegződött különbség-érzés lecsökken, a közöttünk meglévő határok relatívabbá válnak.” Ez nem szünteti meg keresztény identitás-tudatunkat, csupán beépíti ezt a vallások egyetemének átfogó identitás-tudatába.

Olvasói levelek

Rovatunkban a szerkesztőséghez érkezett olvasói leveleket szerkesztett formában és válogatva közöljük. A szerzőkhöz szóló levelekre lehetőség szerint maguk a szerzők válaszolnak, a többire a szerkesztők valamelyike. Levelezőink kiköthetik, hogy levelüket egyáltalán ne vagy csak név nélkül közöljük.

Elnézését kérem, hogy ilyen későn jelentkezem, hogy megköszönjem Önnek azt a segítséget, amit csodálatos nyaralásunk érdekében tett.

Mindkét hely, és mindkét lakás ahol egy-egy hetet eltöltöttünk igazán kifogástalanul felszerelt és kellemes volt.

– A Caslano-i lakás szép, modern, tiszta, igen jól felszerelt kis lakás, igazán ideális 2 személy részére.

A gondnok készséges és udvarias úriember.

(Caslano = Residenza La Pergola)

– A második hetet Gerrában töltöttük a Casa All’Uva-ban, ahol szintén minden kifogástalan volt. A kilátás csodálatos!

Azt hiszem szerencsések voltunk, hogy ezt a két helyet sikerült kiválasztanunk – és megkapnunk.

Amennyiben az elkövetkező években is van lehetőség, hogy igénybe vegyük ezt az üdülési formát, szeretném megkérni Önt, hogy küldjön tájékoztatót és árlistát azokról a helyekről, amelyek számításba jöhetnek.

Kérem tájékoztasson a várható 1995 évre vonatkozóan is.

Zs.V.-né, Budapest

Az 1995-ben bérelhető lakások listája és árai megegyeznek az 1994-es évivel. Az árlistán már nem szereplő, de a magyar nyelvű füzetben található lakások ezután nem bérelhetők. Kivételt képeznek az olasz Riviérán feltüntetett lakások, ezek ugyanis egy más szervezet által újra igénybevehetők. A listán szereplő árból az Egyházfórum kb. 10%-os kedvezményt nyújt. Ugyancsak átvállaljuk az egyébként

*drága tagdíjat is. 1995-től a lakásfoglalási szerződés által-
tal lép érvénybe, hogy az igénylő aláírva visszaküldi az
Egyházforum svájci címére az általunk megküldött igazoló
lapot. Ezután (érvényes szerződés esetén) a foglalt lakás
már csak 50 frank (kb. 4000-4500 Ft) kezelési költség fel-
számításával mondható vissza a nyaralást megelőző 60.
napig, illetve azon túl is, de csak súlyos indok (pl. betegség)
esetén. A 60. napon belüli komoly indok nélküli visszamon-
dás esetén a teljes összeget ki kell fizetni. A bérleti összeg
felét ezután is forintban, felét pedig valutában kell fizet-
ni. Ennek részleteit majd közöljük az érdeklődőkkel. Az
Egyházforum új svájci címe: **Kirchenforum für Un-
garn, János Wildmann Mütschenen CH-6434 Ill-
gau Tel.: 0041/43/47 11 12***

* * *

*Katolikus média Magyarországon: 1993 című írásomra ba-
ráti hangú levélben reflektálva Gromon András a követke-
zőket írja: „Kétszer is elolvastam tanulmányodat, sőt 'Az
írott katolikus sajtó' fejezetet háromszor is, de az 'Érted
vagyok'-ról egy szó nem sok, annyi említést sem találtam.
Ezért aztán eszembe jutottak Hanna Wolff szavai Neuer
Wein-Alte Schläuche c. könyvéből (4. kiad., 1990. 45. old.):
'A kínzás nem a távoli múlt brutalitása. Az a bojkott,
amellyel a másként gondolkodók vagy a kritikusok annyi-
ra izolálhatók, hogy elevenen is halottak, a mai ideológiai
bírák egyik különösen hatékony tortúráját jelenti.' Te
másnak látnád-e az én helyzetemben tanulmányod hallga-
tását az 'Érted vagyok'-ról, mint effajta bojkottnak? Mind-
azonáltal nem szeretném, ha egy pillanatig is azt hinnéd,
hogy haragszom Rád, legfeljebb csodálkozom.”*

*Írásom fő feladata négy katolikus médium elemzése volt, a
többi esetében, mint írtam, csak jelzésekre szorítkoztam. Az
„Érted vagyok”-on kívül még tucatnyi fontosabb katolikus*

lapról nem írtam, kezdve a „Jel”-től a Fokolárés vagy a karizmatikusok lapjáig. Bojkottról tehát szó sincsen, kiváltképpen nem a Bokorral szemben. Aki valamennyire is ismeri írásaimat jól tudja, hogy azok egyike vagyok, akik makacs kitartással próbálnak közvetíteni a Bokor és a Bokorral szemben előítéllettel viselkedők között. Mindezzel együtt – és ez a lényeg – hiba volt (de másféle hiba, nem afféle kínzás vagy bojkott, amire András gondolt) nem írni erről a lapról. Most megpróbálom jóvátenni, nem érdemben foglalkozva vele, hanem csak olyan terjedelemben, amelyet tanulmányomban megérdemelt volna.

Az „Érted vagyok” című kéthavi lap a magyar katolikus önszerveződés érdekes és értékes példája. Közösségi és családi folyóiratnak nevezi magát, ám voltaképpen a Bokor lapja, hiszen szerkesztői és szerzői többsége ehhez a mozgalomhoz tartozik, kár, hogy nem „nyílt sisakkal az”, így még világosabb lenne, hogy ez a mozgalom katolikus, mert tagságánál jóval szélesebb körnek szól. Legjobb bizonyíték erre kitűnő környezetvédelmi rovata. Több rovata is fel-felvilant figyelemre méltó írásokat, színvonaluk azonban jóval egyenletlenebb.

Ennyi a jelzés, remélem, majd egyszer mód lesz elemzésre, érdemi reflexióra is.

Kamarás István

* * *

Kötelességemnek érzem, hogy válaszoljak. Nem szeretnék vitatkozni. Állásfoglalásairól talán azt érzem fontosnak megállapítani, hogy szeritem nem eléggé gyökereznek a valóságban. Ahogy elfutnak a beláthatatlanul messzi jövőbe, az a nagyléptékű látásmód tökéletesen hiányzik a jelenkor gondjainál. Szerintem a környezet tönkretétele már oly nagy méreteket öltött, hogy a kisemberek félrevezetését eredményezik ezek a „gyakorlati módok”, amire buzdít bennünket.

En tegyáltalán nem vagyok optimista az emberiség meg a Föld jövőjét illetően. Marcipán-ideológiának tartom a világ összes „keresztény-szocialista-demokrata” vágyálmát. Ha semmi mást nem olvastam volna, mint az evangéliumot, akkor sem találnék egy szikra reményt sem. Végülis hogy lehet hinni abban, hogy ha szépen különrakjuk a laposelemeket meg a hipós flakont, meg okosan megtervezük a születendőek számát és megetetjük velük a kukacos almát, olvasunk, imádkozunk, akkor majd szép lassan előmlik a világbéke és megmarad a gyönyörű természet, cigány szomszédainkkal megvitatjuk a Heisenberg-tételt, mialatt leányunk és arab vőnk jóga-tanfolyamra megy.

Hát nem érzi, hogy az egész történelem az apokalipszis felé lépdel, egyre ölesebb léptekkel???

Ez a „majd egyszer jobb világ lesz, ha mindnyájan nagyon akarjuk” – nem egyéb, mint a keresztények hitetlensége és elhessegetett félelme a végső idők rettentétől. Mintha bizony bármivel is kitolhatnánk, elodázhatnánk a nemzet nemzet ellen, ország ország ellen, éhség, dögvész és földrengés rémségeit, amelyek csak a gyötrelmek kezdetét jelentik. A gonoszság elhatalmasodását ígéri nekünk az Idő Ura, meg a Nap elhomályosulását, kozmikus katasztrófát. A végső rettenetet nem lehet kivédeni, megelőzni, elkerülni.

Hogy akkor mit lehet tenni? Enni, inni, örölni, nősülni, férjhezmenni, mezőre járni, – És: készen állni. Állhatatosan virrasztani. Úgy élni, hogy bennünket vegyenek föl a mezőn. Ahogy egyenként és személyesen születünk, úgy kell személyesen és felelősen élnünk, mert megváltva is egyenként letünk és meghalni, üdvözülni is egyenként fogunk.

Müller Márta, Dombóvár

* * *

A 94/3-as-ban A kaposvári egyházmegyében keletkezett pénzügyi vitával kapcsolatban megjegyzem a következőket: Gyulai Endre megyéspüspök úr az 1371-es canon 2.

pontja alapján mondta ki a susensio-t főtisztelendő Lipien Mihályra.

Az egyházjog büntetőjogi részében a CIC 6. könyvében egyértelműen fel vannak sorolva a bűncselekmények, melyekre azonnal beáll a büntetés. Ezért teljesen hamis az a felfogás, hogy ha valaki fellebbez, akkor eleve, a fellebbezés eldöntéséig, marad minden a régiben.

Főtisztelendő Lipien által az 1353-as canon-ra való hivatkozás, tehát teljesen meddő, mert az csak akkor ad fellebbezés által lehetőséget vissza nem térni egyházmegyéjébe, ha a fellebbezés bírói ítélet vagy dekrétumok ellen történik. Ftdő Lipien azonban, bármennyire keményen is hangzik, bűncselekményt hajtott végre azzal, hogy Főpásztora többszöri felszólítása ellenére sem tért vissza az egyházmegyéjébe.

Ezért, bűncselekmény elkövetése esetén nemcsak, hogy az egyházjog nem, de a polgári jog sem ismer semmilyen halasztó hatályt. Így természetes, hogy a Kaposvári Egyházmegye területén még mindig „plébánoskodó” Ftdő Lipien, azzal, hogy a visszatérést Főpásztora utasítására nem teljesíti, halmozottan bűnözik, azaz bűncselekményt valósít meg.

Tudom, szigorúan hangzik, amit leírtam, de kérem kérdezzenek meg egy sima, világi büntetőjogászt, egy tárgyi véleményre jut velem, ha a codex büntetőjogi előírásait elolvassa.

Ifi Géza

Olvasónknak csak részben van igaza. A hatályos egyházjog ugyanis a hivatalból való felfüggesztés elleni fellebbezést is megengedi. A fellebbezésnek azonban csak olyan értelemben van felfüggesztő hatálya, hogy az illető hivatal az ügy eldöntéséig nem tölthető be tartósan más személlyel. „Tehát azon a címen, hogy valaki felfolyamodott az őt elhelyező döntés ellen, nem tagadhatja meg hivatalának azonnali átadását, és nem folytathatja tovább hivatali ténykedését”

(vö. a CIC 1983 magyar kiadásában az 1353. kánonhoz fűzött lábjegyzetet). A konkrét esetben az egyházi hatóság annak alapján, hogy az egyház magyarországon bejegyzett és autonóm szervezet, a polgári hatóságokhoz folyamodhat és kérheti a jogcím nélküli lakó kilakoltatását. Ehhez folyamodott pl. egy olasz püspök az öt szabadkőművességgel megrágalmazó papja ellen. Abban csak bízhatunk, hogy ilyen mértékben nem fajul el az adott konfliktus, s a felek előbb utóbb képesek lesznek megfelelő megoldást találni és az ügyet lebillenteni a zátonyról. Folyóiratunk sajnos nem tudta elérni, hogy minden oldal tárgyszerűen és arányosan olvaasóink nyilvánossága előtt ismertesse érveit és állásfoglalásait, ezért maga részéről az ügyet kénytelen lezárni.

* * *

Sajnos csak október első napjaiban került kezembe lapjuk 94/3. száma, s benne dr. Trenka Magdolna írása az esztergomi szinódusról. Mivel az elmúlt három évben az esztergomi szeminárium lakója voltam (jelenleg Szegeden vagyok papnövendék), néhány praktikus észrevételt szeretnék tenni a tanulmánnyal kapcsolatban.

1.) A szerző, aki az Ifjúsági Bizottság tagja volt, ezt írja: „Jártunk továbbá az esztergomi szemináriumban”...

Az esztergomi szinódust hivatalosan 1992. Nagycsütörtökén nyitotta meg Bíboros Úr – tehát mi, kispapok kezdetől fogva figyelemmel kísérhettük az előkészítő munkálatokat. Ennek alapján kijelenthetem: Trenka Magdolna ill. az Ifjúsági Bizottság bármely tagja nem járt az esztergomi szemináriumban. Ha jártak is, azt olyan időpontban tették, amikor a kispapság nem tartózkodott a házban, az ilyen látogatásra azonban – beszámolójának jelen szempontja mellett – értelmetlen ostobaság lenne hivatkozni. Röviden: a kispapsággal mint olyannal nem találkoztak, csoportos beszélgetésre bizony nem került sor.

Tovább idézve a szerzőt: „és találkoztunk a pesti teológia esztergom-budapesti egyházmegyes kispapjaival is.” Az előzőek értelmében számomra ez az (amúgy meglehetősen valószínű) állítás is hitelét veszíti: a pesti teológián a szóban forgó időszakban összesen 5 ilyen kispap tanult, ezzel szemben Esztergomban 25-en voltunk. Minket nem kerestek meg – ezek szerint 5 ember véleménye alapján ítélték meg 30 ember helyzetét? Nem nagy büszkeség... Ironikus az is mondhatnám: a római Germanicum et Hungaricum-ban is tanult 2 ilyen egyházmegyes kispap, ezzel az erővel elég lett volna csupán őket megkérdezni, hogy véleményeiknek az esztergomi papnevelés dolgairól...

Ezzel szemben más színódusi bizottság felkereste az esztergomi kispapságot: 1993 tavaszán Blanckenstein Miklós, Bodor György és Molnár Alajos atyák jöttek el hozzánk néhány civil társaságában (a nevekre sajnos már nem emlékszem). Körülbelül másfél órás beszélgetésünk amúgy teljesen meddő volt, a fontos kérdések helyett személyes, kisstílű, klerikus belügyeken való csámcsogás folyt (sajnos pont a kispapság hibájából). A találkozás lehetőségével nem tudtunk élni, a nyitott és jószándékú civilek kínosan feszengtek, egyetlen hozzánk intézett kérdésükre sem kaptak választ. Több beszélgetésre nem került sor, azóta sem láttuk őket. Ha ezen egyetlen találkozásunk alapján referáltak a színódusi munka során, mennyire lehetett hiteles az álláspontjuk?

2.) „A Hívő Ifjúsággal kérdőívet is kitöltöttünk” – írja Trenka Magdolna. Nos, ezeket a kérdőíveket juttatták el hozzánk, kispapokhoz is. Számunkra úgyszólván használhatatlanok voltak: a kérdések harmada leendő feleségünkre, gyermekeinkre és családi életünkre vonatkozott (szegény cölibátus: jókat mulattunk), másik harmada plébániai közösségünkre és tevékenységünkre (köztudott, hogy évente 9 hónapot a szemináriumban töltünk, így módon elszakadunk, eltűnünk a plébániai közösségekből), és csak a harmadik harmadára válaszolhattunk érdemben.

Reklamálásunkra mintegy hónappal később újabb kérdőívet kaptunk – egy egészen rövid lista volt ez, 6 kérdéssel. (Hivatásom tényezői fontossági sorrendben, milyen reformokat látok szükségesnek, milyen kapcsolatra törekszem a jövőben kispaptársaimmal majd paptársaimmal, a papi feladatok rangsorolása, stb.) Ezt a kérdőívet a leadási határidő előestéjéig összesen 2 kispap írta meg és adta le (kb. negyvenen éltünk ekkor a házban.) Ismét felmerül a kérdés: ennek alapján formáltak véleményt a bizottsági munka során?

Egyetlen gondolattal sem vitatja senki a színódus Szentlélek általi vezetettségét és gyümölcsözését. Azt is tudom és hiszem, hogy nagy és megfeszített emberi munka tette lehetővé az esztergomi egy hetet. Az elvégzett munka misztifikálásáról viszont megvan a véleményem.

Zsille Gábor

Terjedelmes kritikájára a szerzővel megbeszélve a következőket válaszolhatjuk. Véleményét arra alapozza, hogy személyesen csak kevés alkalommal és kevés sikerrel mérték fel a kispapság helyzetét és igényeit. Alighanem az előkészületeknek csak a távolabbi szakaszát kísérhette figyelemmel, 93 őszén ugyanis még további látogatásra és eszmecserére is sor került a Hivatásgondozó Bizottsággal közösen. Abban igaza van, hogy minél nagyobb a tényismeret, annál valószínűbb az ígéretes tervezés. Ez azonban mint írja is nem csak az előkészítőkön, hanem az érintetteken is fordul. Az immár hozzáférhető Zsinati Könyv alapján megítélheti, hogy a dokumentumok tényismeretre alapulnak-e. Szerkesztőségünk szívesen helyet ad ezzel kapcsolatos elemző véleményének.

Magam is megköszönöm, hogy az Egyházforum interjút közölt Szabó Ferenc jezsuita atyával. Érthetetlen Szabó atyának hirtelen ellenkezése a józan és felelős egyházkritikával. Igen, igen sajnálom ezt a szükségtelen epizódot.

II. János Pál pápa most tavasszal a 2000. év megünneplését tervező Püspöki Szinóduson többek között ezeket mondotta:

„Az egyházon belüli egységet csakis az segítheti elő, ha bátran beismerjük azokat a bűnöket és mulasztásokat, melyekért valamilyen módon a keresztények felelősek”. A pápai dokumentum azt javasolja, hogy az egyház még 2000 előtt tegye meg ezt a lépést, „feltárva ezzel történelmünk sötét foltjait (inkvizíció, vallásháborúk), elismerve az egyház nevében és képviselői által elkövetett bűnöket. Egy ilyen lépés nem okozna kárt a katolikus egyháznak, sőt megerősítené azt”. A Szentatya váratlan bejelentése és vallomása kiveszi a szelet Szabó atya vitorlájából.

Igenis, az egyháznak, bocsánat, az egyháziaknak, az egyház felsőbb vezetőinek sok melléfogása történt és történik ma is és ezért a józan önkritika helyén van. Csakis így lehet megszabadulni a ráarakódott terheltségektől és megújulhatni a zsinat szellemében.

Kossuth Lajos írta az emigrációban: „Turkálók a múltban – a jövőért”. Ezt teszi a Szentatya és ezt kell tennünk nekünk is, ha jót akarunk egyházunknak. Nézze kérem, másként ez a katolikus egyház inkább taszító mint vonzó a mai emberek előtt.

Dr. Mihályi Gilbert Praem.

Hálásan köszönöm az Egyházforum folyamatos ingyenes megküldését. Minden szám tartalmát nagyon értékelem. Az interjúkra jól megválasztott személyek az élet homályos fogalmait, napjaink érdekfeszítő problémáit számunkra ki-elemzik, világossá teszik. Az írások tartalma, stílusa, mondanivalója fokozatosan közelebb kerül az olvasók érdeklődéséhez. A lelki és értelmi töltekezés lehetősége adva van.

M. Gloriosa, Budapest

Egyházforum könyvvásár

Utolsó számunkban ismertetjük mindazon könyveket, amelyeket Alapítványunknál még meg lehet vásárolni, valamint azokat, amelyeket karácsonyra jelentetünk meg. Szeretnénk hasznosan részt venni a karácsonyi ajándék-könyvek kiválasztásában, és reméljük, hogy a könyvek között mindenki talál kedvére valót.

Gyakorlatilag megszüntettük a Könyvklub-tagságot, mert a különböző érdeklődési köröket érintő könyvekre nem minden előfizetőnk tartott igényt. Természetesen a továbbiakban is lehetőség van kedvezmény igénybe vételére, melyet az alábbiak szerint ismertetünk:

Kedvezmények

Az új könyvekből legalább három megrendelése esetén a választható kedvezmények:

- 10% engedmény, átvételkor fizetve
- 3 havi részletfizetés, engedmény nélkül
- aki a fentiekén kívül a régebbi kiadványainkból + 3 db-ot megrendel, választhat egy ajándékkönyvet. A fizetési feltételek a fentiek szerint,
- 10% engedmény, átvételkor fizetve
- 3 havi részletfizetés.

*A könyveket utánvéttel szállítjuk.
Kérjük mielőbb küldje megrendelését!*

Új könyvek:

Karl Rahner, Isten: rejtelem (290.-)

Karl Rahner, Egyházreform (280.- +ÁFA)

Bernolák Éva, Hittansztori? (390.- +ÁFA)

Hans Küng, Világvallások etikája (350.- +ÁFA)

Bernhard Häring, Hit-történelem-erkölcs (kb. 350.- +ÁFA)

Még kapható könyvek

Igazságosság és Béke Pápai Tanácsa:

A közigazgatásban társadalmi és etikai vetületei 275,- Ft

Herwig Büchele:

Keresztény hit és politikai ész 275,- Ft

(A Katolikus társadalmi tanítás új megközelítése)

Alois Müller:

Kereszténység – gettó vagy kivonulás 193,- Ft

Paul Zulehner:

Együtt és egyedül 193,- Ft

(Házasok, elváltak, élettársak az egyházban)

Keressék a szokott könyvesboltokban!

**Értékelje lapunkat!
Írja meg véleményét!**

Súlyponti téma (adjon osztályzatot)

Fontossága	1	2	3	4	5
Tárgyalási módja	1	2	3	4	5

Rovataink

Perspektíva	1	2	3	4	5
Szemlézgető	1	2	3	4	5
Folyóiratszemle	1	2	3	4	5
Folyamatok	1	2	3	4	5
Zsinat	1	2	3	4	5

Egyéb írások közül

Tetszett: című

Nem tetszett: című

Amiről írni kellene:

Egyéb véleményem:

**A kitöltött szelvényeket kérjük adja fel a
Szerkesztőség címére:
Egyházforum,
H-1158 Budapest, Thököly u. 74.**

TARTALOM

Előszó	3
SÚLYPONT	
<i>Hermann-Josef Venetz: A munkás bére</i>	5
<i>Máté-Tóth András: Igazságos papi bért</i>	16
<i>Kuminecz Géza: Az anyagi javak felügyelete</i> <i>az egyházban</i>	20
<i>Renovabis</i>	27
<i>Templomépítés</i>	36
PERSPEKTÍVA	43
A pénz filozófiája – Pénz vagy Isten – A hit és a vagyon – A spórolás keresztje – A gyermek és a pénz	
Világkatekizmus	56
Aldozási tilalom	61
FOLYAMATOK	64
Bolberitz professzor a zsidóságról és az ateizmusról – Katekizmus magyarul – Csorbuló egyházi tekin- tély Magyarországon – Schillebeeckx 80 éves – Pax Romana, pax Hungarica – Levél a Bokorból – Euro- päisches Hilfsfonds – Főszerkesztőmenés a Magyar Kurírnál – A magyarországi szerzetesrendek hely- zete – „Ottokár püspök Alapítvány” – Láthatatlan kisértés – Ökumenizmus Magyarországon	
SZEMLEZGETŐ	71
Az irodalomtörténész erkölce	
<i>Vaclav Malý: A katolikus egyház Csehországban</i>	74
FOLYÓIRATSZEMLE	78
Lengyel egyház – Orosz orthodox egyház – Ökumené és misszió	
Olvasói levelek	88